

PREHITRO SLOVO

Hitro, prehitro so minuli trije dnevi, v katerih smo imeli v gosteh udeležence vlaka »Bratstva in enotnosti«. Ze se je nedelja odmaknila pod večer in iz vseh smeri so se v Celje vračali dragi gostje, polni novih vtisov, obdani s svojimi gostitelji in spremljani s toplino in zahvalnostjo. Ure, ki so jih prebili do odhoda v gostinskih prostorih »Celeje« in »Evrope« so odmikale kot na krilih hitrih ptic. Noč je že bila, ko so se gostje s svojimi stari in novimi znanci zgrinjali pred železniško postajo. Tu je nekdanji pregnanec, pesnik in častni mešan Celja tovariš Fran Roš naslovil gostom globoke, tople in presunljive besede v slovo in srečno pot: Potem ko je z izbranimi besedami govoril o trenutkih pred dolgimi leti, ko so prav po teh tihih hitelih vlaki polni izgnancev na jug in ko je ves v ognju obujal spomin na bratski sprejem in toploto gostoljubja v Srbiji, Hrvaški in Bosni, se je za vse, kar so storili za naše ljudi, zahvalil z besedami:

— Hvala ti, veliko in zlato srbsko srce, in vam, srce Bosne in Hrvaške! —

Naslednje besede je posvetil skupnemu prelivanju krvi za svobodo in za ustvaritev nove domovine svobodnih delovnih ljudi.

— Kri ni voda, je dejal, s to krvjo je bilo ustvarjeno naše novo resnično bratstvo in enotnost, ki je danes najmočnejši temelj naše socialistične skupnosti... Kratak je bil vaš obisk, je nadaljeval, toda mi upamo in verjamemo, da to ni bilo naše zadnje srečanje, da bo to, kar občutimo, še privedlo vas k nam in nas k vam v najljubši objem.

Tovariš Roš je nato v imenu vseh začel, da bi se ta trdna vez, take manifestacije bratstva in enotnosti ne vezale samo za današnje generacije naših narodov, začel je, da bi preko nas vseh prešlo v nova, mlada pokolenja kot nosilce naše bodočnosti.

Tovariš Roš je s tresočim glasom končal svoj poslovilni govor z besedami:

— Poslavljam se od vas s solzami v očeh in srcih, hvaležni vam in vašim organizacijam za ta vaš prvi obisk v Celju in v pričakovanju novih srečanj. Mile tovarišice, dragi tovariši, ljubljene gostje! Težko nam je, ko vam moramo že toliko prerano poželeti srečno pot. A istočasno čujte tudi glas naše iskrene želje in nade: Na svidenje!

Malo je bilo očes, ki bi se ne zrosile ob tem ganljivem, prisrčnem slovesu. Objeti do zadnjega trenutka so gosti s svojimi gostitelji prebili ob vlaku. Nad tristo dragih ljudi je zapuščalo svoje večne dolžnike. Tristo ljudi je odneslo s seboj zagotovilo o naši neizrečeni hvaležnosti za njihova dejanja v štirih letih, potem ko je prav po teh tihih 50 železniških vlakov peljalo nad 17.000 ljudi v pregnanstvo. Kolikšna sreča v nesreči, da so jih sprejeli ljudje kot so bili naši sedanji gosti iz Srbije, Bosne in Hrvaške...

German Titov

V VELENJU

V soboto popoldne se je tudi Velenjancom uresničila njihova srčna želja — v svoji sredini so pozdravili ruskega kozmonavta heroja Germana Titova s soprogo Tamaro. V imenu rudarjev ga je sprejel tovariš Ciril Grebenšek sekretar rudniškega komiteja ZKS, v imenu občine pa predsednik občinskega ljudskega odbora v Soštanju ing. Ludvik Mali.

Ko se je v Velenju pojavil sovjetski kozmonavt German Titov, ga je z navdušenjem obklopla množica občudovavcev

tečajnik

NA SVIDENJE! V PRIČAKOVANJU NOVIH SREČANJ

Ni besed, s katerimi bi se dala opisati vsa ganljiva srečanja starih prijateljev, ki so delili skupno usodo najtežjih štirih let v zgodovini naših narodov. Gostje iz Srbije, Bosne in Hrvaške so bili tri dni deležni le delčka tistega gostoljubja, ki so ga naši izgnanci užili v štirih letih. To vemo dobro in daleč smo od tega, da bi si želeli vračila enakega z enakim, kajti časov, kakršni so bili pred dvajsetimi leti, si pač nihče ne more želeli.

Ce so bili naši gostje zadovoljni in veseli, smo veseli in zadovoljni tudi mi, saj nas je bilo vse čas, odkar so se začele manifestacije bratstva in enotnosti v tej obliki, po malem strah, če bomo uspeli. In sodeč po neštetihih izjavah, zahvalnih govorih in zdravicah iz ust naših gostov, smo v celjskem okraju pripravili udeležencem vlaka »Bratstva in enotnosti« dostojen sprejem in bivanje.

Ze sprejem v Celju je bil veličasten, saj je goste na postaji sprejelo in pozdravilo najmanj 10.000 ljudi. Začetna misel o medsebojnem obiskovanju prijateljev iz let pregnanstva se je tokrat razrasla v splošno manifestacijo bratstva in enotnosti. Celje je bi-

lo ob tej priloiki ozaljšano, kot na največje praznike. Na celjski postaji je na pozdravne besede sekretarja OK ZKS tov. Simoniča odgovoril sekretar Glavnega odbora Združenja borbeneh organizacij Srbije ni ljudski poslanec tovariš Batanović. Njegov govor ni bil samo poln zahvalnosti nad veličastnim sprejemom, temveč je tudi izrazil najlepše misli o nadaljevanju te tradicije, o krepitvi bratstva in enotnosti, o naših skupnih nalogah in uspehih. Tako on, kot pozneje tudi vsi drugi, je v svojem govoru poudaril,

da takega bratstva, da take enotnosti Jugoslovanskih narodov ne more omajati nobena sila več. Po komemorativni svečanosti pred spomenikom NOB na Slanovem trgu, kjer je več sto otrok pelo borbene in narodne pesmi, kjer so gostje položili vrsto vencev pred spomenik in s tem počastili spomin padlih žrtev ljudske revolucije, so se naši dragi gostje podali na pot v občine, kamor so jih vabili njihovi stari znanci in prijatelji. Podobne manifestacije so pripravili gostom v vseh občinah, vzdolž vseh cest in poti, po

katerih so se vozili na domove svojih gostiteljev. Po tako dolgi in utrudilni poti jih je na zatonu prvega dne obdržala čile in živahne le ljubezen, toplina in prisrčnost, ki je vela okoli njih. Drugi dan smo nekdanje dobrotnike naših pregnancev lahko videli v tovarnah, kjer so se spoznavali z delom naših ljudi. Videli smo jih v Novem Velenju, kjer so občudovali in bili z nami vred ponosni na dosežke naše nove socialistične države. V Logarski dolini, na vrhu Pohorja, med zelenimi hribi Kozjanskega, na zgo-

dovinskih in kulturnih mestih — povsod smo jih srečavali navdušene, polne pohvalnih in občudovalnih besed. Bili so na prireditvah, ki so bile organizirane zanje in jim je pravzaprav ostalo malo časa za pomelek s svojimi stari prijatelji, pod katerih streho so dve noči prespali. Težko, zares težko je opisati prisrčnost in ganljivost slovesa, ko so si v Celju izmenjali spominska darila, ko govornikov ni in ni bilo konca, a vsakega smo z večjim veseljem poslušali. Ne, o teh stvareh ni mogoče napisati pravih besed, teh vtisov in občutkov ni mogoče posredovati. Toda eno je zadržno. Korenine resnične in živega bratstva so tako silovito pognale in enotnost je tako nepogrešljiva, da je bilo to srečanje prvo, ne pa zadnje.

SEJA OKRAJNEGA KOMITEJA ZVEZE KOMUNISTOV SLOVENIJE

Idejno politično delo - ena prvih nalog komunistov

V torek je bila v Narodnem domu seja okrajnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Celje, na kateri so tokrat govorili o problemih idejnega vzgojnega dela v organizacijah Zveze komunistov. Pred zaključkom seje so se dogovorili še za občinske konference Zveze komunistov, ki bodo v glavnem potekale v prihodnjem mesecu.

Clani okrajnega komiteja Zveze komunistov so začeli razpravo o ideoloških problemih z ugotovitvijo, da idejno politično delo ni sektor dela organizacij Zveze komunistov, temveč prva in najpomembnejša naloga vsakega komunista posebej in vse organizacije. Idejno političnega dela zatorej ne bi smeli prepuščati ideološkim komisijam, ki so kot pomožni organ komitejev sicer dolžne analizirati stanje, predlagati določena stališča itd. nikakor pa niso odgovorne za situacijo na terenu. Ta odgovornost zadane komiteje, ki so edini pristojni sprejemati tudi določene sklepe v zvezi z materialni, ki jih predlagajo ideološke komisije. Ker pa idejno političnega dela še ne obravnavajo povsod s tega stališča, komiteji redkokdaj razpravljajo o ideoloških problemih. Toda tudi te redke razprave so marsikdaj odmaknjene in mlačne. V pretekli delovni sezoni so v celjskem okraju politične šole dosegle nekatere lepe uspehe. Bilo pa bi napak, če bi ob njih pozabili na slabosti, ki jih je bilo v organizacijah in v vsebini političnih šol še vedno nekaj. Popolnoma drži ugotovitev, da so politične šole zelo napredovale v kakovosti; o kadrovanju vanje pa tega ne bi mogli trditi. V politične šole ne sodijo samo tisti komunisti, ki jih v gospodarskih organizacijah najlaže pogrešajo. Marsikdaj to niso ljudje, ki so se izkazali v praksi družbeno političnega dela; v političnih šolah pa bi moralo biti družbeno politično udelestvo posebnosti enega prvih kriterijev za sprejem. Tudi predavateljski kader je še vedno velik problem. Seminarji zanje niso uspeli predvsem zaradi neudeležbe, pomanjkanje predavateljev pa je kasneje marsikdaj povzročilo improvizacijo predavanj. V zvezi s političnimi šolami bi omenili še

odpravljeni slabosti določenega terena. Organizacije Zveze komunistov v gospodarskih organizacijah bi morale poleg gospodarskih vprašanj obravnavati še vzroke nekaterim negativnim pojavom — kot so stara obrtniška miselnost, primitivno upiranje združevanju, kooperaciji itd. — in predvsem težiti za odstranjevanjem teh vzrokov. Potruditi bi se morali, da bi tudi te gospodarske probleme tako temeljito idejno obdelali, da bi vsak komunist v gospodarski organizaciji vedel, kje je njegovo mesto. Izredno pomembna oblika idejnega vzgojnega dela so tudi aktivni Zveze komunistov. Aktiv pa ni debatni krožek — kot so ga nekateri napačno pojmovali — temveč

je obvezen za vse, ki so vanj vključeni. Ni dovolj, če člani aktiv samo analizirajo določene probleme, oni so tudi tisti, ki bodo moralni problem odstranili. V okrajnem merilu je zaživel samo aktiv kulturnih delavcev. Dosegel je nekatere lepe uspehe, dokazal, kako so bili doslej kulturni delavci izolirani drug od drugega, govoril o izredno perehih materialnih problemih nekaterih kulturnih institucij, še vedno pa je aktiv mnogo premedlo izvrševal svoje sklepe.

SKUPNI PLENUM

OKRAJNEGA ODBORA SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA IN OKRAJNEGA SINDIKALNEGA SVETA

V sredo dopoldne je bil v Celju skupni plenum OO SZDL in OSS, ki so se ga udeležili tudi tov. Simonič, tov. Cvenk, sekretarji občinskih komitejev in predsedniki občin. Plenum je bil posvečen analizi gibanja gospodarstva v našem okraju in o vseh problemih, ki zadevajo gospodarsko življenje v okraju. Z ozirom na to, da do zaključka redakcije ni bilo mogoče sestaviti obsežnejšega poročila o referatih in bogati razpravi in ker je bogato gradivo plenuma napotilo za politično delo tako SZDL in sindikata za daljše obdobje, bomo o problemih iznesenih na skupnem plenumu še zelo pogosto pisali. Poročilo o gospodarskih problemih v okraju je podal predsednik OSS tov. Vlado Črešnik. V prvem delu je navedel vrsto ugodnih podatkov o tem, da se je proizvodnja v zadnjih mesecih v okraju precej izboljšala, da je v juniju uspeh proizvodnje višji, kot ga je predvidevala resolu-

Obvesti'o

Opozarjamo naše naročnike in brave, da v tej številki lista objavljamo v posebni prilogi predosnutek nove Ustave Federativne socialistične republike Jugoslavije. UREDNIŠTVO

VREME

za čas od 20. do 30. septembra

Do 26. septembra nestalno s pogostimi padavinami, ki bodo močne zlasti okoli 26. septembra. Po 26. septembru pa bo lepo in bolj hladno. Pozneje postopoma topleje. Dr. V. M.

KLIC PO SOCIALNIH DELAVCIH

Nekega jutra odpre tovarišica učiteljica omaro in vzlikne: »Denarja ni!«
»Koliko manjka?« vprašujejo drugi učitelj.
»Pet tisoč!«
Torej izvršena je bila tatvina. Tatič pa mora biti izkušen ptiček. Po ogledu okolja je takoj ugotovljeno, da je v bitju, ki se mu je zahotelo toliko denarja, dobro mero drznosti.
Ali pa morda gre za nekaj drugega? So ljudje, ki bolehalo na čudni živčni bolezni: kleptomanija ji pravijo. Izmikanje jim je vsakodnevna navada.
Starejšega človeka je težko spraviti na pravo, pošteno pot. Kaj pa otroka do, recimo, štirinajst let?

Preiskava traja. Osumljenci uporno molčijo. Vsa teža dokazov visi na plavalnem dečku. Dvanajst let mu je in je nezakonski otrok. Mati je služkinja. Dela pri kmetu. Od ranega jutra do pozne večera — za tritisoč petsto din mesečno. Seveda je treba vračunati še hrano in stanovanje.
Končno plavalni deček krivdo prizna. Kradel je. Pri tem je zapeljal še dva: leto starejšega in tri leta mlajšega. Pri zadnji razpravi so navzoči tudi starši. Seveda, ukradeno bo treba vrniti! In kdo bo vrnil? Starši vendar!
Slepi sodba, bolje rečeno, predlog za glavnega krivca.
»Za vse svoje prestopke boš moral v zavod!«
Zdaj se v »vlomilčevih« obeh zasvetijo solze. V učiteljih pa se je nekje oglasilo vprašanje: Ali je pobič, drugače čeden in prikupen deček, res tak zločinec?

Treba je iti stvari do dna. Res je: otroku ničesar ne manjka. Ima hrano, obleko, stanovanje. Vse, prav vse ima. Le nečesa ne: ljubezni! Ves čas, od rojstva do danes je nekemu v nadlogo. Mati sama tega ne more do umeti. Nihče ji ni povedal, da otroku ni dovolj le hrana, obleka. Kako tudi! Tudi ona je tako rekoč od rojstva do danes pri tujih ljudeh. V življenju je srečala tako malo tistega, čemur pravimo — materina ljubezen.

In tu je problem. Lahko pa ga rešijo le ljudje, ki stvar razumejo. Goli nauki so slaba uteha. Treba je tople, iskrene pomoči. Take ljudi je treba voditi, jih usmerjati, jim dajati voljo do lepšega življenja.

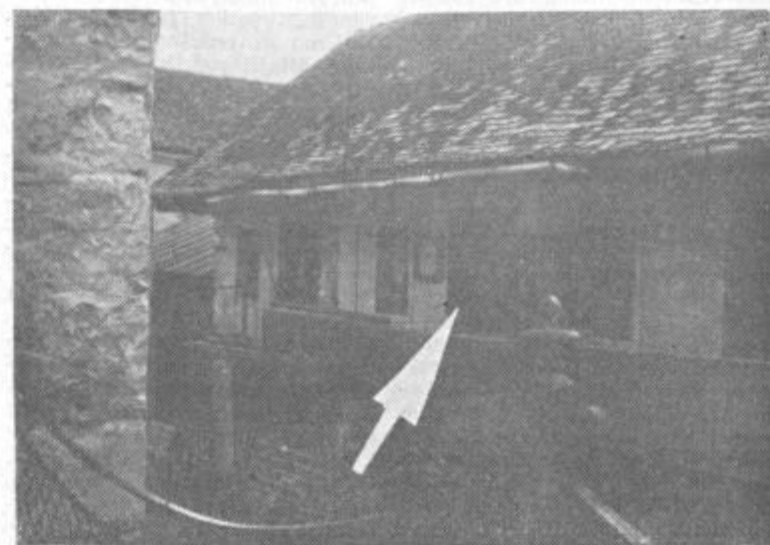
Tako plemenito delo zmorejo le poklicni socialni delavci; treba pa je na teren, v življenje samo, ne pa da se neke v zaprtem prostoru izračunavajo suhoparne in življenjske statistike.

-dk-

Le s sodelovanjem vseh...

Na območju žalske občine je ena izmed redkih šol osnovna šola v Zalcu, ki je v letošnjem letu uspela s skorajda absolutno zasedbo. Do malega števila nadur — skupno okrog 20 — pride predvsem zaradi težav pri predmetnem pouku, kjer ni mogoče trgati

pravilnikov za nagrajevanje po delu le preveč obvladalo duha prosvetnih delavcev in se je to odrazilo tudi pri večših kar močno pomanjkljivi vzgoji in pouku. Prav zato so pred dnevi imeli v Zalcu vsi prosvetni delavci skupen posvet s predstavniki občins-

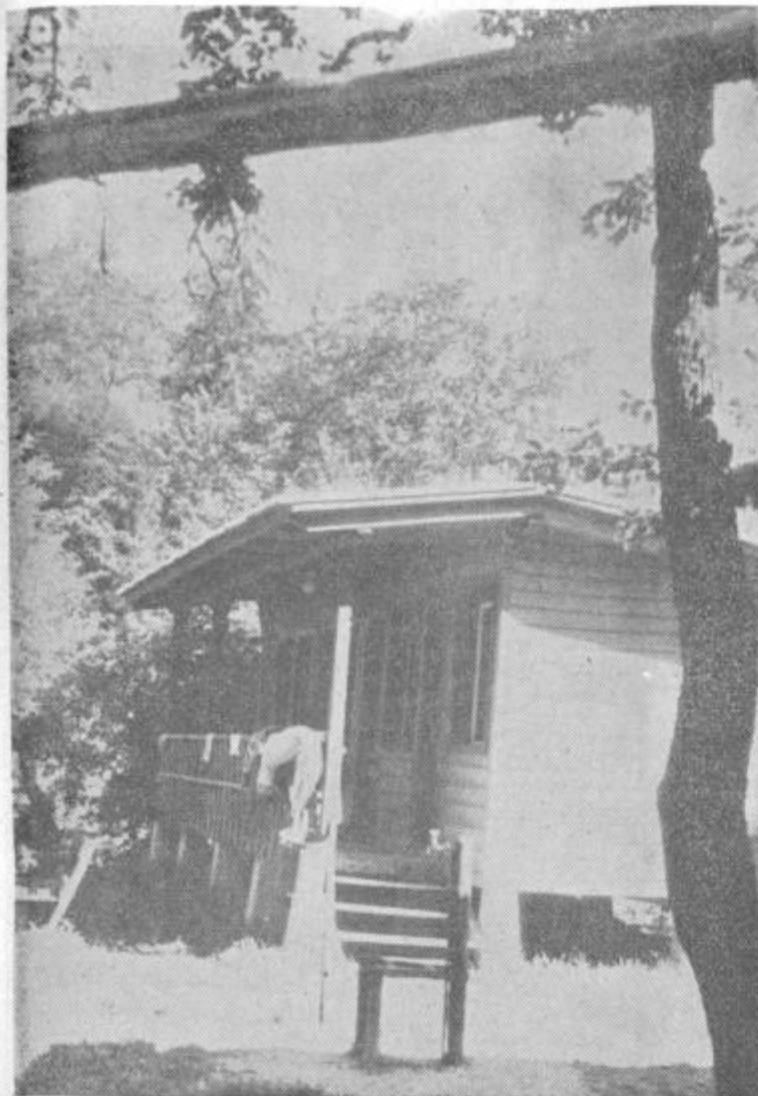

Tudi pomanjkanje prostorov je problem žalske osnovne šole, saj taborniki gostujejo v tako neprimernih prostorih. Nedvomno bo potreba poleg skrbi za vzgojo, čimprej premisljevati o novogradnji, saj s prihodnjim letom grozi tretja izmena

eno ali dve uri od tega ali onega predmeta. Važno pa je tudi to, da je kader v višjih razredih ves z višjo ali visoko izobrazbo, kar je nedvomno pogoj za dobro delo. Vendar pa se je prav tako v Zalcu kot drugod pokazalo, da je skorajda dvoletno razpravljanje o

skega odbora Socialistične zveze in občinskega komiteja ZKS z namenom, da bi v bodoče izboljšali pedagoško delo. V razpravi so temeljito proučili vlogo prosvetnega delavca in njegovo udejstvovanje v družbenih organizacijah.

-ik-

Glavna turistična sezona je za nami. Po statističnih podatkih je bila na območju celjskega okraja več kot zadovoljiva. Med kraje, kjer so zaključili s posebnim uspehom, se uvršča tudi Gornji grad, saj je bilo tamošnje weekend naselje polno gostov tudi v času, ko so nekateri drugi kraji še iskali svoje obiskovavce. K temu uspehu je v nemaljni meri pripomoglo tesno sodelovanje gornjegrajskega turističnega društva z nekaterimi podjetji v sosednjih republikah

SLOVO od delovnega tovariša

Vsako slovo vsebuje priokus grenkobe, pa četudi vemo, da odhaja delovni tovariš drugam, kjer bo z osebnim zavzetostjo zopet prispel družbi. Na šmarnskem so se pred dnevi poslovili od tovariša Lovzeta Krivca, ki je kot prizadeven družbeni delavec vrsto let izogoreval v delovnem zanosu za napredek šmarnske občine.

Med vojno je bil komandir udarnega bataljona XXXI. divizije; za svojo požrtvovalnost je sprejel štiri odlikovanja. V miru se je

z vso silo vrgel v delo za obnovo domovine in izgradnjo socialistične družbe. Obiskoval je politično šolo Djuro Djakovič v Beogradu in bil večkratni sekretar v organizacijah ZKS. V letu 1955 je bil izvoljen za predsednika občinskega ljudskega odbora v Rogiški Slatini, a po združitvi obsojstevskih občin je postal prvi podpredsednik šmarnske občine, kar je bil do nedavnega. Da bi izpolnil znanje, se je vpisal še v višjo komercialno šolo in se s posebnim zanimanjem poglobil v probleme turizma in gostinstva.

Šmarnski občani se ob slovesu delovnemu tovarišu zahvaljujejo za ves trud, za nesebično požrtvovalnost ter mu želijo na novem službenem mestu obilo delovnih uspehov in osebnih sreč. Njegovo družbeno delo je marsikje na Šmarnskem dalo neizbrisen pečat napredka in utrjevanju široke komunalne skupnosti.

Lovže Krivec

Laško brez sejmišča

Zavoljo postopnih urejevanj parkov in nasadov v Laškem se je moralo iz središča umakniti tudi sejmišče, ki je bilo ob sejmskih dneh velik kamen spotike. Sklep o prestavitvi sejmišča je svet za gospodarstvo pri občinskem ljudskem odboru v Laškem sprejel že pred petimi leti. Takrat so določili tudi lokacijo za novo sejmišče. Vendar so strokovnjaki menili, da ta kraj ne bo primeren vse dotlej, dokler ne bodo regulirali Savinje. Zato so sklep o prestavitvi sejmišča zaenkrat preklicali.

Lansko leto pa so sejmišče kar nenadoma podrli. Po sklepu občinskega ljudskega odbora je bila dolžna novo sejmišče urediti kmetijska zadruga. Le-ta se namreč bavi z odkupom živine in ji je sejmišče v te namene nujno. Zdaj pa je ostalo pri besedah. Starega sejmišča ni več, novega pa tudi še ni. Kadar so zadrugi dogoni, pripeljejo kmetje živino še vedno na staro sejmišče. Tam pa jo morajo ves čas držati v rokah, kjer ni nikjer ničesar, kamor bi lahko živino privezali. Menimo, da bi bilo treba vprašanje sejmišča v Laškem čimprej urediti, zlasti glede na uredbo, ki določa, da je zadrugi dogon dovoljeno izvesti le, če je zato na razpolago primerno sejmišče, ki je urejeno po vseh veljavnih predpisih.

T. K.

Peter Kavalar:

Misli

Z uspehom v življenju je kot z drevesom: Veter od nekod prinese seme in ga zasaadi. Začne se rasti in borba z zemljo: za zrak, za vlogo, za sonce. Poženo koreninice, ki se razpredajo in krepijo...

Drugače je z drevesom, katerega mladiko je negovala skrbna roka vrtnarja; dobrušen del napornega boja je prihranjen.

Mlado drevo se dan za dnem dviga vse bližje k soncu: deblo odebeli, korenine očvrstijo, drevo rodi prve sadove, ponudi petru svoje seme.

Drugače je z drevesom, ki mu tudi v tem življenjskem obdobju nekdo pomaga. Sadovi takega drevesa so koristnejši in seme največkrat ni prepuščeno vetru.

Vsa drevesa so umrljiva. Nekatera izruje ali odlomi vihar, ene napade bolezen in jih uniči, druge spet poseka človek in jih uporabi zase in za druge ljudi... Drevesa, ki žive samotno življenje, pa so koristna samo napol.

Najmočnejša korenina človekovega uspeha v življenju je delo.

POMENKI Z OBČANI

V službi socialnega zavarovanja in kmetijstvu na Šmarnskem je veliko problemov, ki jih bodo reševali lahko samo s sodelovanjem večine občanov. Krajevne organizacije SZDL sklicujejo v teh dneh po vsej občini množične zasluzke, na katerih razpravljajo zelo podrobno in konkretno o delovnih načrtih kmetijske zadruge, problemu polproletariata in socialnega zavarovanja.

Celje sodi med vrsto naših lepih in urejenih mest. Vsa nova naselja in vse novogradnje pričajo, da se mesto močno in hitro razvija. Zal pa včasih zraven moderne stavbe preživlja zadnje ure tudi

AMATERSKI AVTOMOTO TEČAJI V LAŠKEM

V Laškem so ustanovili avtomoto društvo. To društvo bo od sledje prevzelo tudi organizacijo amaterskih avtomoto tečajev, seveda šele, ko bodo kupili prevozna sredstva in uredili učilnico.

kakšna stara razpadajoča gomila hiš. Takšno sosodo ima moderna dvoriščna stavba med starim in novim sodiščem. V skupini hiš, deloma že v razpadanju, živi 8 družin in nekaj podnajemnikov, ki pa že dolgo čakajo na preselitev. Stara ženska Marija K., ki tam stanuje, meni, da naj s pre-

selitvijo še malo počakajo, tako, da bosta ona in stara podrtja šli skupno v pozabo. Upamo, da bo do podrtja in do preselitve prišla kmalu. Tako bi ženska le nekaj časa živela v primernejšem stanovanju. Celje pa bi v tej četrti svobodnejše zadibalo.

Pef.

Število televizijskih NARASČA sprejemnikov

S postavitvijo novega televizijskega pretvornika na Krašici, ki pokriva večji del moziške občine, je število televizijskih sprejemnikov naglo naraslo. Od torkratnih 10 se je število povzpelo že na blizu 40. Največ sprejemnikov je zaenkrat v Mozirju. V občini zelo uspešno delujejo tudi štirje televizijski klubi in to v Bočni, Smartnem ob Dreti, Nazarju in Smihelu nad Mozirjem. Klube so organizirale krajevne organizacije Socialistične zveze s pomočjo drugih društvenih organizacij. Gledavcev je v klubih vedno dovolj, tako da so prostori ponekod včasih že premajhni. To je tudi razumljivo, saj predstavljajo televizijski klubi v nekaterih krajih edino obliko kulturnega izživljanja prebivalcev. Zanimanje za organiziranje televizijskih klubov je čutili tudi v vseh krajih občine. Krajevne organizacije Socialistične zveze si prizadevajo, da bi jih čimprej odprle, imajo pa težave zaradi pomanjkanja primernih nasto-

rov. Ponekod pa jim primanjkuje finančnih sredstev za nakup opreme. Čimprej bo treba misliti tudi še na postavitve manjšega TV pretvornika za območje Luč in okoliških vasi, ki zaradi hribovitega terena TV signala sedaj ne dobijo.

-er-

HIDROMELIORACIJA V GORENJU

Na nedavni seji občinskega ljudskega odbora v Sošanju sta oha zbora potrdila odlok o zgraditvi hidromelioracijskega sistema Gorenje. Le-ta zajema porečje reke Pake in ga bodo gradili v dveh etapah. Počlove in zamočvirjene površine bodo zasušili in osušili, z navodnjavanjem okrog 17 ha plodne zemlje. Dela bodo predvidoma končani do 1964. leta, prva etapa pa bo že letos dograjena. Novi odlok je dal uravnavanje tega sistema v roke kmetijski zadrugi v Sošanju. del stroškov pa je naložil kmetom-zasebnikom, ki bodo uživali teh novih pridobitev.

JAKA SRŠEN: POŠTEN SVETOVAVEC

ZVEZNA LJUDSKA SKUPŠČINA
KOMISIJA ZA USTAVNA VPRAŠANJA

PREDOSNUTEK
USTAVE
FEDERATIVNE SOCIALISTIČNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

BEOGRAD, AVGUSTA 1962

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PREVIOUS EDITION
1954

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO

Izhajajoč od zgodovinskega dejstva, da je delovno ljudstvo Jugoslavije s Komunistično partijo na čelu s svojo borbo v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji odpravilo stari, na izkoriščanju, političnem zatiranju in nacionalni neenakopravnosti temelječi razredni red, da bi ustvarilo družbo, v kateri bosta človeško delo in človek prosta izkoriščanja in samovolje, vsak narod Jugoslavije in vsi narodi skupaj pa našli pogoje za svoboden in vsestranski nacionalni, materialni in kulturni razvoj v neodvisni socialistični in federativni skupnosti,

upoštevajoč, da so z uspehi, doseženimi v materialni graditvi države in v razvoju družbenih socialističnih odnosov, nastale take družbene in politične spremembe, da je sedanja ustava zaostala za njimi,

v težnji, da tudi po poti enotne ustavnosti vskladi in utrdi dosežene uspehe in zagotovi nadaljnji napredek socialističnih in demokratičnih odnosov med ljudmi ter druge pogoje za njihovo blaginjo in svobodo,

Zvezna ljudska skupščina kot najvišje predstavniško telo delovnega ljudstva in vseh narodov Jugoslavije

sprejema

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs.

1875

USTAVO

FEDERATIVNE SOCIALISTIČNE

REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

UVODNI DEL

TEMELJNA

NAČELA

I.

— Ker ima vsak narod pravico do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve, so se narodi Jugoslavije v zavesti, da je nadaljnja krepitev bratstva in enotnosti v njihovem skupnem interesu, po prosti, v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji izraženi volji, združili v federativno socialistično skupnost svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti z namenom:

— da skupaj uresničujejo socialistične družbene odnose in cilje ter varujejo socialistični družbeni sistem; krepijo bratstvo in enotnost narodov Jugoslavije, eno največjih pridobitev narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije;

— da čuvajo in varujejo nacionalno svobodo in si zagotavljajo neodvisnost in enakopraven mednarodni položaj;

— da si ustvarjajo pogoje, v katerih si bodo skladno in z združenimi močmi prizadevali za razvoj materialne osnove družbene skupnosti, še večjo enakopravnost narodov in za uresničevanje drugih skupnih interesov;

— da si ustvarjajo kar najširše možnosti in svoboščine za vsestranski razvoj človeške osebnosti in resnično demokratične in humane odnose

med ljudmi ter za neposredno in vsestransko sodelovanje delovnih ljudi ter njihovih ustanov in organizacij na načelih družbene samouprave in socialistične solidarnosti;

— da uresničujejo stremljenja, združiti lastni razvoj z naprednimi težnjami človeštva in prispevati k svetovnemu miru, mednarodnemu sodelovanju in zблиževanju narodov.

Narodi Jugoslavije uresničujejo svoje suverene pravice v svojih socialističnih republikah, izvzemši tiste pravice, ki so po tej ustavi v skupnem interesu dane federaciji.

II.

Socialistični sistem v Jugoslaviji temelji na razmerjih med ljudmi kot svobodnimi in enakopravnimi proizvajalci in ustvarjalci, ki jim delo služi izključno le za zadovoljevanje njihovih osebnih in skupnih potreb.

V skladu s tem so nedotakljiva osnova človekovega položaja in njegove vloge:

— družbena lastnina produkcijskih sredstev, ki kot nov družbeni odnos izključuje vrnitev kakršnegakoli sistema izkoriščanja človeka po človeku in ustvarja pogoje za enakopravnost delovnih ljudi pri delu in pri odločanju o delitvi proizvoda dela;

— osvoboditev dela, ki je zagotovljena z odpravo mezdnih odnosov in ustvaritvijo takih družbenih odnosov, v katerih delovni človek odloča o obnavljanju in razširjanju materialnih pogojev svojega življenja, dela in napredka, ter z vsestranskim razvojem produktivnih sil, usmerjenim in vsklajenim z družbenim planiranjem, v katerem sodeluje tudi sam delovni človek in ki služi takemu njegovemu položaju;

— pravica človeka kot posameznika in v delovnem kolektivu, da uživa sadove svojega dela in materialnega napredka družbene skupnosti po načelu: »Vsak po svojih sposobnostih — vsakemu po njegovem delu«, in njegova dolžnost, da iz doseženega dohodka zagotavlja napredek materialne osnove za lastno in splošno družbeno delo ter prispeva k zadovoljevanju drugih družbenih potreb;

— samoupravljanje delovnih ljudi v delovni organizaciji in v socialistični občini ter demokratično združevanje njihovih samoupravnih organizacij in organov za kar najbolj neposredno odločanje o skupnem delu in zadovoljevanje osebnih in skupnih potreb ter za vsklajevanje individualnih in splošnih interesov;

— demokratični politični odnosi, ki omogočajo človeku, da ustanavlja družbeno-politične in druge družbene organizacije in v njih razvija svojo politično aktivnost in družbeno zavest ter da kot občan in uprav-

Ijavec svobodno pove svoje mnenje in daje svoje predloge glede dela vseh organov in funkcionarjev;

— enotnost in enakost pravic, dolžnosti in odgovornosti delovnih ljudi kot edinih nosilcev družbenega dela in upravljanja družbenih zadev; dolžnost človeka, da te pravice uresničuje z delom v skladu z enotno ustavnostjo in zakonitostjo;

— solidarnost in sodelovanje delovnih ljudi in delovnih organizacij ter njihova svobodna pobuda, aktivnost in tekmovanje za razvoj družbene produkcije in dela ter za napredek družbenih dejavnosti v korist človeka in družbene skupnosti;

— obveznost delovnih organizacij in družbeno-političnih skupnosti, posebno pa občine, da omogočajo in varujejo takšen družbeno-ekonomski položaj človeka.

Družbeno-politični sistem Jugoslavije izhaja iz takega položaja delovnega človeka in služi njemu. V skladu s tem je individualnim in splošnim interesom delovnega človeka nasprotna vsaka oblika upravljanja produkcije, delitve in drugih družbenih dejavnosti, ki bi sprevrčala socialistične družbeno-ekonomske in politične odnose, bodisi v obliki birokratske samovolje ali na monopolen položaj oprtih privilegijev, bodisi v obliki sebičnega individualizma in partikularizma.

Za uresničevanje takega človekovega položaja ter njegovih interesov in pravic se delavci prosto združujejo v Zvezo sindikatov, da v njej uveljavljajo in razvijajo družbeno samoupravo ter uspešno uveljavljajo načelo delitve dohodka po delu, da dajejo pobudo za zboljševanje svojih življenjskih in delovnih razmer v skladu z večanjem produkcije in produktivnosti dela, da urejajo svoja vzajemna razmerja in rešujejo druga vprašanja, ki so zanje skupnega materialnega, kulturnega ali moralnega pomena, da ustvarjajo pogoje za razvijanje delovnih zmožnosti delavcev ter njihovo usposobitev za samostojno reševanje vprašanj skupnega pomena, da vsklajujejo individualne in skupne interese s splošnimi družbenimi interesi ter da varujejo samoupravno pravico in druge pravice in interese delovnega človeka.

III.

Nihče nima lastninske pravice na produkcijskih sredstvih in drugih sredstvih družbenega dela, ki so družbena lastnina. Delovni ljudje upravljajo ta družbena sredstva hkrati v lastnem interesu in v interesu družbene skupnosti, samostojno v mejah zakonov in družbenih planov, odgovorni drug drugemu in družbeni skupnosti kot celoti.

Nihče — ne posamezen delavec ali delovni kolektiv, ne družbeni ali državni organ — nima in ne more pridobiti izključne pravice, prilaščati

si proizvod družbenega dela ali samovoljno določati pogoje in merila za njegovo delitev.

Družbena lastnina produkcijskih sredstev je tudi podlaga za obstoj in razširitev osebne lastnine predmetov, ki jih delovni človek pridobiva s svojim delom za zadovoljevanje materialnih, kulturnih in drugih potreb.

Na podlagi družbene lastnine produkcijskih sredstev izenačuje družbena skupnost pogoje za delo in pridobivanje dohodka, da se ta zares deli po delu, in zagotavlja družbena sredstva za razširitev svoje materialne osnove, za skladen razvoj gospodarstva ter za zadovoljevanje drugih družbenih potreb.

Da se postopoma odpravijo razlike v materialnih pogojih za družbeno življenje in delo delovnih ljudi ter ustvarijo ekonomski pogoji za enakopravnost narodov Jugoslavije, zagotavlja družbena skupnost finančna sredstva za hitrejši gospodarski razvoj nezadostno razvitih republik in krajev ter dopolnilna finančna sredstva za družbene službe, s katerimi se zadovoljujejo neogibne kulturne, socialne in druge potrebe občanov.

Z namenom, da pospešuje kmetijsko produkcijo, zagotavlja družbena skupnost potrebno družbeno kontrolo nad uporabo obdelovalne zemlje in pogoje za nadaljnjo socialistično preobrazbo kmetijstva, s tem da v interesu skupnosti in kmetijskih proizvajalcev samih v kmetijstvu postopoma širi in razvija družbeno produkcijo in družbeno lastnino, pri tem pa varuje z zakonom določeni maksimum zemljiške lastnine kmetov ter načelo prostovoljnosti glede njihovega združevanja in glede njihovih gospodarskih razmerij z delovnimi organizacijami.

Družbena skupnost ustvarja ugodne pogoje, da se lahko tudi občani, ki s svojimi delovnimi sredstvi opravljajo obrtno ali kakšno drugo gospodarsko dejavnost, prostovoljno vključujejo v sistem socialističnih gospodarskih odnosov, ter pogoje, ob katerih se v teh dejavnostih vzpostavljajo z zakonom določene samoupravne pravice delavcev.

IV.

Vse politične oblike upravljanja družbenih zadev, vključno tudi državno oblast, ustvarjata delavski razred in vse delovno ljudstvo zase, da bi organizirala družbo kot svobodno skupnost proizvajalcev, in to zagotavljata:

— z družbenim samoupravljanjem na vseh področjih družbeno-političnega življenja, zlasti pa v delovni organizaciji in v občini kot temeljni družbeno-politični samoupravni skupnosti;

— z odločanjem občanov o splošnih vprašanih upravljanja in življenja države, bodisi neposredno ali po delegatih, ki jih volijo v predstavniška telesa družbeno-političnih skupnosti;

— z vzpostavljanjem in razvijanjem enakopravnih in demokratičnih odnosov med občani, ki vzporedno s krepitvijo solidarnosti, izpolnjevanjem svojih družbenih dolžnosti ter z materialnim in družbenim razvojem socialistične družbene skupnosti nenehno širijo svoje človeške in občanske svoboščine in pravice;

— z organiziranjem državne uprave, ki je samostojna pri svojem delu in odgovorna predstavniškemu telesu ustrezne družbeno-politične skupnosti in javnosti, ter z osebno odgovornostjo vseh nosilcev javnih pooblastil, zlasti pa državnih izvršilnih in upravnih organov;

— s sodno kontrolo ustavnosti in zakonitosti dela vseh in vsakogar; z družbeno kontrolo nad izvrševanjem pravic in dolžnosti organov in organizacij, ki opravljajo družbene zadeve, na vseh področjih gospodarskih, političnih in sploh družbenih odnosov;

— z vodilno vlogo socialističnih sil, prostovoljno organiziranih v svojih družbeno-političnih organizacijah.

Za varovanje in skladnejši razvoj socialistične osnove družbenih odnosov, za varovanje ustavnega reda, varovanje položaja in pravic človeka in občana ter države in njene neodvisnosti in v ta namen za določanje zadev, ki so splošnega pomena, so funkcije oblasti, določene z ustavo, poverjene predstavniškemu telesu družbeno-političnih skupnosti kot teritorialnim organom družbenega samoupravljanja. Predstavniška telesa so konstituirane in zamenljive delegacije vseh občanov, zlasti pa delovnih ljudi v delovnih organizacijah, in se volijo po občinah.

Razen funkcij oblasti in družbenega samoupravljanja, ki jih uresničujejo po predstavniških telesih in njim odgovornih organih, odločajo občani o zadevah družbenega in skupnega pomena v delovnih in drugih samoupravnih organizacijah ter v drugih oblikah neposrednega odločanja, kakor tudi v družbeno-političnih organizacijah in v društvih, ki jih sami ustanavljajo.

Občani so neposredno in po svojih družbeno-političnih in drugih družbenih organizacijah pobudniki in nosilci celotne aktivnosti v družbenem in političnem življenju ter kontrolirajo vse organe oblasti in druge organe družbenega samoupravljanja in vsakogar, ki opravlja javno funkcijo.

Da bi moglo kar največ občanov opravljati javne funkcije ter da bi se v družbi razvijali in utrjevali demokratični odnosi, je zamenljivost nosilcev funkcije oblasti in določenih drugih javnih funkcij zagotovljena tudi z načelom te ustave, da je ponovna izvolitev ali postavitve na posamezne funkcije omejena, vendar tako, da je hkrati omogočena tudi potrebna kontinuiteta v izvrševanju javnih funkcij.

V.

Socialistična zveza delovnega ljudstva Jugoslavije, ki je nastala v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji kot prostovoljna demokratična zveza občanov, je najširša politična opora in oblika samoupravljanja delovnih ljudi.

V Socialistični zvezi delovnega ljudstva Jugoslavije občani:

— načenjajo in obravnavajo gospodarska, družbeno-politična, zunanje-politična in druga splošna vprašanja z raznih področij družbenega življenja; vsklajuje razna ali različna mnenja, da se najdejo rešitve, ki pomagajo h krepitvi samouprave, uveljavljanju pravic in interesov človeka in občana in k napredku socialističnih in demokratičnih odnosov;

— uresničujejo pravico prostega izpovedovanja svojih stališč in mnenj ter pravico kritike dela volilnih organov in upravnih organov;

— uresničujejo družbeno kontrolo nad delom organov, organizacij in posameznikov, ki opravljajo družbene funkcije, posebno glede zagotovitve javnosti in odgovornosti v njihovem delu;

— dajejo politično iniciativo na vseh področjih družbenega življenja; zagotavljajo čim popolnejše uresničevanje svojih volilnih in drugih pravic in volilnih aktivnosti;

— se borijo za bolj humane odnose med ljudmi, za ustvarjanje in razvijanje pravih socialistične morale ter za odpravo zaostalosti, birokratizma, zlorab, samovolje, drobnolastniške sebičnosti in anarchičnosti ter drugih škodljivih pojavov v družbenem življenju.

Zveza komunistov Jugoslavije, pobudnik in organizator narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije, je postala po nujnosti zgodovinskega razvoja organizirana vodilna sila delavskega razreda in delovnega ljudstva pri graditvi socializma in pri razvijanju bratstva in enotnosti narodov ter solidarnosti delovnih ljudi. V socialistični demokraciji in družbeni samoupravi je Zveza komunistov s svojim usmerjajočim idejnim in političnim delom glavni pobudnik politične aktivnosti za varstvo in nadaljnji razvoj pridobitev socialistične revolucije in socialističnih družbenih odnosov, posebno pa za krepitev socialistične družbene in demokratične zavesti.

VI.

Ker sta po njenem pojmovanju miroljubna koeksistenca in aktivno sodelovanje neodvisnih držav, ne glede na razlike v njihovi družbeni ureditvi, neogiben pogoj za mir in družbeni napredek na svetu, opira Federativna socialistična republika Jugoslavija svoje mednarodne odnose na načela: spoštovanja narodne suverenosti in enakopravnosti; nemešavanja v notranje zadeve drugih držav in socialističnega internacio-

nalizma. V svojih mednarodnih odnošajih priznava Jugoslavija načela Ustanovne listine Združenih narodov, dosledno izpolnjuje svoje mednarodne obveznosti in podpira dejavnost mednarodnih organizacij, katerim pripada.

V ta namen se Jugoslavija:

— zavzema za vzpostavitev in razvoj vseh oblik mednarodnega sodelovanja, ki služijo utrjevanju miru, krepitvi vzajemnega spoštovanja in prijateljstva med narodi in državami ter njihovem zblíženju in prispevajo k uresničevanju njihovih skupnih gospodarskih, kulturnih in drugih interesov, posebno pa k razvoju socialističnih odnosov med narodi, državami in ljudmi ter sploh k družbenemu napredku;

— zavzema za reševanje mednarodnih sporov z mirnimi sredstvi in za popolno razorožitve ter zavrača vojno kot sredstvo v mednarodnih odnošajih, razen za izbojevanje nacionalne neodvisnosti in za obrambo integritete države;

— podpira pravico vsakega naroda, da si prosto gradi svojo družbeno in politično ureditev po poteh in s sredstvi, ki jih prosto izbira in spreminja;

— podpira pravico zatiranih narodov do samoodločbe in nacionalne neodvisnosti in njihovo pravico, da se z vsemi sredstvi borijo za uresničenje teh ciljev in za obrambo samostojnosti;

— zavzema za zagotovitev mednarodne podpore in pomoči razvijajočim se deželam;

— zavzema za kar najpopolnejše medsebojno spoznavanje narodov ter za kar najširšo in kar najpreprostejšo menjavo materialnih in duhovnih dobrin ob enakopravnosti in spoštovanju posebnosti vsakega naroda.

Ko se zavzema za vsestransko politično, ekonomsko in kulturno sodelovanje z drugimi narodi in državami, zagovarja Jugoslavija kot protovoljna socialistična skupnost narodov stališče, da mora to sodelovanje prispevati k ustvarjanju novih demokratičnih oblik v povezovanju narodov in držav, ki ustrezajo interesom ljudstva in potrebam še večjega družbenega napredka, in je v tem pogledu odprta skupnost.

VII.

Z družbenim in političnim sistemom, določenim v tej ustavi, se ustvarjajo možnosti za nadaljnji razvoj socialistične družbe in za premagovanje protislovij, ki so njegov nezbežen spremljevalec, s tem pa hkrati tudi pogoji za tak družbeni napredek, ki bo omogočil postopno uresničevanje komunističnih družbenih odnosov, v katerih bosta na visoki produktivnosti dela in obilju proizvodov veljala ekonomska enakost in načelo: »Vsak po svojih sposobnostih — vsakemu po nje-

govih potrebah, in bo s tem zagotovljen vsestranski razvoj človeka kot svobodne osebnosti.

V ta namen so delovni ljudje ter njihovi organi in organizacije poklicani, da z svojo dejavnostjo spodbujajo in uresničujejo:

— krepitev materialne osnove družbe in življenja posameznika, s tem da razvijajo produktivne sile, večajo produktivnost dela in nenehno pospešujejo socialistične družbene odnose;

— kar najpopolnejšo osvoboditev dela in pogojev za človekov vsestranski razvoj ter za zadovoljevanje njegovih potreb in teženj;

— širjenje in nadaljnje razvijanje vseh oblik družbenega samoupravljanja in socialističnega demokratizma, zlasti na področjih, na katerih prevladujejo funkcije politične oblasti, postopno omejevanje funkcij politične oblasti in območja prisiljevanja ter vzpostavitve takih odnosov med ljudmi, ki bodo temeljili na njihovi zavesti o skupnih interesih in na njihovih prostih aktivnostih;

— premagovanje razlike med umskim in telesnim delom ter vsestranski razvoj človekovega znanja in njegove kulture;

— kar najbolj popolno uresničevanje človeških svoboščin in pravic; humanizacijo družbenega okolja in človeške osebnosti, krepitev solidarnosti in človečnosti med ljudmi ter spoštovanje človeškega dostojanstva;

— razvijanje vsestranskega sodelovanja in zблиževanja z vsemi narodi, v skladu s progresivnimi težnjami človeštva, da se ustvari svobodna skupnost vseh narodov na svetu.

Družba, v kateri se bodo uresničevali taki in vsi drugi odnosi osvoboditve dela, čedalje popolnejše gospodarske enakosti, enakopravnosti, samouprave, svobode in humanosti — je hkrati tudi pot v komunizem.

VIII.

Ta del ustave izraža temeljna načela družbene aktivnosti ljudi za nadaljnji napredek socialistične družbe in pomeni podlago za uresničevanje in razlaganje te ustave in zakonov ter za delovanje in odgovornost vseh in vsakogar.

PRVI DEL

DRUŽBENA

IN POLITIČNA

UREDITEV

I. poglavje

UVODNE DOLOČBE

1. člen

Federativna socialistična republika Jugoslavija je zvezna država prostovoljno združenih in enakopravnih narodov in socialistična demokratska skupnost, ki temelji na samoupravljanju in oblasti delovnega ljudstva.

2. člen

Federativno socialistično republiko Jugoslavijo sestavljajo socialistične republike: Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Srbija.

Ozemlje Federativne socialistične republike Jugoslavije je enotno in ga sestavljajo ozemlja socialističnih republik.

3. člen

Grb Federativne socialistične republike Jugoslavije je polje, obdano z žitnim klasjem. Klasje je spodaj povezano s trakom, na katerem je

datum 29. XI. 1943. Med vrhovi klasja je rdeča peterokraka zvezda. V sredini polja je šest pošev položenih plamenic, katerih plameni se zlivajo v en plamen.

4. člen

Zastava Federativne socialistične republike Jugoslavije je sestavljena iz treh barv: modre, bele in rdeče, z rdečo peterokrako zvezdo na sredi. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave se vrste vodoravno od zgoraj navzdol po temle redu: modra, bela in rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino zastave. Zvezda ima pravilno peterokrako obliko in zlat (rumen) rob. Središče zvezde se krije s točko, v kateri se sekata diagonali zastave. Gornji krak zvezde sega do polovice v modro barvo zastave, tako da imata dolnja kraka zvezde ustrezno mesto na rdeči barvi zastave.

5. člen

Glavno mesto Federativne socialistične republike Jugoslavije je Beograd.

II. poglavje

DRUŽBENO-EKONOMSKA UREDITEV

6. člen

Temelj družbeno-ekonomske ureditve Jugoslavije sta svobodno združeno delo s produktivskimi sredstvi in z drugimi delovnimi sredstvi, ki so družbena lastnina, ter samoupravljanje delovnih ljudi v produkciji in delitvi družbenega proizvoda v delovni organizaciji in v družbeni skupnosti.

7. člen

Delo in uspehi dela so edina osnova in merilo za materialni in družbeni položaj človeka.

Nihče si ne more, niti neposredno niti posredno, pridobivati materialne ali drugačne koristi z izkoriščanjem tujega dela.

8. člen

Produksijska sredstva in druga sredstva družbenega dela ter vsa rudna in druga prirodna bogastva so družbena lastnina in kot taka neodtujljiva.

Razpolaganje s posameznimi produkcijskimi sredstvi in drugimi stvarmi, ki so družbena lastnina, ter druga pravna pooblastila nasproti njim določa zvezni zakon v skladu z njihovo naravo in njihovim namenom.

9. člen

Samoupravljanje delovnih ljudi na podlagi družbenega dela obsega zlasti njihovo pravico in dolžnost:

1. da neposredno ali po delavskem svetu in po drugih organih upravljajo delovno organizacijo; da volijo in odpoklicujejo delavski svet oziroma drug ustrezen organ upravljanja, da so voljeni v organe upravljanja in da odločajo o postavitvah na vodilna mesta v delovni organizaciji;

2. da samostojno organizirajo produkcijo ali drugo dejavnost delovne organizacije ter določajo načrte in programe za njeno dejavnost in razvoj;

3. da odločajo o rabi družbenih sredstev in o razpolaganju z njimi ter da jih v dosego čim večjega učinka za delovno organizacijo in družbeno skupnost gospodarsko smotrnno uporabljajo, da zagotavljajo razvoj materialne osnove svojega dela in izpolnjujejo obveznosti organizacije do družbene skupnosti;

4. da razporejajo dohodek, ki pripada delovni organizaciji, in delijo dohodek med delavce;

5. da urejajo medsebojna razmerja, pogoje za svoje delo in uresničevanje pravic iz skupnega dela; da v skladu s splošnimi delovnimi pogoji določajo delovni čas v delovni organizaciji ter odločajo o pristopu delovnih ljudi k delovni organizaciji in o drugih njihovih razmerjih z delovno organizacijo;

6. daboljšujejo svoje delovne razmere; da organizirajo varstvo pri delu in počitek; da zagotavljajo pogoje za svoje strokovno izobraževanje ter za povzdigo svojega osebnega in družbenega standarda;

7. da odločajo o združitvi delovne organizacije in po svojih izvoljenih predstavnikih sodelujejo pri upravljanju združenja, v katerem je včlanjena delovna organizacija, ter pri upravljanju organizacij, ki so od njihovega poslovanja odvisni pogoji za njihovo delo;

8. da volijo svoje delegate v predstavniška telesa družbeno-političnih skupnosti zaradi odločanja o vprašanjih, ki so skupnega pomena

za gospodarski, kulturni in splošni družbeni razvoj družbeno-političnih skupnosti.

Pri uresničevanju samouprave so delovni ljudje v skladu z ustavo, zakoni in statutom delovne organizacije odgovorni za svoje delo.

Pri upravljanju delovne organizacije, ki opravlja družbeno službo ali kakšno drugo dejavnost posebnega pomena za družbeno skupnost, sodelujejo v skladu z ustavo in zakonom tudi predstavniki družbene skupnosti ter prizadetih občanov in organizacij.

Delovni ljudje v državnih organih, družbenih organizacijah in združenjih imajo v osnovi enak družbeno-ekonomski položaj kot delovni ljudje v delovnih organizacijah, njihove samoupravne pravice pa se urejajo z zakonom in statutom ustreznega organa oziroma organizacije.

10. člen

Proizvod družbenega dela, ustvarjen v delovni organizaciji, se deli med delovno organizacijo in delovne ljudi posamično ter med družbeno skupnost po načelu delitve po delu.

Da bi delitev ustvarjene vrednosti proizvoda družbenega dela zares ustrezala delu, določa družbena skupnost zanjo taka splošna merila, da gre pri delitvi delovni organizaciji in delovnim ljudem delež, ki je sorazmeren produktivnosti dela delovne organizacije in delovnih ljudi in odvisen od poslovnega uspeha delovne organizacije ter zagotavlja delovni organizaciji samostojen razvoj materialne osnove v skladu s splošnimi razmerami in potrebami družbene skupnosti.

Delovni organizaciji, ki opravlja družbeno službo in se financira neposredno iz družbenih skladov, ter njenim delovnim ljudem gre od družbenega proizvoda delež, ki je sorazmeren uspehom njihovega dela pri zadovoljevanju potreb družbe in občanov in je v skladu s pogoji in merili, v katerih pridobivajo dohodek delovni ljudje v produkciji.

Delež družbenega proizvoda, ki gre delovnim ljudem v državnih organih, družbenih organizacijah in združenjih za osebne in skupne potrebe, se določa po načelih, veljavnih za delovno organizacijo, ki opravlja družbeno službo in se financira neposredno iz družbenih skladov.

11. člen

Delež proizvoda družbenega dela, ki gre delovni organizaciji in delovnim ljudem, razporejajo delovni ljudje na del, namenjen za razvoj materialne osnove delovne organizacije in za zadovoljevanje njihovih skupnih potreb, in na del, namenjen za njihove osebne dohodke.

Za vsklajevanje individualnih interesov s splošnimi interesi se

lahko z zakonom določajo splošna merila, po katerih se odmerja tisti del proizvoda družbenega dela, ki je namenjen za razvoj materialne osnove delovne organizacije in za skupne potrebe njenih delovnih ljudi.

Vsakemu delovnemu človeku gre v skladu z načelom delitve po delu dohodek, ki ustreza uspehom njegovega dela in dela delovne enote ter uspehom delovne organizacije kot celote.

12. člen

Za odvracanje in reševanje določenih kolektivnih sporov v delovni organizaciji in sporov med delovnimi ljudmi v delovni organizaciji in organi družbene skupnosti se na podlagi zakona lahko ustanovi arbitražna.

13. člen

Delovna organizacija se ustanovi za zadovoljevanje določenih potreb družbene skupnosti in občanov ob pogojih, ki jih določa zakon.

Delovno organizacijo lahko ustanovijo družbeno-politična skupnost, delovna in druga samoupravna ali družbena organizacija ter občani.

Delovna organizacija se ustanovi kot podjetje ali druga gospodarska organizacija, ali pa kot zavod ali druga organizacija za opravljanje dejavnosti na področju izobraževanja, kulture, zdravstva, socialnega varstva ali drugih družbenih služb.

Vse delovne organizacije, ne glede na to, kdo jih je ustanovil, temeljijo na načelu družbenega samoupravljanja in imajo enak položaj.

14. člen

Delovna organizacija je samostojna samoupravna organizacija.

Delovna organizacija je pravna oseba in nosilec pravnih pooblastil glede družbenih sredstev, ki jih upravlja.

Delovna organizacija sme odtujiti posamezna produkcijska sredstva in druga delovna sredstva ali drugače razpolagati z njimi, dolžna pa je ohraniti nezmanjšano skupno vrednost družbenih sredstev, ki jih upravlja.

Delovna organizacija opravlja svojo dejavnost v skladu z ustavo, zakoni, družbenimi plani, statutom in z drugimi na zakonu temelječimi predpisi.

15. člen

Delovna organizacija samostojno določa pogoje za menjavo svojih proizvodov in storitev.

Z zveznim zakonom se določajo pogoji za menjavo proizvodov in storitev ter za poslovanje delovnih organizacij v odnosih s tujino.

16. člen

Organizacija dela in upravljanja v delovni organizaciji mora omogočati, da delavci v vseh fazah skupnega dela kar najbolj neposredno odločajo o vprašanih svojega dela in gospodarskega položaja, da pa so hkrati zagotovljeni kar najugodnejši pogoji za delo in poslovanje delovne organizacije kot celote.

Delovni kolektiv uresničuje samoupravo v delovni enoti z referendumom in z drugimi oblikami neposrednega odločanja v delovni organizaciji, kakor tudi po delavskem svetu oziroma njemu ustrežajočem organu upravljanja ter po drugih organih upravljanja.

Organi samoupravljanja delovne organizacije odločajo v skladu z ustavo, zakonom, družbenim planom in statutom organizacije o zadevah, ki jih določata zakon in statut, so odstavljivi ter odgovorni delovnemu kolektivu in družbeni skupnosti.

17. člen

Poslovanje delovne organizacije neposredno vodi direktor oziroma drug ustrezen organ upravljanja. Direktor izvršuje sklepe delavskega sveta in drugih organov upravljanja.

Pri izvrševanju svojih funkcij ter drugih s statutom določenih pravic in dolžnosti je direktor samostojen in osebno odgovoren. Direktor je odgovoren tudi za zakonitost dela delovne organizacije.

Direktorja gospodarske organizacije postavlja na podlagi javnega razpisa delavski svet v soglasju s pristojnim organom družbeno-politične skupnosti; on ga tudi razrešuje. Na podlagi zveznega zakona je mogoče določiti drugačen način postavljanja direktorja gospodarske organizacije, ki opravlja dejavnost posebnega pomena za družbeno skupnost.

Način postavljanja direktorja oziroma ustreznega organa upravljanja v zavodu se določa z zakonom.

Direktor delovne organizacije se postavlja za čas, ki je določen z zakonom, in je lahko znova postavljen na ta položaj.

18. člen

Delovna organizacija sprejema v skladu z ustavo in z zakonom statut ter druge splošne akte, s katerimi se v uresničevanju samoupravne pravice urejajo razmerja v organizaciji.

Statut razčlenjuje v skladu z ustavo in z zakonom dejavnost in naloge delovne organizacije, ureja njeno organizacijo, pravice in dolžnosti ter odgovornost njenih organov upravljanja in pa način uresničevanja teh pravic in dolžnosti, notranja razmerja, način poslovanja ter druga vprašanja, ki imajo pomen za uresničevanje samouprave ter za delo in poslovanje organizacije.

Z zakonom se lahko določi, da potrjuje statut kot celoto ali posamezne njegove dele organ družbeno-politične skupnosti.

Zakon lahko naloži delovnim organizacijam, da morajo izdati posamezne splošne akte, in določi postopek pri izdaji takih aktov; izjema, kadar to terjajo splošni interesi, pa lahko da pristojnemu organu družbeno-politične skupnosti glede izdaje takih aktov določena pooblastila. Predpisi in na njihovi podlagi izdani akti, s katerimi se krši v tej ustavi določena samoupravna pravica delovnih ljudi ali delovnih organizacij, so protustavni.

19. člen

Za organiziranje in spodbujanje — na podlagi družbenega dela — medsebojnega sodelovanja kmetijskih in drugih proizvajalcev, ki delajo s svojimi sredstvi, za povezovanje teh dejavnosti z družbenim gospodarstvom in za razširitev socialističnih družbenih odnosov na teh področjih se lahko ustanavljajo zadruge kot delovne organizacije.

Članstvo individualnih proizvajalcev v zadrugah je prostovoljno.

Z zakonom se lahko predpiše obvezno združenje individualnih proizvajalcev ali njihovo sodelovanje z določeno delovno organizacijo, da se v njihovo skupno korist izvedejo melioracijska dela ali boljše izkorišča zemljišče, na katerem so bila takšna dela opravljena, ali kadar to terja poseben družbeni interes na področju gojitve in uporabe gozdov ali na področju pospeševanja kmetijske proizvodnje.

20. člen

Ob pogojih in po postopku, kakor določa zakon, smejo biti organi upravljanja delovne organizacije razpuščeni, vendar samo, če je organizacija hudo prekršila zakon ali je s svojim poslovanjem bistveno oškodovala družbene interese.

Gospodarska organizacija je ob pogojih, ki jih določa zvezni zakon, lahko ukinjena, če ne more obnavljati družbenih produkcijskih sredstev in drugih delovnih sredstev ali če ne more izpolnjevati drugih z zakonom določenih obveznosti.

Gospodarska organizacija je lahko postavljena pod prisilno upravo, kadar so podani pogoji za razpust njenih organov upravljanja ali za njeno odpravo.

Z zakonom se lahko predvidi, da preneha delovna organizacija, ki opravlja družbeno službo, če ni več družbene potrebe zanjo ali če ne izpolnjuje z zakonom določenih pogojev.

21. člen

Za uresničevanje smotrne delitve dela, pospeševanja svoje dejavnosti in opravljanje zadev skupnega pomena lahko delovne organizacije organizirajo poslovne skupnosti in poslovna združenja in lahko sklepajo sporazume o skupni dejavnosti in skupnem poslovanju.

Delovne organizacije se smejo v skladu z zakonom združevati tudi za pospeševanje produkcije ali drugih svojih dejavnosti, za medsebojno sodelovanje ter za obravnavanje in reševanje drugih vprašanj skupnega pomena.

Z zveznim zakonom se lahko ustanovijo enotne zbornice in predpišejo pogoji za obvezno združevanje določenih vrst delovnih organizacij.

Delovne organizacije lahko združujejo svoja sredstva za pospeševanje in razvijanje svoje dejavnosti.

Protustavna je vsaka oblika združevanja ali spajanja delovnih organizacij ali združevanja njihovih sredstev v namenu, da bi združene organizacije s protipravnim preprečevanjem ali omejevanjem proste menjave dobrin in storitev dosegle materialne prednosti ali si pridobile kakšne druge prednosti, ki ne temeljijo na njihovem delu.

22. člen

Kmetje smejo imeti lastninsko pravico na obdelovalnem in gozdnem zemljišču, katerega največja površina se določa z zveznim zakonom, ter lastninsko pravico na delovnih sredstvih v mejah in ob pogojih, ki jih določa zakon.

Zakon določa, v katerih mejah in ob katerih pogojih smejo imeti občani lastninsko pravico na zemljišču ter na delovnih sredstvih v obrtnih in drugih podobnih dejavnostih.

Zemljišče kot dobrino splošnega družbenega pomena je treba izkoriščati v skladu s splošnimi, z zakonom določenimi interesi.

23. člen

Občani smejo v mejah in ob pogojih, ki jih določa zakon, z osebnim delom in s svojimi delovnimi sredstvi opravljati dejavnosti, ki temeljijo na poklicnem, strokovnem ali drugem osebnem delu.

24. člen

Prepovedano je izkoriščanje tuje delovne sile za pridobivanje dohodka.

Na področju kmetijske produkcije ter obrti in drugih podobnih storitvenih dejavnosti, ki jih opravljajo občani s svojimi delovnimi sredstvi, se sme v mejah in ob pogojih, ki jih določa zakon, izjemoma dovoliti pritegnitev dopolnilnega dela drugih delavcev.

25. člen

Občani imajo lahko v osebni lastnini predmete, ki so namenjeni za osebno potrošnjo, rabo ali zadovoljevanje njihovih kulturnih potreb.

V osebni lastnini so lahko tudi stanovanja in stanovanjske hiše, ki služijo osebnim potrebam občana in njegove družine. Z zveznim zakonom se določajo meje osebne lastnine na stanovanjih in stanovanjskih hišah.

26. člen

Zakon določa, ob katerih pogojih imajo lahko društva in druge družbene organizacije lastninsko pravico na nepremičninah in drugih stvareh, ki so namenjene za uresničevanje skupnih interesov njihovih članov in nalog organizacije, ali ob katerih pogojih lahko razpolagajo s družbenimi sredstvi, ki imajo enak namen.

27. člen

Nepremičnine in premičnine posebnega kulturnega pomena, ki so lastnina občanov ali pravnih oseb, se smejo, če to terja splošen, na podlagi zveznega zakona določen interes, razlastiti proti pravični odškodnini.

Lastnikova pravica, razpolagati s predmeti posebnega kulturnega pomena, se sme na podlagi zakona omejiti, če to terja splošen interes.

28. člen

Delovni ljudje in delovne organizacije uresničujejo na področju družbeno-ekonomskih odnosov pravice in dolžnosti, določene s to ustavo, v družbeno-ekonomskem in političnem sistemu, ki v skladu s skupnimi interesi delovnih ljudi in delovnih organizacij temelji na enotnih načelih in je zagotovljen s funkcijami družbeno-politične skupnosti.

29. člen

Vsaka družbeno-politična skupnost zagotavlja v okviru svojih, z ustavo in zakoni določenih pravic in dolžnosti pogoje za kar najbolj ugoden gospodarski in družbeni razvoj, izenačuje splošne pogoje za delo, pridobivanje in doseganje dohodka po delu, določa splošno delitev družbenega proizvoda, zagotavlja materialna sredstva za razvoj gospodarstva in materialne osnove drugih dejavnosti, usmerja in uravnava razvoj gospodarstva in drugih dejavnosti in skrbi za uresničevanje drugih skupnih interesov občanov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij v družbeno-ekonomskih odnosih.

V uresničevanju svojih funkcij sodeluje družbeno-politična skupnost pri graditvi družbeno-ekonomskega sistema, planira razvoj gospodarstva in materialne osnove drugih dejavnosti ter sprejema v ta namen družbene plane in predpise, ustanavlja družbene sklade in družbene rezerve ter z gospodarskimi in drugimi ukrepi uresničuje cilje in razmerja, utrjena v družbenih planih.

Z družbenimi plani in drugimi akti družbenega planiranja se uresničujejo družbeno-ekonomski položaj, pravice in dolžnosti ter skupni interesi delovnih ljudi in delovnih organizacij; z njimi se ne sme kršiti samoupravna pravica, ki jo imajo po ustavi in zakonih delovni ljudje ter delovne in druge samoupravne organizacije.

Z družbenimi plani se ne morejo spreminjati zakoni.

30. člen

Občina, republika in federacija določajo v okviru enotnega sistema delitve družbenega proizvoda del na njihovem območju oziroma ozemlju doseženega družbenega proizvoda, ki ga namenijo za razvoj gospodarstva in drugih dejavnosti ter za zadovoljevanje drugih splošnih družbenih potreb, in samostojno razporejajo sredstva v te namene.

Sredstva družbeno-političnih skupnosti, namenjena za razvoj gospodarstva in drugih dejavnosti, služijo delovnim organizacijam in druž-

beno-političnim skupnostim za razširitev materialne osnove v skladu z enotnimi načeli kreditnega sistema.

S sredstvi, namenjenimi za zadovoljevanje drugih splošnih družbenih potreb, razpolagajo družbeno-politične skupnosti samostojno v skladu s svojimi pravicami in dolžnostmi.

31. člen

Hitrejši gospodarski razvoj nezadostno razvitih republik in krajev je splošnega pomena za družbeno skupnost.

Družbena skupnost zagotavlja vire materialnih sredstev za financiranje oziroma za udeležbo pri financiranju hitrejšega gospodarskega razvoja nezadostno razvitih republik in krajev.

32. člen

Ozemlje Federativne socialistične republike Jugoslavije je enotno gospodarsko in carinsko območje.

Promet blaga in storitev je v vsej Jugoslaviji prost in se sme omejiti samo z zveznim zakonom ali na podlagi zveznega zakona.

Delovne organizacije smejo ob enakih pogojih opravljati gospodarsko dejavnost in druge dejavnosti v vsej Jugoslaviji.

33. člen

Denarni in kreditni sistem v Jugoslaviji sta enotna.

Za plačilni promet veljajo enotna načela.

Delovne in druge samoupravne organizacije, družbeno-politične skupnosti in njihovi organi ter vsakdo, ki razpolaga z družbenimi sredstvi, morajo opravljati vsa plačila in druge posle plačilnega prometa ter deponirati prosta denarna sredstva tako, kot določa zvezni zakon.

Delovne organizacije in družbeno-politične skupnosti imajo ob enakih pogojih pravico dobivati kredite iz družbenih sredstev, ki jih imajo v rokah banke.

34. člen

Evidenco in kontrolo nad razpolaganjem z družbenimi sredstvi ter kontrolo nad izpolnjevanjem obveznosti delovnih in drugih samoupravnih organizacij do družbene skupnosti opravlja služba družbenega knjigovodstva.

Služba družbenega knjigovodstva je enotna.

SWOBOŠČINE, PRAVICE IN DOLŽNOSTI ČLOVEKA IN OBČANA

35. člen

Svobodoščine in pravice človeka in občana so neodtujljiv del in izraz socialističnih in demokratičnih, s to ustavo zavarovanih odnosov in se uresničujejo v medsebojni solidarnosti ljudi ter v izpolnjevanju dolžnosti vsakogar do vseh in vseh do vsakogar.

V takih družbeno-političnih odnosih je človek osvobojen kakršnegakoli izkoriščanja in samovolje ter si ustvarja s svojim delom in z delom drugih delovnih ljudi pogoje za svobodno izražanje in vsestranski razvoj svoje osebnosti in za uveljavljanje svojega človeškega dostojanstva.

36. člen

Pravica občana do družbenega samoupravljanja je neodtujljiva.

Da bi mogel uresničevati družbeno samoupravljanje, je občanu zajamčena:

1. pravica, voliti in biti voljen v predstavnika telesa in v druge organe samoupravljanja, postavljati kandidate za volitve v ta telesa in v te organe in odpoklicati izvoljene delegate; pravica, sodelovati kot sodnik porotnik pri sojenju; pravica, sprežati razpis referendumu in odločati o vprašanih, postavljenih na referendumu; pravica, udeleževati se javnega obravnavanja osnutkov za zakone in druge splošne akte ter ukrepov predstavnika teles in organov samoupravljanja;

2. pravica, dajati pobudo za sklicanje zborov občanov in se udeleževati njihovega dela; pravica, voliti in biti voljen v organe upravljanja krajevnih skupnosti in drugih samoupravnih organizacij;

3. pravica, biti javno obveščten o delu predstavnika teles in njihovih organov, in posebej pravica, biti v delovni organizaciji, v kateri dela, in v drugi samoupravni organizaciji, ki ji pripada, seznanjen z materialnim in finančnim stanjem, z izvrševanjem načrtov in drugih splošnih aktov, s poslovanjem in sploh z delom njenih organov uprav-

ljanja, proti dolžnosti, varovati na podlagi zakona in statuta določene poslovne in druge tajnosti;

4. pravica, dajati politične in druge pobude splošnega pomena ter kritično obravnavati delo državnih organov in zavodov, ki izvršujejo javna pooblastila;

5. pravica, dajati predstavniškim telesom in drugim organom opozorila in predloge ter dajati pobudo za družbeno nadzorstvo.

37. člen

Pravico, predlagati in voliti delegate v predstavniška telesa družbeno-političnih skupnosti in biti voljen za njihovega člana, ima občan, ki je dopolnil 18. leto.

Pravico, voliti organe upravljanja delovne organizacije, ima vsak njen delavec ne glede na starost.

38. člen

Zajamčeni sta pravica do dela in svoboda dela.

Družbena skupnost ustvarja pogoje, da more vsakdo uveljaviti pravico do dela.

Vsakdo si prosto izbira poklic.

Vsakomur je ob enakih pogojih dostopno vsako delovno mesto in vsaka funkcija v družbi.

Prepovedano je prisilno delo. To ne velja za obvezno delo tistih, ki so obsojeni na kazen odvzema prostosti.

Vsakemu delavcu je, dokler dela v delovni organizaciji, državnem organu ali v družbeni organizaciji, zajamčen z zveznim zakonom določeni minimalni osebni dohodek.

Delavci imajo med začasno brezposelnostjo pravico do oskrbnine.

Družbena skupnost ustvarja pogoje za usposobitev občanov, ki niso popolnoma zmožni za delo, ter za njim primerno zaposlitev.

Kdor noče delati, čeprav je zmožen za delo, ne uživa pravic in družbenega varstva, ki jih ima človek na podlagi dela.

39. člen

Delovni človek ima pravico do omejenega delovnega časa.

Najdaljši delovni čas se določa z zveznim zakonom in ne sme biti daljši kot 48 ur v tednu. Zakon lahko izjemoma predpiše, da sme delovni čas v določenih dejavnostih ali v drugih z zakonom določenih primerih trajati za omejeno dobo tudi več kot 48 ur v tednu, če to terja posebna narava dela.

Delovni ljudje imajo pravico do dnevnega in tedenskega počitka ter ob pogojih, ki jih določa zakon, pravico do plačanega letnega dopusta, ki traja najmanj 14 delovnih dni.

Delovnim ljudem je zagotovljena pravica do osebne varnosti ter do zdravstvenega in drugega varstva na delu.

Mladina, ženske in invalidne osebe uživajo pri delu posebno varstvo.

40. člen

Zajamčena je svoboda misli in odločitve.

41. člen

Zajamčena je svoboda tiska in drugih oblik informacij, svoboda združevanja, svoboda govora ter svoboda zborovanja in drugačnega javnega zbiranja. Teh svoboščin ni dovoljeno zlorabiti za rušenje temeljev socialistične in demokratične, s to ustavo določene ureditve, za ogrožanje miru, enakopravnega mednarodnega sodelovanja in neodvisnosti države ali za škovanje h kaznivim dejanjem, in tudi ne tako, da bi se žalila javna morala.

Da se prepreči zloraba teh svoboščin, se z zveznim zakonom določa, v katerih pogojih in v katerih primerih ima protiustavno izkoriščanje teh svoboščin za posledico njihovo omejitve ali prepoved.

42. člen

Občani so enaki v pravicah in dolžnostih ne glede na razlike v narodnosti, rasi, veroizpovedi, spolu, jeziku, izobrazbi ali v družabnem položaju.

Vsi občani so pred zakonom enaki.

43. člen

Občan ima pravico svobodnega izražanja svoje narodnosti in narodne kulture ter svobodne rabe svojega jezika.

Jeziki narodov Jugoslavije so enakopravni.

Pripadniki narodov Jugoslavije imajo v skladu z republiškim zakonom v drugi republiki pravico do pouka v svojem jeziku.

Izjemoma se v Jugoslovanski ljudski armadi pri poveljevanju, vojaškem pouku in v administraciji uporablja srbskohrvatski jezik.

Protiustavno in kaznivo je vsako propagiranje ali izvajanje narodnostne neenakopravnosti ter vsako razpihovanje narodnostnega, rasnega ali verskega razdora ali nestrpnosti.

44. člen

Občani imajo ob enakih, z zakonom določenih pogojih pravico, pridobivati si potrebna znanja in izobrazbo na šolah in drugih izobraževalnih zavodih vseh vrst.

Obvezno je osnovno izobraževanje, ki traja osem let in se financira iz družbenih sredstev.

45. člen

Znanstveno in umetniško ustvarjanje je svobodno.

Ustvarjalci znanstvenih in umetniških del ter izumitelji imajo moralne in materialne pravice na svojih stvaritvah. Obseg in trajanje teh pravic določa zvezni zakon.

46. člen

Vsaki narodnostni manjšini je zajamčena pravica, svobodno uporabljati svoj jezik, izražati in razvijati svojo kulturo in ustanavljati ustanove, ki to pravico zagotavljajo.

Na šolah za pripadnike narodnostne manjšine se poučuje v jeziku te narodnosti.

Narodnostna manjšina ima tudi druge, z ustavo in zakoni določene pravice.

47. člen

Izpovedovanje vere je svobodno in pomeni zasebno stvar občanov. Verske skupnosti so ločene od države in so svobodne pri opravljanju verskih zadev in verskih obredov.

Verske skupnosti lahko ustanavljajo verske šole za vzgojo duhovnikov.

Protiustavna je zloraba vere in verske dejavnosti v politične namene.

48. člen

Protiustavna in kazniva je vsaka samovolja, s katero se žali ali omejuje človekova pravica, ne glede na to, kdo to stori.

Nihče ne sme uporabljati proti človeku sile ali omejevati njegovih pravic, razen v primerih in v postopku, ki jih v skladu s to ustavo določa zakon.

49. člen

Protivstaven in kazniv je vsak nezakonit odvzem prostosti.

V kazenskem postopku sme biti obdolženec priprt in obdržan v priporu samo, če je to v zakonu določeno zaradi samega kazenskega postopka ali zaradi varnosti občanov.

Pripor odreja sodišče; samo izjemoma v primerih, ki jih določa zakon, smejo odrediti pripor z zakonom pooblaščenj upravni organi, vendar najdalj za tri dni.

Pripor po odločbi sodišča prve stopnje sme trajati najdalj tri mesece, izjemoma pa se sme v primerih, ki jih določa zakon, z odločbo vrhovnega sodišča podaljšati največ še za šest mesecev. Če do izteka teh rokov ni vložena obtožnica, se obdolženec izpusti.

O priporu mora biti izdana obrasložena pismena odločba, ki jo je treba ob odvzemu prostosti ali najkasneje v 24 urah od odvzema prostosti naznaniti tistemu, na katerega se nanaša.

O pritožbi zoper odločbo o priporu mora sodišče odločiti takoj, najkasneje pa v 48 urah.

50. člen

Nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon ali na zakonu temelječ predpis prejel, preden je bilo storjeno, določil, da je kaznivo, in zanj predpisal kazen.

Kazniva dejanja in kazni zanje se smejo določati samo z zakonom.

Gospodarski prestopki in kazni zanje se smejo določati z zakonom ali z uredbi na podlagi zakona.

Za storjeno kaznivo dejanje ali storjeni gospodarski prestopki se smejo izrehati kazni ali drugi ukrepi samo z odločbo, ki jo izda pristojno sodišče v postopku, predpisanem z zakonom.

Upravni organi smejo izrehati kazni in varstvene ukrepe samo za prekrške, in sicer ob pogojih in v mejah, ki jih določa zakon.

51. člen

Nihče ne velja za krivega, dokler ni njegova kazenska odgovornost za storjeno kaznivo dejanje ugotovljena s pravnomočno sodbo.

Zajamčeno je spoštovanje človekove osebnosti in človekovega dostojanstva v kazenskem postopku in v postopku za izvršitev kazni.

Nihče, kdor je dosegljiv sodišču ali drugemu za postopek pristojnemu organu, ne sme biti obsojen za kaznivo dejanje, če ni bil po zakonu zaslišan ali mu ni bila dana možnost obrambe.

Obdolženec ima pravico, vzeti si med kazenskim postopkom zagovornika, ki se mu v skladu z zakonom omogočata obramba in varstvo obdolženčevih pravic.

Kdor je bil neopravičeno obsojen na kazen za kaznivo dejanje ali mu je bila nezakonito vzeta prostost, ima pravico zahtevati iz družbenih sredstev odškodnino za škodo, ki mu je bila s tem storjena.

52. člen

Občani uživajo svobodo gibanja in nastanitve.

Omejitev svobode gibanja in nastanitve je mogoče določiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno za zavarovanje kaženskega postopka, preprečitev širjenja nalezljivih bolezni, varstvo javnega reda ali za obrambo države.

53. člen

Stanovanje je nedotakljivo.

Nihče ne sme proti volji posestnika vstopiti v tuje stanovanje ali v druge prostore, niti jih preiskovati brez odločbe, izdane na podlagi zakona.

Pri preiskavi ima pravico biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo.

Preiskava stanovanja ali drugih prostorov se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič.

Ob pogojih, ki jih določa zakon, sme uradna oseba brez odločbe pristojnega organa vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in brez navzočnosti prič opraviti preiskavo, če je to neogibno, da se prime storilec kaznivega dejanja ali zavarujejo dokazi v kazenskem postopku, ali za varnost ljudi in premoženja.

Kaznivo je protipravno vstopanje v tuje stanovanje in v tuje prostore ter njihovo preiskovanje.

54. člen

Tajnost pisem in drugih občevalnih sredstev je neprekršljiva.

Samo zvezni zakon lahko predpiše, da se sme na podlagi odločbe pristojnega organa odstopiti od načela neprekršljivosti tajnosti pisem in drugih občevalnih sredstev, če je to neogibno za kazenski postopek.

55. člen

Vsakdo ima pravico do enakega varstva svojih pravic v postopku pred sodišči, upravnimi in drugimi organi, zavodi in organizacijami, ki odločajo o njih.

56. člen

Občanu je zajamčena pravica pritožbe zoper odločbe sodišč ter drugih organov, zavodov in organizacij, s katerimi se odloča o kakšni njegovi pravici ali na zakonu temelječem interesu.

57. člen

Občan ima pravico zahtevati odškodnino za škodo, ki mu jo pri opravljanju službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa oziroma zavoda ali organizacije, ki opravlja službo javnega pomena, s svojim nezakonitim ali nepravilnim delom stori oseba ali organ, ki tako službo oziroma dejavnost opravlja.

Škodo mora povrniti družbeno-politična skupnost, zavod oziroma organizacija, v kateri se služba ali dejavnost opravlja. S tem pa ni prost odgovornosti po splošnih predpisih tisti, ki je škodo storil.

58. člen

Delavcem je na načelu vzajemnosti zagotovljeno zavarovanje za bolezen, zmanjšanje ali izgubo delovne zmožnosti in za starost, ter druge pravice iz socialnega zavarovanja.

Zavarovanje za bolezen, pravica do oskrbnine ob delavčevi smrti in druge pravice iz socialnega zavarovanja so ob pogojih, ki jih določa zakon, zagotovljene tudi članom delavčeve družine.

Z zakonom se uvajajo zavarovanje za bolezen in druge pravice iz socialnega zavarovanja tudi za druge delovne ljudi.

Sredstva in službo socialnega zavarovanja upravljajo zavarovanci neposredno in po svojih organih, ki jih sami volijo in odpoklicujejo.

59. člen

Vsakdo ima pravico do zdravstvenega varstva.

Zakon določa, v katerih primerih imajo občani, ki niso zavarovani, pravico do zdravstvenega varstva iz družbenih sredstev.

60. člen

Družbena skupnost daje posebno varstvo materi in otroku.

Družbena skupnost zagotavlja delovnim invalidom usposobitev za delo, invalidske pravice in druge oblike varstva.

Občanom, ki niso zmožni za delo in nimajo za preživljanje potrebnih sredstev, zagotavlja družbena skupnost socialno pomoč.

61. člen

Zakonska zveza se veljavno sklepa s prosto privolitvijo tistih, ki jo sklepata, pred pristojnim organom.

Starši imajo pravico in dolžnost, skrbeti za vzrejo in vzgojo svojih otrok.

Nezakonski otroci imajo do staršev enake pravice in dolžnosti kot zakonski.

62. člen

Zajamčena je pravica dedovanja.

Nihče ne sme imeti na podlagi dedovanja v lasti več nepremičnin in delovnih sredstev, kot je to določeno v ustavi ali zakonu.

63. člen

Jugoslovanski državljani uživajo v tujini varstvo Federativne socialistične republike Jugoslavije.

Jugoslovanskemu državljanu ne more biti vzeto državljanstvo, ne more biti odstranjen iz države in ne izročen drugi državi.

Z zveznim zakonom se sme določiti, da jugoslovanski državljani zaradi odsotnosti lahko izgubi jugoslovansko državljanstvo, vendar samo, če ima drugo državljanstvo.

64. člen

Zajamčena je pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjani zaradi svojega zavzemanja za demokratske nazore in gibanja, za socialno in narodno osvoboditev, za svobodo in pravice človeške osebnosti ali za svobodo znanstvenega in umetniškega ustvarjanja.

65. člen

Medsebojna razmerja med občani morajo temeljiti na vzajemnem sodelovanju ter na spoštovanju osebnosti, pravic in dolžnosti človeka in občana.

Dolžnost vsakega človeka je, da priskoči na pomoč drugemu, ki je v nevarnosti, in ga podpre.

Opustitev te dolžnosti ima ob pogojih, ki jih določa zakon, za posledico kazensko odgovornost.

66. člen

Vsak občan je dolžan vestno opravljati javno ali drugo družbeno funkcijo, ki mu je zaupana, in je zanjo osebno odgovoren.

67. člen

Obramba države je pravica in dolžnost vsakega občana.

68. člen

Vsak občan je dolžan, ob enakih pogojih za vse, prispevati za potrebe družbene skupnosti.

69. člen

Občani so dolžni držati se ustave in zakonov.

70. člen

S to ustavo zajamčenih svoboščin in pravic ni mogoče vzeti in tudi ne omejiti z nikakršnim predpisom.

Občani uživajo sodno varstvo teh svoboščin in pravic.

Samo z zakonom se lahko predpiše način uresničevanja posameznih v tej ustavi določenih svoboščin, pravic in dolžnosti, kadar je v ustavi sami tako določeno ali kadar je to za njihovo uresničevanje potrebno.

IV. poglavje

TEMELJI POLITIČNEGA SISTEMA

71. člen

Delovno ljudstvo je edini nosilec politične oblasti in upravljanja družbenih zadev.

Nihče ne more izvrševati javnih pooblastil, če mu jih niso v skladu z zakonom poverili občani ali organi, ki jih ti volijo.

72. člen

Občani izvršujejo politično oblast in upravljajo družbene zadeve neposredno ali po svojih delegatih, ki jih volijo v organe upravljanja

delovnih in drugih samoupravnih organizacij in v predstavnika telesa družbeno-političnih skupnosti, da odločajo o družbenih zadevah, ki jih določajo ustava in zakoni.

73. člen

Funkcije politične oblasti in družbenega samoupravljanja izvršujejo predstavnika telesa in njim odgovorni organi.

Sodna funkcija je poverjena sodiščem kot samostojnim organom družbene skupnosti.

Za kontrolo ustavnosti in zakonitosti se ustanovijo ustavna sodišča.

74. člen

Samoupravljanje občanov v občini je politični temelj enotnega družbeno-političnega sistema.

V občini se ustvarjajo in uresničujejo temeljne oblike kar najbolj neposrednega družbenega samoupravljanja, iz katerih izhajajo temeljni organi politične oblasti.

Enotnost družbeno-političnega sistema je zagotovljena s pravicami in dolžnostmi vseh družbeno-političnih skupnosti ter z njihovimi medsebojnimi v ustavi in zakonu določenimi razmerji.

75. člen

Člane predstavnških teles občine volijo neposredno občani in delovni ljudje v delovnih organizacijah, člani predstavnških teles drugih družbeno-političnih skupnosti pa se volijo po načelu delegacije občine.

Neposredne volitve članov predstavnških teles družbeno-političnih skupnosti se opravljajo na podlagi splošne, enake in neposredne volilne pravice s tajnim glasovanjem.

76. člen

Predstavnško telo družbeno-politične skupnosti je skupščina.

Skupščina je najvišji organ oblasti in družbenega samoupravljanja v mejah pravic in dolžnosti družbeno-politične skupnosti.

Skupščina določa v mejah pravic in dolžnosti družbeno-politične skupnosti politiko in odloča o drugih temeljnih vprašanjih, ki imajo pomen za politično, gospodarsko, kulturno in družbeno življenje in razvoj družbeno-politične skupnosti, sprejema temeljne predpise, druge splošne akte, družbeni plan in proračun, določa temeljno organizacijo

in pooblastila vseh organov skupnosti, volji odgovorne javne funkcionarje ter izvršuje proračunsko kontrolo, kontrolo nad delom politično-izvršilnih in upravnih organov in družbeno nadzorstvo.

Skupščina kot splošni družbeni politični zbor ustrezne družbeno-politične skupnosti obravnava vprašanja, ki so splošnega družbenega pomena za družbeno-politično skupnost, s predstavniki družbeno-političnih organizacij in javnosti.

77. člen

Vsaka družbeno-politična skupnost ima po ustavi, zakonu oziroma statutu politično-izvršilne organe skupščine.

Politično-izvršilni organi skrbijo za uresničevanje politike in izvrševanje zakonov, družbenih planov in drugih aktov skupščine, dajejo pobudo za določitev njene politike in za njene akte, določajo upravnim organom smernice za delo in opravljajo druge politično-izvršilne zadeve.

Politično-izvršilni organi so odgovorni za svoje delo skupščini, ki jih voli in razrešuje.

78. člen

Skupščina ustanavlja na podlagi ustave, zakona ali statuta upravne organe, da izvajajo politiko in predpise predstavniških teles in njihovih izvršilnih organov, spremljajo izvajanje in obveščajo o stanju njihovega izvajanja, predlagajo in pripravljajo akte predstavniških teles ter organizirajo in opravljajo posamezne službe, upravno nadzorstvo in druge upravne dejavnosti na posameznih področjih iz pristojnosti družbeno-politične skupnosti.

Upravni organi morajo s svojim delom omogočati uresničevanje pravic in interesov občanov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij in pa uresničevanje nalog in interesov družbene skupnosti, v skladu z ustavo, zakoni ali drugimi splošnimi akti predstavniških teles ter njihovih politično-izvršilnih organov.

V mejah svojih zakonskih pooblastil so upravni organi samostojni in za svoje delo odgovorni skupščini in njenim politično-izvršilnim organom.

79. člen

Delo državnih organov in drugih organizacij, ki izvršujejo javna pooblastila, je javno. Način zagotovitve javnosti se določa z zakonom in statutom.

Skupščina ima mešano skupščinsko politično komisijo, ki ji je poverjeno javno obravnavanje in pripravljanje predlogov v zvezi s izvolitvijo in postavitvijo javnih funkcionarjev ter obravnavanje drugih kadrovskih vprašanj, za katera je pristojna skupščina.

Vsak nosilec javnih pooblastil je za njihovo izvrševanje osebno odgovoren.

Zakon določi, v katerih primerih sme nosilec javnih pooblastil opravljati posamezne zadeve v delovnih in drugih samoupravnih organizacijah.

Za kršitev ustave in zakonov so nosilci javnih pooblastil odgovorni po zakonu.

Nosilec javnih pooblastil ima pravico odpovedati se svoji funkciji in odpoved utemeljiti.

80. člen

Mandat članov skupščine traja štiri leta.

Vsaki dve leti se voli polovica članov vsakega zbora skupščine.

Mandat članov skupščine more prej prenehati ali se podaljšati samo po sklepu skupščine v primerih, ki jih določa ustava.

81. člen

Občan ne more biti dvakrat zaporedoma izvoljen za člana istega zbora iste skupščine in ne za člana njenega politično-izvršilnega organa.

Nihče ne more biti hkrati član Zvezne skupščine in republiške skupščine. Član republiške skupščine, ki je izvoljen v Zbor narodov Zvezne skupščine, obdrži tudi mandat republiškega poslanca.

Član Zbora narodov je lahko izvoljen za republiškega ali zveznega poslanca tudi za naslednjo štiriletno dobo, vendar pa v tej dobi ne more biti delegiran v Zbor narodov.

Posamezni člani izvršnih svetov smejo biti ob pogojih, ki jih določa ustava, zaporedoma izvoljeni v to funkcijo še za eno štiriletno volilno dobo.

Član okrajne skupščine, ki ga je izvolila za delegata občinska skupščina, je lahko zaporedoma še za eno volilno dobo izvoljen za člana občinske skupščine, vendar pa v naslednji dobi ne more biti delegiran za člana okrajne skupščine.

82. člen

Zvezni in republiški državni sekretarji, sekretarji ter drugi zvezni in republiški funkcionarji, za katere zakon tako določi, ne morejo

estati v taki funkciji dalj kot štiri leta in ne morejo biti znova postavljeni v tako funkcijo za naslednjo štiriletno dobo.

Posamezni taki funkcionarji so lahko izjemoma, ob pogojih, ki jih določa ustava, zaporedoma postavljeni v kakšno tako funkcijo, vendar največ še nadaljnja štiri leta.

Uslužbenec upravnega organa in sodnik ne moreta biti hkrati člana skupščine iste družbeno-politične skupnosti.

Zakon oziroma statut predpisuje, kateri drugi funkcionarji in vodilni uslužbenci v organih državne uprave in v zavodih družbenih služb, ki imajo javna pooblastila, morajo biti po preteku določenega časa znova voljeni.

83. člen

Skupščine, njihovi politično-izvršilni organi in upravni organi opravljajo svoje zadeve na podlagi in v mejah ustave in zakonov.

Vsi ti organi izvršujejo funkcijo oblasti samo v mejah pooblastil, ki so jim dana z ustavo in zakonom ali na podlagi zakona.

84. člen

Državni organi imajo do delovnih in drugih samoupravnih organizacij samo pravice, katere jim daje zakon.

85. člen

Skupščina uresničuje z družbenim nadzorstvom javno kontrolo nad izvrševanjem pravic in dolžnosti državnih organov, delovnih in drugih samoupravnih organizacij ter drugih organizacij, ki razpolagajo z družbenimi sredstvi ali izvršujejo javna pooblastila.

Z družbenim nadzorstvom se ne sme omejevati v ustavi in zakonu določena samoupravna pravica delovnih in drugih samoupravnih organizacij in ne pravica državnih organov, da samostojno odločajo.

86. člen

Medsebojni odnosi med organi raznih družbeno-političnih skupnosti temeljijo na pravicah in dolžnostih, ki jih določajo ustava in zakoni v skladu s to ustavo.

Z republiškim in zveznim zakonom se smejo določati v skladu s pravicami in dolžnostmi republike in federacije pravice in dolžnosti republiških oziroma zveznih upravnih organov do republiških, okrajnih in občinskih upravnih organov glede kontrole nad izvrševanjem republiških in zveznih predpisov.

87. člen

Na svojih zborih obravnavajo občani vprašanja, ki imajo pomen za življenje in delo v naselju in v občini, ter vprašanja, ki imajo pomen za druge družbeno-politične skupnosti, sprožajo pobudo in dajejo predloge za rešitev takih vprašanj ter neposredno odločajo o vprašanih, ki jih določata zakon in občinski statut.

88. člen

Skupščina družbeno-politične skupnosti lahko razpiše referendum, da se občani naprej izjavijo o posameznih aktih ali vprašanih iz pristojnosti te skupnosti ali da potrdijo zakone in druge njene sklepe.

Zakon ali občinski statut lahko predpiše obvezen referendum o posameznih vprašanih.

V. poglavje

DRUŽBENO-POLITIČNE SKUPNOSTI

1. Občina

89. člen

Občina je temeljna družbeno-politična skupnost.

V občini občani neposredno in po svojih organih družbenega samoupravljanja:

1. uresničujejo temeljne funkcije družbene skupnosti na področju družbeno-ekonomskih odnosov, zlasti pa zagotavljajo materialne in druge pogoje za razvoj produktivnih sil in za delo ljudi v skladu z razvijanjem socialističnih družbenih odnosov; usmerjajo in vsklajujejo razvoj gospodarstva in družbenih služb; samostojno razpolagajo z družbenimi sredstvi občine; izvršujejo temeljno vsklajevanje individualnih in skupnih interesov s splošnimi interesi; ustvarjajo pogoje za zadovoljevanje življenjskih, kulturnih, socialnih, komunalnih in drugih skupnih potreb občanov;

2. uresničujejo kar najbolj neposredno družbeno samoupravo; organizirajo organe oblasti in družbenega samoupravljanja ter družbene službe skupnega pomena; urejajo odnose neposrednega skupnega pomena za občane; varujejo zakonitost, skrbijo za varnost ljudi in

premoženja in opravljajo družbeno nadzorstvo v občini; uresničujejo druge funkcije družbene skupnosti, izvzemši tiste, ki so po ustavi pravica in dolžnost federacije ali republike.

Pravice in dolžnosti občine določajo ustava, zakon, statut in drugi splošni akti občine v skladu z njenimi, v tej ustavi določenimi funkcijami.

Pravice in dolžnosti občine izvršujejo občinska skupščina in njeni organi, krajevne skupnosti in občani na zborih volivcev in pa v drugih oblikah neposrednega odločanja o splošnih družbenih zadevah ter v medsebojnih odnosih med temi organi in drugimi organi družbenega samoupravljanja v občini.

Za kar najpopolnejše uresničevanje in krepitev samoupravne pravice, svoboščin ter drugih pravic in interesov človeka na vseh področjih družbenega življenja ustanavljajo in organizirajo občani v občini družbeno-politične in druge organizacije.

90. člen

Območja občin se določajo z republiškim zakonom v skladu s pogoji za izvrševanje njihovih z ustavo določenih funkcij.

Velika mesta imajo lahko po več občin.

91. člen

Vsaka občina ima svoj statut, ki ga samostojno sprejema.

Statut občine določa v okviru ustave in zakonov zlasti: samoupravno pravico in dolžnosti občine ter način njihovega uresničevanja; razmerja med občani ter delovnimi in drugimi organizacijami pri opravljanju skupnih zadev občine; način zagotavljanja javnosti dela organov, zavodov in organizacij v občini; pravice občanov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij glede družbenih skladov občine, uporabe družbenih in drugih služb, dobrin v splošni rabi in drugih družbenih sredstev, s katerimi občina razpolaga; ustroj občinskih organov ter njihove temeljne pravice, dolžnosti in pooblastila.

92. člen

Občina samostojno razpolaga z dohodki in z drugimi sredstvi, ki ji pripadajo po ustavi in zakonu.

Občina, ki ne more z lastnimi sredstvi financirati svojih nalog in družbenih služb, dobiva ob pogojih, ki jih določata republiška ustava in zakon, iz republiških sredstev dopolnilna sredstva za financiranje neogibnih služb.

93. člen

Občinski organi neposredno izvršujejo zvezne in republiške zakone ter druge zvezne in republiške predpise, če ni njihovo izvrševanje po ustavi ali zakonu v pristojnosti okrajnih, republiških oziroma zveznih organov.

94. člen

Občine sodelujejo med seboj, se prosto združujejo in združujejo svoja sredstva za opravljanje posameznih zadev iz svoje pristojnosti ali za ustvaritev pogojev skupnega pomena; ustanavljajo skupne organe, zavode in službe; začenejajo skupne akcije in izmenjujejo izkušnje.

95. člen

V krajevni skupnosti kot samoupravni skupnosti občanov vaških in mestnih naselij občani neposredno uresničujejo samoupravo na področju dejavnosti, s katerimi se zadovoljujejo osnovne komunalne, kulturne, zdravstvene, socialne in druge njihove potrebe ter potrebe skupnosti.

2. Okraj

96. člen

Za zadeve, ki so skupnega pomena za dve ali več občin, so v republiki okraji.

Republiška ustava lahko določi, da republika nima okrajev.

97. člen

Pristojnost okraja se v mejah pristojnosti federacije in republike določa z ustavo in zakonom.

Republiška ustava lahko določi, da izvršuje okraj nasproti občinam tudi posamezne s to ustavo določene pravice republike.

Občine lahko po sklepu svojih skupščin prepustijo okraju tudi opravljanje posameznih zadev, ki so zanje skupnega pomena, republiška skupščina pa lahko s svojim sklepom naloži okraju, da mora opravljati take zadeve.

Republiška ustava lahko določi, da v mestih, ki imajo več občin, opravlja posamezne zadeve skupnega pomena za vse mesto okrajna skupščina ali da se ustanovi zanje skupen organ občin na območju mesta.

98. člen

Člane okrajne skupščine volijo občinske skupščine izmed svojih članov.

Vsak okraj ima svoj statut.

Okraj ima samostojne vire dohodkov, ki se določajo z zakonom.

3. Socialistična republika

99. člen

Republika je državna socialistična demokratična skupnost, ki temelji na samoupravi in oblasti delovnega ljudstva.

V republiki delovno ljudstvo uresničuje družbeno samoupravo, ureja družbene odnose, ustvarja pogoje za razvoj gospodarstva in za organiziranje družbenih služb, zagotavlja uveljavljanje pravic občanov in zakonitosti ter opravlja vse družbene zadeve, ki so skupnega pomena za gospodarsko, kulturno in socialno življenje in razvoj republike, izvzemši tiste zadeve, ki so po tej ustavi pravica in dolžnost federacije.

Pravice in dolžnosti republike ter pristojnost republiških organov določa republiška ustava v skladu s to ustavo.

100. člen

Ozemlje republike se določa z republiško ustavo in se brez privolitve republike ne more spremeniti.

Meje med republikami se lahko spremenijo po sporazumni odločitvi republiških skupščin.

101. člen

Republike sodelujejo med seboj in razvijajo medsebojne odnose v zadevah skupnega pomena.

Za uresničevanje posameznih ciljev skupnega pomena republike sporazumno ustanavljajo skupne organe in organizacije, vodijo skupne akcije in spodbujajo izmenjavo izkušenj ter druge oblike gospodarskega in drugačnega sodelovanja.

Upravni in sodni akti ter listine državnih organov in pooblaščenih zavodov in organizacij ene republike imajo enako veljavo tudi v drugih republikah.

102. člen

Republika skrbi za izvrševanje zveznih zakonov in drugih zveznih in republiških predpisov, ki so jih pristojni izvrševati občinski organi.

Republika lahko neposredno po svojih organih zagotovi izvrševanje zakonov ter drugih zveznih in republiških predpisov, ki so jih pristojni izvrševati občinski organi, če jih ti organi ne izvršujejo.

103. člen

Na območjih s posebno narodnostno sestavo ali z drugimi posebnostmi lahko republika, če je to volja prebivalstva takih območij, z ustavo ustanovi avtonomne pokrajine.

Odločitev o ustanovitvi ali odpravi avtonomne pokrajine začne veljati, ko je potrjena v ustavi Jugoslavije.

Socialistična republika Srbija ima avtonomno pokrajino Vojvodino in avtonomno oblast Kosovo in Metohijo, ki sta bili ustanovljeni po odločitvi Ljudske skupščine Ljudske republike Srbije, ker je bila to volja prebivalstva teh dveh območij.

104. člen

Avtonomne pokrajine so družbeno-politične skupnosti na določenem ozemlju republike.

Avtonomne pravice in dolžnosti in temeljna načela o organizaciji avtonomnih pokrajin določa ustava republike.

4. Federacija

105. člen

V Federativni socialistični republiki Jugoslaviji uresničujejo in zagotavljajo delovno ljudstvo in narodi Jugoslavije suverenost, teritorialno celotnost, varnost in obrambo Federativne socialistične republike Jugoslavije, svoje mednarodne odnošaje, enotne temelje družbeno-ekonomskega in političnega sistema, enotnost gospodarstva države ter usmerjanje in vsklajevanje splošnega gospodarskega razvoja, družbeno samoupravo, temeljne svoboščine in pravice človeka in občana ter sodelovanje pri uresničevanju drugih funkcij, ki so skupnega pomena za njihov politični, gospodarski, kulturni in sploh družbeni razvoj.

Da bi mogla federacija uresničevati te skupne funkcije, so v tej ustavi določene njene pravice in dolžnosti.

Svoje politične, gospodarske, kulturne in druge skupne cilje uresničujejo občani tudi po skupnih organizacijah in ustanovah, ki delujejo na vsem ozemlju Federativne socialistične republike Jugoslavije.

106. člen

Federacija varuje suverene pravice in socialistično družbeno-politično ureditev republik.

Pri uresničevanju svojih nalog se opira federacija na sodelovanje republik, občin in samostojnih družbenih organizacij ter na zavestno politično akcijo občanov.

107. člen

Enotni temelji pravnega sistema Federativne socialistične republike Jugoslavije se zagotavljajo s to ustavo in z zveznimi zakoni.

Zvezni zakoni in drugi zvezni splošni akti so obvezni na vsem ozemlju Federativne socialistične republike Jugoslavije, če ni v samem predpisu oziroma aktu določeno, da se uporablja na ožjem območju.

Na področjih iz izključne pristojnosti federacije in na drugih področjih, za katera je v tej ustavi določeno, da se urejajo edinole z zveznim zakonom, smejo izdajati republike svoje zakone le tedaj, če so z zveznim zakonom za to pooblašene.

Na drugih področjih, na katerih izdaja federacija popolne zvezne zakone, lahko republike urejajo posamezna vprašanja, če ni zveznega zakona ali če so z zveznim zakonom za to pooblašene.

Na vseh drugih področjih, na katerih izdaja federacija temeljne zakone, urejajo republike s svojimi zakoni v skladu z zveznim zakonom vprašanja in razmerja, ki niso urejena z zveznim zakonom.

Z dnem, ko začne veljati zvezni zakon, izdan za republiškim zakonom na področjih, ki sodijo v pristojnost federacije, nehalo veljati tiste določbe republiškega zakona, ki se nanašajo na vprašanja, urejena z zveznim zakonom, če ni v samem zveznem zakonu drugače določeno.

Zvezni zakon lahko pooblasti republike, da v svojem zakonu drugače uredijo posamezna vprašanja.

108. člen

Federacija skrbi za enotnost denarnega in kreditnega sistema, emisije denarja in kontrolo denarnega obtoka.

Emisijo denarja opravlja Narodna banka Jugoslavije.

Federacija določa pogoje in način za uporabo deviznih in monetarnih rezerv ter obveznih depozitov bank pri zveznih bankah.

109. člen

Federacija ureja in kontrolira zunanjetrgovinske, valutne in druge gospodarske odnose s tujino.

110. člen

Ce je to potrebno za zagotovitev in razvoj enotnosti družbenega in političnega sistema, sme izdajati federacija splošne zakone, s katerimi določi enotna načela za zakonodajo iz pristojnosti republik.

Splošni zakoni se ne uporabljajo neposredno.

Na področjih, na katerih izda federacija splošne zakone, izdajajo republike svoje zakone v skladu s splošnimi načeli, ki jih določa splošni zakon. Republike so dolžne spraviti svoje zakone v sklad s splošnimi načeli, ki jih postavi pozneje izdani splošni zakon.

111. člen

Da se ustvarijo kar najugodnejši pogoji za gospodarski napredek države in krepitev socialističnih ekonomskih odnosov, določa federacija z družbenim planiranjem splošno smer gospodarskega razvoja države in temeljna razmerja v delitvi družbenega proizvoda, vsklajuje materialna razmerja za kar najskladnejši razvoj gospodarskih panog in področij, določa smer in pogoje za ekonomsko menjavo s tujino, izenačuje splošne pogoje za delo in pridobivanje dohodka, da bi se uresničevalo načelo delitve po delu, ter ustvarja kar najbolj ugodne splošne pogoje za uresničevanje skupnih interesov delovnih ljudi in delovnih organizacij ter funkcij drugih družbeno-političnih skupnosti.

Družbeni plan Jugoslavije se uresničuje na vsem njenem ozemlju.

112. člen

Za izvrševanje nalog in zadev organov federacije ter za zagotavljanje skupnih sredstev, namenjenih za razvoj gospodarstva Jugoslavije in za uresničevanje drugih skupnih interesov delovnih ljudi in narodov, določa federacija viře in višino sredstev, s katerimi razpolaga ali glede katerih ima s to ustavo in z zakonom določene pravice in dolžnosti.

Sredstva federacije so namenjena:

1. za financiranje potreb narodne obrambe in drugih nalog in obveznosti federacije ter za dotacije republikam;

2. za intervencije v gospodarstvu, s katerimi se vsklajujejo razmerja med posameznimi dejavnostmi, zagotavlja gospodarska stabilnost in založenost trga ter omogoča promet s tujino;

3. za financiranje hitrejšega gospodarskega razvoja nezadostno razvitih republik in krajev;

4. za udeležbo pri investicijah, ki so bistvenega pomena za vsklajevanje in usmerjanje gospodarskega razvoja Jugoslavije, ter za investicije, določene z mednarodnimi sporazumi.

113. člen

Za financiranje gospodarskega razvoja nezadostno razvitih republik in krajev ima federacija poseben sklad.

Zvezni zakon predpisuje pogoje in način dodeljevanja sredstev iz tega sklada.

Republikam, ki ne morejo s svojimi sredstvi financirati neogibnih družbenih služb, daje federacija dotacije ob pogojih, ki jih določa zvezni zakon.

114. člen

Federacija sme na podlagi zakona:

1. nalagati delovnim organizacijam in družbeno-političnim skupnostim, da morajo ustvarjati rezervna družbena sredstva; uvajati kontrolo cen in predpisovati način oblikovanja cen za posamezne proizvode in storitve; nalagati delovnim organizacijam, da morajo določen del svojega dohodka uporabljati za razvoj materialne osnove svojega dela oziroma za gospodarski in družbeni razvoj, če so taki ukrepi v splošnem interesu gospodarske stabilnosti in uresničevanja temeljnih razmerij, ki jih določa družbeni plan Jugoslavije;

2. predpisovati delovnim organizacijam in družbeno-političnim skupnostim omejitve v razpolaganju z družbenimi sredstvi, kadar je to potrebno, da bi se preprečile in odvrnile večje gospodarske motnje in večja nesorazmerja v izvrševanju družbenega plana Jugoslavije, ali kadar to terjajo narodna obramba ali druge izredne potrebe države;

3. nalagati delovnim organizacijam in družbeno-političnim skupnostim obveznosti, ki imajo pomen za narodno obrambo.

115. člen

Federacija sme določati viře in vrste dohodkov občine, republike in drugih družbeno-političnih skupnosti in sme, kadar je to potrebno,

da bi se delovnim ljudem in delovnim organizacijam zagotovili enaki pogoji za delo, ali kadar je to v interesu gospodarske stabilnosti in uresničevanja temeljnih razmerij, ki jih določa družbeni plan Jugoslavije, postavljati meje, v katerih smejo te skupnosti določati svoje dohodke in druga sredstva.

116. člen

Za občane Jugoslavije je enotno jugoslovansko državljanstvo.

Vsak državljan republike je hkrati tudi jugoslovanski državljan.

Državljan ene republike ima na ozemlju druge republike enake pravice in dolžnosti, kot jih imajo njeni državljanjani.

117. člen

Republike izdajajo predpise za izvrševanje zveznih zakonov, če so za to pooblašcene z zveznim zakonom ali če so z zveznim zakonom urejene zadeve, ki so jih pristojni izvrševati organi v republiki, v zveznem zakonu pa ni določeno, da izdajajo predpise za njegovo izvrševanje zvezni organi.

Republike so odgovorne za izvrševanje zveznih zakonov in drugih zveznih predpisov na svojem ozemlju.

Na področjih iz izključne pristojnosti federacije izdajajo predpise za izvrševanje zveznih zakonov zvezni organi.

118. člen

Pravice in dolžnosti federacije uresničujejo njeni organi v mejah svoje pristojnosti ter samoupravne organizacije, ki delujejo na vsem ozemlju Federativne socialistične republike Jugoslavije.

Pri izvrševanju pravic in dolžnosti federacije sodelujejo republike, občine in druge družbeno-politične skupnosti v skladu z njihovimi, v tej ustavi in v zakonih določenimi pravicami in dolžnostmi.

Na področjih iz izključne pristojnosti federacije so njeni organi odgovorni za popolno uresničevanje pravic in dolžnosti federacije tudi tedaj, kadar so za izvrševanje posameznih zadev po tej ustavi pristojni drugi organi in organizacije.

119. člen

Federacija sme na ozemlju republike in drugih družbeno-političnih skupnosti z zakonom ustanovljati upravne organe za opravljanje posameznih upravnih zadev iz njene izključne pristojnosti ter predpisovati

republikam in drugim družbeno-političnim skupnostim, da morajo ustanoviti upravne organe za izvrševanje takih zadev ali zadev splošnega pomena za federacijo, ki so prenesene v njihovo pristojnost.

Republiški, okrajni in občinski organi so dolžni skrbeti za izvrševanje zakonov, aktov in ukrepov zveznih organov na teh področjih ter v ta namen sodelovati z njimi, kadar zvezni organi v skladu z zveznim zakonom to zahtevajo.

Zvezni organi občujejo z organi drugih družbeno-političnih skupnosti v republiki po ustreznih republiških organih. Samo na podlagi zveznega zakona je mogoče določiti, da imajo pri izvrševanju posameznih zadev iz izključne pristojnosti federacije in zadev splošnega pomena za federacijo zvezni organi pravico, dajati upravnim organom v republiki obvezna navodila, in pravico nadzorstva nad njihovim delom ter da smejo zvezni upravni organi v zadevah iz izključne pristojnosti federacije zadržati izvrševanje splošnih aktov upravnih organov v republiki, ki nasprotujejo zveznemu zakonu ali kakšnemu drugemu na podlagi zakona izdanemu zveznemu predpisu, in odločati o pritožbah zoper upravne akte republiških upravnih organov.

Federacija sme neposredno po svojih organih zagotoviti izvrševanje zveznih zakonov in drugih zveznih predpisov, ki so jih pristojni izvrševati organi drugih družbeno-političnih skupnosti, če jih ti organi ne izvršujejo in dokler jih ne začno izvrševati.

Zadeve splošnega pomena za federacijo so z zakonom določene zadeve, ki so bistvenega pomena za uresničevanje tistih pravic in dolžnosti federacije, ki jih neposredno izvršujejo organi v republiki.

120. člen

Z zveznim zakonom se smejo prenesti posamezne zadeve izvrševanja zveznih zakonov na področjih iz izključne pristojnosti federacije ter druge zadeve iz njene pristojnosti v pristojnost republiških, okrajnih in občinskih organov, pri tem pa je federacija dolžna zagotoviti jim ustrezna sredstva oziroma vire dohodkov za izvrševanje takih zadev.

121. člen

Zvezni organi, ki opravljajo inšpekcijo ali nadzorstvo, smejo v skladu z zveznim zakonom opravljati te zadeve na vsem ozemlju Federativne socialistične republike Jugoslavije, da bi lahko kontrolirali izvrševanje zveznih zakonov ter varovali zakonitost in pravice občanov, zavodov in organizacij.

VI. poglavje

SODIŠČA IN JAVNO TOŽILSTVO

122. člen

Sodno funkcijo izvršujejo: občinska sodišča, okrajna sodišča, republiška vrhovna sodišča in Vrhovno sodišče Jugoslavije.

Za sojenje o gospodarskih sporih ter za odločanje o drugih pravnih stvareh, ki imajo pomen za gospodarstvo, se lahko ustanovijo z zveznim zakonom gospodarska sodišča.

Za sojenje vojaških oseb za kazniva dejanja ter za odločanje o drugih pravnih stvareh se ustanovijo z zveznim zakonom vojaška sodišča.

Z zakonom se lahko ustanovijo tudi druga sodišča za odločanje o posameznih stvareh iz sodne pristojnosti.

Z zakonom se lahko predvidi ustanovitev razsodišč, arbitražnih svetov, poravnalnih svetov in drugih ustanov za obravnavanje medsebojnih sporov med občani, zavodi in organizacijami.

123. člen

Pristojnost sodišč se sme določati in spreminjati samo z zakonom.

124. člen

Sodišče odloča o kazenski odgovornosti ter o kaznih in drugih ukrepih zoper storilce kaznivih dejanj, o temeljnih premoženjskih in drugih z zakonom določenih pravicah občanov, samoupravnih organizacij in družbeno-političnih skupnosti ter v upravnem sporu dokončno presoja zakonitost posamičnih aktov državnih organov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij.

Pri izvrševanju pravosodja sodišča spremljajo in proučujejo družbene odnose in pojave, ki imajo pomen za uresničevanje njihove funkcije, in dajejo predloge za preprečevanje družbi nevarnih in škodljivih pojavov ter za utrjevanje zakonitosti.

Najmanj enkrat v letu dajejo sodišča skupščini ustrezne družbeno-politične skupnosti v obravnavo poročilo o stanju in o splošnih problemih pravosodja na svojem območju.

125. člen

Sodišča so neodvisna in sodijo po ustavi in zakonu.

126. člen

Pri sojenju sodelujejo sodniki in sodniki porotniki, ki so pri sojenju enakopravni.

Sodnike in sodnike porotnike voli skupščina ustrezne družbeno-politične skupnosti. Zakon lahko določi, da volijo sodnike in sodnike porotnike posameznih sodišč neposredno občani.

Sodniki in sodniki porotniki se volijo za čas, ki ga določa zakon, in so lahko znova izvoljeni.

Sodnike in sodnike porotnike sme pred pretekom časa, za katerega so izvoljeni, razrešiti te dolžnosti samo predstavniško telo, ki jih je izvolilo, in sicer po pogojih in postopku, kakor določa zakon.

127. člen

Sodnika in sodnika porotnika ni mogoče klicati na odgovornost za rnenje, ki ga je dal o vprašanju, o katerem je soodločal.

Za kazniva dejanja, storjena pri opravljanju sodniške dolžnosti, sodnik in sodnik porotnik ne moreta biti priprta brez dovoljenja pristojne skupščine.

128. člen

O pritožbi in o drugih z zakonom določenih pravnih sredstvih zoper sodbe sodišč odloča višje sodišče.

Na prvi stopnji izdajajo sodbe občinska ali okrajna sodišča, razen če ni z zakonom določeno, da je za sojenje na prvi stopnji pristojno kakšno drugo sodišče.

Samo pristojno sodišče sme spremeniti, izreči za neveljavno ali razveljaviti sodno odločbo.

129. člen

Sodišče sodi v senatu.

Zakon lahko določi, da sodi v posameznih stvareh senat, ki ga sestavljajo samo sodniki, kakor tudi, da sodi na prvi stopnji sodnik kot sodnik posameznik.

130. člen

Obravnavanje pred sodiščem je javno.

Zakon določa, v katerih primerih se zaradi varstva splošnih ali osebnih interesov pri obravnavanju pred sodiščem izključí javnost.

131. člen

Javno tožilstvo je samostojen organ, ki so mu poverjeni kazenski pregon ter ukrepi in pr. na sredstva, s katerimi nastopa za enotno uporabo zakonov in za uresničevanje zakonitosti.

V uresničevanju teh funkcij začinja javno tožilstvo kazenski postopek, sodeluje v njem ter v drugih z zakonom določenih primerih sodeluje v postopku pred sodišči in drugimi organi, vloga zahteve za varstvo zakonitosti in drugih na zakonu temelječih interesov družbene skupnosti ter druga pravna sredstva zoper nezakonite akte sodišč in drugih organov ter zoper nezakonite odločbe, ki jih izdajajo zavodi in organizacije v izvrševanju javnih pooblastil.

132. člen

Javno tožilstvo je samostojno v svojem delu in izvršuje svoja pooblastila na podlagi zakona, v interesu zakonitosti in varstva pravic občanov in splošnih interesov.

Javno tožilstvo opravlja zadeve svoje pristojnosti v skladu s smernicami pristojnega izvršnega sveta.

Funkcijo javnega tožilstva v Jugoslovanski ljudski armadi izvršuje vojaško javno tožilstvo.

133. člen

Republiškega javnega tožilca postavlja in razrešuje zvezni javni tožilec v soglasju z republiškim izvršnim svetom, druge javne tožilce pa postavlja republiški javni tožilec.

134. člen

Višji javni tožilec ima pravico in dolžnost dajati nižjemu javnemu tožilcu obvezna navodila za njegovo delo.

Višji javni tožilec sme prevzeti izvrševanje posameznih zadev, ki jih je upravičen opravljati nižji javni tožilec.

VARSTVO USTAVNOSTI IN ZAKONITOSTI

135. člen

Da bi se uresničevali z ustavo in zakoni določeni socialistični družbeni in politični odnosi in enotnost pravnega reda ter varovale svobode in pravice človeka in občana ter samoupravne pravice delovnih in drugih samoupravnih organizacij in družbeno-političnih skupnosti, se z ustavo določa posebno varstvo ustavnosti in zakonitosti.

Skrb za zakonitost je dolžnost vseh organov, zavodov in organizacij.

136. člen

Republiška ustava ne sme biti v nasprotju z ustavo Jugoslavije.

Zvezni zakon mora biti v skladu z ustavo Jugoslavije, republiški zakon pa tudi v skladu z zveznim zakonom.

137. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu z mednarodnimi obveznostmi Federativne socialistične republike Jugoslavije.

Mednarodne pogodbe in druge sporazume, ki so ratificirani in so začeli veljati, sodišča in drugi organi neposredno uporabljajo.

138. člen

Statuti, pravilniki in drugi splošni akti, ki jih izdajajo delovne in druge samoupravne organizacije v mejah svojih z ustavo in zakonom določenih pravic, morajo biti v skladu z ustavo in z zakonom.

139. člen

Ustavnost in zakonitost predpisov varujejo ustavna sodišča.

Z republiško ustavo se sme funkcija ustavnega sodišča poveriti republiškemu vrhovnemu sodišču.

140. člen

Ce je republiška ustava v nasprotju z ustavo Jugoslavije, se uporabi ustava Jugoslavije.

Ce republiški zakon ni v skladu z zveznim zakonom, se uporablja do odločitve Ustavnega sodišča Jugoslavije zvezni zakon.

Kadar misli sodišče, da zakon, ki bi ga bilo treba uporabiti, ni v skladu z ustavo, predlaga pristojnemu vrhovnemu sodišču, naj začne postopek za presojo njegove skladnosti z ustavo.

141. člen

Zvezni izvršni svet sme do odločitve Ustavnega sodišča Jugoslavije zadržati izvršitev predpisa ali drugega splošnega akta republiškega izvršnega sveta, ki je v nasprotju s to ustavo ali z zveznim zakonom.

Republiški izvršni svet sme do odločitve ustavnega sodišča zadržati izvršitev predpisa ali drugega splošnega akta občinske ali okrajne skupščine ali kakšnega njenega organa, če je v nasprotju z ustavo ali zakonom. Če republiški izvršni svet ne zadrži predpisa ali drugega splošnega akta katerega izmed teh organov, ki je v nasprotju s to ustavo ali z zveznim zakonom, sme to storiti Zvezni izvršni svet.

Občinska skupščina sme do odločitve ustavnega sodišča zadržati izvršitev splošnega akta delovne ali druge samoupravne organizacije, če nasprotuje ustavi ali zakonu. Z zakonom se lahko določi, da izvršitev splošnih aktov posameznih delovnih in drugih samoupravnih organizacij ob enakih pogojih zadržuje kak drug organ družbene skupnosti.

142. člen

Zvezni zakoni in drugi zvezni predpisi začenjajo veljati osmi dan po objavi, če ni v samem zakonu ali predpisu izrečno predpisano, da začne veljati pred pretekom ali po preteku tega časa.

Samo iz posebno opravičenih razlogov se sme določiti, da začne veljati zvezni zakon ali drug zvezni predpis prej kot v osmih dneh po objavi.

Zvezni zakoni in drugi zvezni predpisi, ki se nanašajo na občane, zavode ali organizacije, se objavljajo v uradnem listu federacije v štirih avtentičnih besedilih: srbskem oziroma hrvatskem, slovenskem in makedonskem.

143. člen

Predpis ne more imeti učinka za nazaj.

Samo zakon sme določiti, da imajo posamezne njegove določbe in določbe drugih predpisov in splošnih aktov učinek za nazaj.

Odgovornost in kaznivost za kazniva dejanja, gospodarske prestopke in prekrške se presojata po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon milejši za storilca.

144. člen

Vsi akti in ukrepi upravnih organov ter drugih državnih organov, ki opravljajo izvršilne in upravne zadeve, ter akti, ki jih izdajajo zavodi in druge organizacije v izvrševanju javnih pooblastil, morajo temeljiti na zakonu ali kakšnem drugem zakonito izdanem predpisu.

145. člen

Državni organi ter zavodi in organizacije, ki izvršujejo javna pooblastila, smejo v posamičnih stvareh odločati o pravicah in obveznostih občanov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij ali na podlagi zakona uporabljati proti njim prisilne ukrepe ali omejitve njihove dejavnosti samo v postopku, predpisanem z zakonom, v katerem je občanom ter delovnim in drugim samoupravnim organizacijam dana možnost, braniti svoje pravice in interese in zoper izdani akt uporabiti z zakonom določeno pravno sredstvo.

Upravni organi smejo s svojimi akti le tedaj nalagati delovnim in drugim samoupravnim organizacijam obveznosti glede njihove dejavnosti, kadar so z zakonom izrečno pooblašteni, da s svojimi akti v postopku, ki je z zakonom določen, odločajo o njihovih pravicah in obveznostih.

146. člen

Neznanje jezika, v katerem teče postopek, ne sme biti ovira za obrambo in uveljavitev pravic in opravičenih interesov občanov, zavodov ali organizacij.

Vsakomur je zajamčena pravica, uporabljati v postopku pred sodišči, drugimi organi, zavodi in organizacijami, ki pri opravljanju družbene službe odločajo o pravicah in obveznostih občanov, svoj jezik in se v tem postopku v svojem jeziku seznanjati z vsemi pomembnejšimi dejstvi.

147. člen

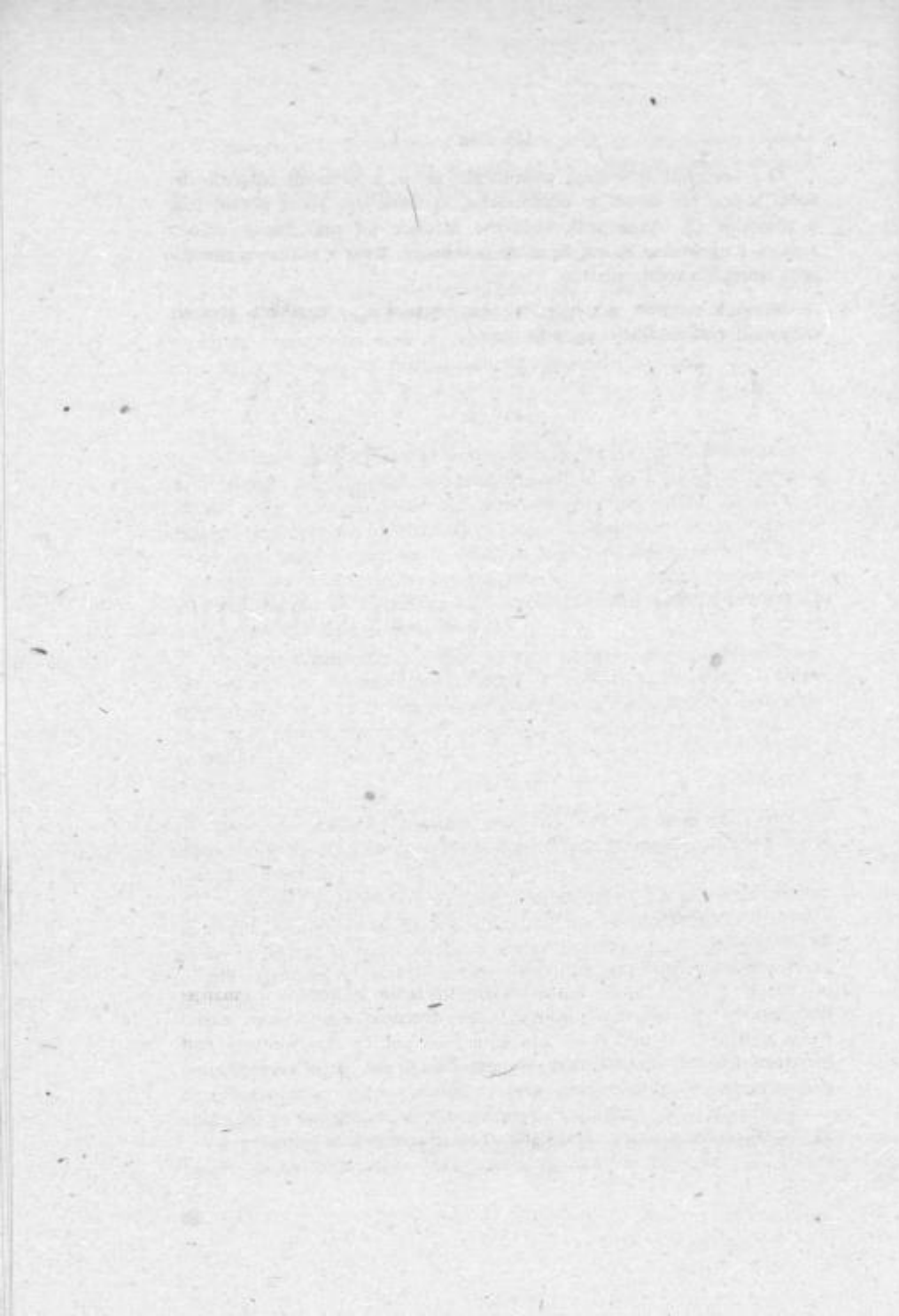
Zoper odločbe, ki jih izdajajo na prvi stopnji sodni, upravni in drugi državni organi ter zavodi in organizacije, ki izvršujejo javna pooblastila, je dovoljena pritožba na pristojni organ.

Z zakonom se sme izjemoma, v določenih primerih, izključiti pritožba, če je na drug način poskrbljeno za varstvo pravic in zakonitosti.

148. člen

O zakonitosti dokončnih posamičnih aktov, s katerimi odločajo državni organi ter zavodi in organizacije, ki izvršujejo javna pooblastila, o pravicah ali obveznostih občanov, zavodov ali organizacij, odloča sodišče v upravnem sporu, če ni za posamezno stvar z zakonom predpisano drugačno sodno varstvo.

Samo z zveznim zakonom se sme izjemoma, v upravnih stvareh določenih vrst, izključiti upravni spor.

DRUGI DEL

ORGANIZACIJA

FEDERACIJE

VIII. poglavje

PRISTOJNOST FEDERACIJE

149. člen

V izključno pristojnost federacije spada:

1. varstvo neodvisnosti in teritorialne celote države; organiziranje oboroženih sil in obramba države;

2. varstvo s to ustavo določenega reda (državna varnost); varstvo s to ustavo določene ustavnosti;

3. predstavljanje Federativne socialistične republike Jugoslavije; politični, gospodarski in drugi odnosi z drugimi državami in meddržavnimi organizacijami; mednarodni sporazumi; vprašanja vojne in miru;

4. zvezno državljanstvo; zavarovanje in kontrola meje; pravni položaj in bivanje tujcev v Jugoslaviji; urejanje in kontrola zunanje-trgovinskega in deviznega poslovanja ter drugega ekonomskega poslovanja s tujino; carine; določanje emisijske politike in kontrola nad obtokom denarja; kontrola nad prometom blaga čez mejo; kontrola nad mednarodnim prometom in zvezami;

5. organizacija federacije in izvrševanje nalog in zadev, za katere je po tej ustavi pristojna samo federacija.

Na teh področjih sprejemajo organi federacije zakone in druge predpise, jih neposredno izvršujejo in so odgovorni za njihovo izvrševanje tudi takrat, kadar je opravljanje posameznih takih zadev v pristojnosti drugih organov.

150. člen

Na področju zakonodaje spada v pristojnost federacije:

1. popolna zakonodaja: o družbeni lastnini in drugih oblikah lastnine; o obligacijskih in drugih temeljnih premoženjskopравnih razmerjih; o razlstitvi; o denarju in drugih plačilnih sredstvih; o plačilnem prometu; o kreditnem in bančnem poslovanju; o družbenem knjigovodstvu; o merah, standardih in tehničnih normativih, patentih, znamkah, vzorcih, modelih in avtorski pravici; o osebnem položaju občanov; o volilni pravici; o produkciji in prometu mamil in strupov ter o prometu zdravil; kazenski zakonik; zakonik o gospodarskih prestopkih; o izvrševanju kazenskih sankcij; o ureditvi gospodarskih sodišč; o ureditvi javnega tožilstva; o sodnih postopkih; o splošnem upravnem postopku; o upravnih sporih; o civilni zaščiti; o drugih za enotnost gospodarskega področja pomembnih odnosih ter o tistih odnosih, za katera je v tej ustavi določeno, da se urejajo samo z zveznim zakonom;

2. temeljna zakonodaja: o gospodarskih organizacijah in njihovem združevanju; o poslovanju delovnih organizacij; o gospodarskem poslovanju; o delu in varstvu pri delu; o delitvi družbenega proizvoda; o prispevkih, davkih, taksah in drugih davščinah; o javnih posojilih; o proračunih in skladih; o zemlji, gozdovih in vodah, cestah ter o izkoriščanju prirodnih bogastev in drugih prirodnih sil; o javnih dobrinah; o prometu blaga in storitev; o projektiranju in graditvi; o zborovanjih in drugih javnih shodih; o tisku in drugih oblikah informacij; o društvih; o socialnem zavarovanju; o zakonski zvezi, rodbini in skrbništvu; o zdravstvenem varstvu, ki ima pomen za vso državo; o varstvu živali in rastlin, ki ima pomen za vso državo; o varstvu pred elementarnimi nesrečami; o prekrških; o družbenem nadzorstvu; o ureditvi sodišč; o službi notranjih zadev; o odvetništvu in pravnem zastopanju; o položaju državnih uslužbencev in delavcev, ki opravljajo službo javnega pomena; o odgovornosti funkcionarjev; o pravnem položaju verskih skupnosti; o statistiki, evidenci in drugih podatkih, ki imajo pomen za vso državo; o drugih odnosih, ki imajo pomen za enotnost gospodarskega sistema in osnove političnega sistema, ter o tistih odnosih, za katere je v tej ustavi določeno, da se urejajo z zveznim zakonom, pa niso obseženi v 1. točki tega člena;

3. izdajanje splošnih zakonov.

151. člen

V pristojnost federacije spada tudi:

1. določanje politike izvrševanja zveznih zakonov in drugih aktov Zvezne skupščine, skrb za njihovo izvrševanje in izvajanje ter druge politično-izvršilne in upravne zadeve v mejah pravic in dolžnosti federacije; opravljanje upravnih dejavnosti neposrednega izvrševanja teh predpisov in drugih aktov, kadar je tako določeno na podlagi zveznega zakona v zadevah, ki imajo pomen za več republik ali splošen pomen za vso državo, ali kadar je treba zagotoviti enotno uporabo zveznih zakonov;

2. zagotavljanje enotne uporabe zveznih zakonov in enotne kazenske politike na področju pravosodja;

3. opravljanje zadev statistike, evidence in zbiranja drugih podatkov, ki imajo pomen za vso državo; evidenca o izvrševanju zveznih zakonov, družbenih planov Jugoslavije in o stanju na posameznih področjih družbenega življenja, ki ima splošen pomen za vso državo;

4. nadzorstvo in upravne zadeve glede zavodov in organizacij, ki opravljajo za uresničevanje pravic in dolžnosti federacije pomembne zadeve;

5. organiziranje službe družbenega knjigovodstva in kontrole nad njenim delom;

6. opravljanje drugih s to ustavo določenih zadev.

IX. poglavje

ZVEZNA SKUPŠČINA

1. Položaj in pristojnost

152. člen

Zvezna skupščina je najvišji organ oblasti in organ družbenega samoupravljanja v mejah pravic in dolžnosti federacije.

Zvezna skupščina izvršuje svoje pravice in dolžnosti na podlagi in v okviru te ustave.

153. člen

Zvezna skupščina kot temeljni nosilec pravic in dolžnosti federacije neposredno in izključno:

1. odloča o spremembi ustave Jugoslavije;

2. sprejema zakone; razpisuje zvezni referendum; daje avtentično

razlago zveznih zakonov; daje amnestijo za kazniva dejanja, ki so določena z zveznim zakonom;

3. sprejema družbene plane Jugoslavije, zvezni proračun in zvezni zaključni račun;

4. obravnava splošna politična vprašanja v mejah pravic in dolžnosti federacije ter določa temelje notranje in zunanje politike; določa obveznosti zveznih organov in organizacij glede izvrševanja zakonov in drugih aktov ter politike skupščine;

5. voli in razrešuje predsednika republike;

6. voli in razrešuje predsednika in podpredsednike Zvezne skupščine, predsednika in člane Zveznega izvršnega sveta in odborov skupščine, predsednike in sodnike Ustavnega sodišča Jugoslavije, Vrhovnega sodišča Jugoslavije in Vrhovnega gospodarskega sodišča; postavlja in razrešuje zvezne državne sekretarje, generalnega sekretarja Zveznega izvršnega sveta, zvezne sekretarje, zveznega javnega tožilca ter druge funkcionarje in člane organov upravljanja organizacij, za katere tako določa ta ustava, zvezni zakon ali kakšen drug akt skupščine;

7. opraviša politično kontrolo nad delom politično-izvršilnih in upravnih organov federacije; kontrolira izvrševanje družbenih planov Jugoslavije in zveznega proračuna ter finančnih načrtov z zakonom določenih skladov federacije; opraviša v skladu z zveznim zakonom družbeno nadzorstvo;

8. odloča o spremembi meja Federativne socialistične republike Jugoslavije;

9. odloča o vojni in miru; ratificira mednarodne pogodbe o političnem ali vojaškem sodelovanju in mednarodne pogodbe, ki terjajo izdajo novih ali spremembo veljavnih zakonov;

10. obravnava poročila sodišč federacije in zavzema načelna stališča glede enotne kazenske politike sploh ter glede politike v izvrševanju zveznih zakonov po sodiščih; obravnava poročila samoupravnih organizacij, za katere tako določa zvezni zakon;

11. opraviša druge v tej ustavi določene zadeve.

Zvezna skupščina lahko v mejah pravic in dolžnosti federacije sprejema deklaracije ter resolucije, v katerih določa svoja stališča glede politike na posameznih področjih ter glede načina njenega uresničevanja.

Zvezna skupščina lahko daje v mejah pravic in dolžnosti federacije priporočila organom, zavodom in organizacijam, v katerih je izraženo njeno mnenje o vprašanih splošnega pomena.

2. Sestava in izvolitev

154. člen

Zvezno skupščino sestavljajo: Zvezni zbor, Gospodarski zbor, Prosvetno-kulturni zbor, Socialno-zdravstveni zbor in Politično-upravni zbor.

Člani Zveznega zbora, ki jih izvolijo republiške skupščine in skupščine avtonomnih družbeno-političnih skupnosti, sestavljajo Zbor narodov.

155.

Vsak zbor Zvezne skupščine ima po 120 poslancev, ki se volijo kot delegati občin v skladu s pravilom, da se voli en poslanec na enako število prebivalcev in da se voli v vsaki volilni enoti po en poslanec v vsak zbor.

V Zvezni zbor voli tudi republiški zbor vsake republiške skupščine po deset poslancev izmed svojih članov. V republiki, ki ima v svoji sestavi avtonomno družbeno-politično skupnost, voli skupščina te skupnosti v republiško delegacijo za Zvezni zbor še po pet poslancev izmed svojih članov ali izmed članov republiškega zbora republiške skupščine, ki so bili izvoljeni na območju avtonomne skupnosti.

156. člen

Poslance v vsak zbor Zvezne skupščine voli skupščina ene občine ali jih volijo skupščine več občin.

Člani občinske skupščine volijo poslance v vsak zbor Zvezne skupščine na podlagi kandidatur, ki jih postavljajo občani na svojih zborih ali na kakšen drug z zakonom določen način.

157. člen

Za člana Zveznega zbora, ki se voli v občini, ima pravico biti izvoljen vsak občan, ki ima volilno pravico.

158. člen

Za člane Gospodarskega zbora imajo pravico biti izvoljeni delovni ljudje, ki delajo v delovnih organizacijah na področju produkcije, transporta, trgovine, gostinstva in drugih gospodarskih dejavnosti, ter kmetje, ki so člani zadrug, in obrtniki, ki so člani zbornice.

Za člane Prosvetno-kulturnega zbora imajo pravico biti izvoljeni delovni ljudje, ki delajo v delovnih organizacijah na področju znanosti,

prosvete in kulture, za člane Socialno-zdravstvenega zbora pa delovni ljudje, ki delajo v delovnih organizacijah na področju zdravstva in socialnih služb.

Za člane Politično-upravnega zbora imajo pravico biti izvoljeni člani organov samoupravljanja delovnih organizacij ter člani občinskih in okrajnih skupščin in njihovih svetov.

Za člane vsakega teh zborov so lahko izvoljeni tudi člani organov upravljanja samoupravnih organizacij, strokovnih združenj ter drugih družbenih organizacij, katerih dejavnost se nanaša na vprašanja z ustreznega področja, kakor tudi drugi občani, ki se ob pogojih, predpisanih z zakonom, kot družbeni delavci stalno ukvarjajo z vprašanji z ustreznega področja.

159. člen

Član Zveznega zbora postane tisti kandidat, ki je bil izvoljen v občinski skupščini oziroma v občinskih skupščinah in ga je na referendumu potrdila večina vseh volivcev volilne enote, med več kandidati pa tisti kandidat, ki je dobil največ glasov.

Član Gospodarskega, Prosvetno-kulturnega, Socialno-zdravstvenega oziroma Politično-upravnega zbora postane tisti kandidat, ki ga je z zakonom določeno večino izvolila občinska skupščina oziroma občinske skupščine.

160. člen

Volitve na poslanska mesta tistih članov zborov Zvezne skupščine, ki jim poteče mandat, in volitve, kadar se Zvezna skupščina ali kakšen njen zbor razpusti, razpiše predsednik skupščine.

Volitve na poslanska mesta tistih članov zborov, ki jim poteče mandat, morajo biti najmanj en mesec pred iztekom njihovega mandata.

Če je razpuščena skupščina ali če je razpuščen kakšen njen zbor, morajo biti razpisane volitve najpozneje v 15 dneh od dneva razpusta.

Od dneva razpisa volitev do dneva volitev poslancev ne smeta preteči več kot dva meseca in ne manj kot en mesec.

Z dnem, ko so verificirani mandati novotizvoljenih poslancev, preneha funkcija poslancev, ki jim je iztekel mandat.

161. člen

Zvezna skupščina lahko v izrednih razmerah podaljša zveznim poslancem mandat za toliko časa, dokler traja tako stanje. Volitve se

razpišejo takoj, ko prenehajo okoliščine, zaradi katerih je bil mandat podaljšan.

3. Delovno področje in delo

162. člen

Zadeve iz pristojnosti Zvezne skupščine opravlja Zvezni zbor skupaj z drugim pristojnim zborom enakopravno ali pa jih opravlja samostojno posamezen njen zbor.

Določene zadeve iz njene pristojnosti opravlja Zvezna skupščina na skupni seji vseh zborov.

Zvezna skupščina opravlja določene zadeve iz svoje pristojnosti v odborih, komisijah ter v drugih telesih zborov in skupščine.

163. člen

Na skupni seji vseh zborov voli in razrešuje Zvezna skupščina predsednika republike ter svojega predsednika in podpredsednike, odloča o svojem razpustu in o podaljšanju mandata svojih poslancev ter ugotavlja, da so prenehale okoliščine, zaradi katerih je bil poslanec podaljšan mandat.

164. člen

Zvezni zbor sodeluje enakopravno z enim od pristojnih zborov pri sprejemanju zakonov in drugih aktov ter pri opravljanju drugih pravic in dolžnosti iz pristojnosti Zvezne skupščine, razen če ni v tej ustavi določeno, da opravlja posamezne zadeve samostojno kakšen drug njen zbor.

165. člen

Zvezni zbor samostojno:

1. obravnava splošna vprašanja na področju mednarodnih odnošajev in narodne obrambe ter določa temelje politike;

2. sprejema zakone in druge akte na teh področjih ter ratificira mednarodne pogodbe;

3. voli in razrešuje predsednika in člane Zveznega izvršnega sveta, predsednika in člane svojih odborov in komisij, predsednika in sodnike Ustavnega sodišča Jugoslavije, Vrhovnega sodišča Jugoslavije in Vrhovnega gospodarskega sodišča; postavlja in razrešuje zvezne državne sekretarje, generalnega sekretarja Zveznega izvršnega sveta, zvezne sekretarje, zveznega javnega tožilca ter druge funkcionarje in člane organov upravljanja organizacij, za katere tako določa ta ustava, zvezni zakon ali kakšen drug akt skupščine;

4. odloča o plačilu za delo zveznih poslancev ter drugih zveznih funkcionarjev, ki jih določa zakon;

5. opravi druge zadeve iz pristojnosti skupščine, ki ne spadajo v enakopravno ali samostojno delovno področje drugih zborov.

166. člen

Gospodarski zbor enakopravno z Zveznim zborom:

1. obravnava splošna vprašanja s področja gospodarstva, financ in dela ter določa temelje gospodarske politike;
2. sprejema zakone in druge akte na teh področjih;
3. sprejema družbene plane Jugoslavije.

167. člen

Prosvetni-kulturni zbor enakopravno z Zveznim zborom:

1. obravnava splošna vprašanja s področja prosvete, znanosti in kulture;
2. sprejema zakone in druge akte na teh področjih.

168. člen

Socialno-zdravstveni zbor enakopravno z Zveznim zborom:

1. obravnava splošna vprašanja s področja zdravstva, socialnega zavarovanja in socialne politike;
2. sprejema zakone in druge akte na teh področjih.

169. člen

Politično-upravni zbor enakopravno z Zveznim zborom:

1. obravnava splošna vprašanja s področja organizacije državne oblasti, družbeno-politične graditve in z drugih področij iz pristojnosti skupščine, izvzemši tista vprašanja, ki spadajo po tej ustavi v enakopravno ali samostojno delovno področje kakšnega drugega zbora;
2. sprejema zakone in druge akte na teh področjih;
3. sprejema zvezni proračun in zaključni račun.

170. člen

Gospodarski zbor, Prosvetno-kulturni zbor, Socialno-zdravstveni zbor in Politično-upravni zbor lahko v svojem delovnem področju samostojno obravnavajo vprašanja v zvezi z uresničevanjem zveznih zakonov in skupščinskih odlokov ter druga vprašanja, ki so skupnega pomena za delovne

in druge samoupravne organizacije ter druge družbeno-politične skupnosti, da bi se spravili v sklad njihovi odnosi in razvijalo prostovoljno medsebojno sodelovanje. Ti zbori imajo pravico dajati delovnim in drugim samoupravnim organizacijam ter državnim organom o takih vprašanjih priporočila.

Vsak od teh zborov lahko v svojem delovnem področju samostojno zahteva poročila od Zveznega izvršnega sveta in mu postavlja vprašanja.

Vsak od teh zborov lahko v svojem delovnem področju zahteva poročila in pojasnila od zveznih državnih sekretarjev in zveznih sekretarjev ter izraža svoja mnenja Zveznemu zboru in Zveznemu izvršnemu svetu glede odgovornosti teh funkcionarjev.

171. člen

Vsak zbor Zvezne skupščine sklepa veljavno z večino glasov na seji, na kateri je navzoča večina njegovih članov, razen če se po tej ustavi ne zahteva posebna večina.

Na skupni seji vseh zborov sklepa Zvezna skupščina veljavno z večino glasov, če se po tej ustavi ne zahteva posebna večina. Za sklepčnost je potrebna navzočnost večine članov vsakega posameznega zbora.

172. člen

Pravico predlagati zakone in druge akte imajo vsak član zbora v svojem zboru, Zvezni izvršni svet in odbor zbora.

Vsak zbor lahko predlaga tudi zakone in druge akte z delovnega področja drugega zbora.

Pobude za izdajo zakona lahko dajo tudi delovne ali druge samoupravne organizacije, družbene organizacije ali z zakonom določeno število volivcev.

173. člen

Vsak zbor ima pravico obravnavati predlog zakona ali vprašanja z delovnega področja drugega zbora ter dati o njem mnenje pristojnemu zboru, če predlog oziroma vprašanje posega tudi v njegovo delovno področje.

Pristojni zbor je dolžan obravnavati tako mnenje in zavzeti stališče do njega.

174. člen

Pristojni zbori skupščine lahko sklenejo, naj se da predlog zakona na javno diskusijo občanom ter njihovim družbeno-političnim in drugim

organizacijam, ali pa pri obravnavi zakona ali kakšnega drugega akta lahko pokličejo predstavnike delovnih organizacij, njihovih združenj in drugih samoupravnih organizacij, družbenih organizacij ter drugih strokovnih društev, da dajo svoje mnenje in predloge.

175. člen

Vsak zbor zaseda in sklepa na svojih sejah posebej, vendar pa zbori lahko tudi sklenejo, da bodo zasedali in delali skupaj.

Dva zbori, ki enakopravno sodelujeta pri sprejemanju zakona ali kakšnega drugega akta, lahko skleneta, da bosta ta zakon oziroma akt obravnavala ali pa tudi sprejela na skupni seji.

Dvoje ali več zborov lahko sklene, da bodo na skupni seji obravnavali vprašanja, ki so zanje skupnega pomena.

Kadar zbori sklenejo, da bodo glasovali na skupni seji, glasujejo člani vsakega zbora posebej.

176. člen

Zvezna skupščina ima svoj poslovnik, ki ga sprejemajo vsi zbori skupščine.

Vsak zbor Zvezne skupščine si predpiše poslovnik za svoje delo.

177. člen

Vsak zbor Zvezne skupščine samostojno verificira mandate in odloča o mandatno-immunitetnih vprašanjih svojih članov.

4. Sprejemanje zakonov

178. člen

Zakon ali drug akt, ki ga skupaj sprejemata dva zbori Zvezne skupščine, je sprejet, če je v obeh zborih izglasovan v enakem besedilu.

Če zbori niti po dveh zaporednih obravnavah spornega vprašanja ne dosežeta soglasja glede enakega besedila zakona ali kakšnega drugega akta, izvolita skupno komisijo, sestavljeno iz enakega števila njihovih članov, in ji poverita sestavo predloga za rešitev spora.

Če se v skupni komisiji ne doseže soglasje ali če en zbor ne potrdi besedila, ki ga predlaga komisija, gre predlog zakona ali drugega akta na skupno sejo obeh zborov. Če se niti na skupni seji ne doseže soglasje, se sporna zadeva umakne z dnevnega reda Zvezne skupščine in se sme znova dati na dnevni red na predlog enega zbora ali Zveznega

izvršnega sveta šele po šestih mesecih od dneva, ko je bila umaknjena, z dnevnega reda, prej pa le po sklepu obeh zborov.

179. člen

Ce zaradi spora med zboroma ne more biti sprejet družbeni plan Jugoslavije ali zvezni proračun do takrat, ko bi moral začeti veljati, ali če ni sprejet zakon, za katerega je predsednik republike ali Zvezni izvršni svet mnenja, da je nujen, se oba zbora razpustita, družbeni plan, proračun oziroma zakon pa velja za sprejetega v besedilu, ki je bilo izglasovano v Zveznem zboru.

5. Pravice Zbora narodov

180. člen

Člani Zveznega zbora, ki sestavljajo Zbor narodov, se zberejo kot Zbor narodov obvezno ali kadar sami tako sklenejo.

Obvezno se zbere Zbor narodov, kadar je na dnevnem redu Zveznega zbora predlog za spremembo ustave Jugoslavije.

181. člen

Zbor narodov se lahko zbere tudi, kadar je na dnevnem redu Zveznega zbora predlog zakona ali kakšnega drugega akta ali vprašanje, ki ima pomen za enakopravnost narodov in republik ali se tiče s to ustavo določenih pravic republik.

Zbor narodov se zbere, če to zahteva večina delegatov ene republike, deset njegovih članov ali predsednik Zvezne skupščine.

182. člen

Zbor narodov lahko predlaga, naj se predlog zakona ali kakšnega drugega akta spremeni ali naj zakon oziroma drug akt ne bo sprejet, če sodi, da vsebuje kršitev enakopravnosti narodov ali republik ali drugih z ustavo določenih pravic republik.

Ce Zvezni zbor ne sprejme predloga Zbora narodov, lahko Zbor narodov znova sklepa o sporni zadevi.

Ce Zbor narodov vztraja pri svojem prvotnem stališču in se glede spornega vprašanja niti tokrat ne doseže soglasje z Zveznim zborom, izvolita oba zbora skupno komisijo, sestavljeno iz enakega števila nju-nih članov, in ji poverita sestavo predloga za rešitev spora.

Ce se v skupni komisiji ne doseže soglasje ali če Zvezni zbor oziroma Zbor narodov ne sprejme rešitve komisije, se ustavi nadaljnja obravnavna spornega predloga. Takega predloga ni mogoče več dati na dnevni red Zveznega zbora, preden ne preteče eno leto od dneva, ko je bila obravnavna ustavljena.

Zvezni zbor razpravlja in odloča kot enoten dom tudi o vprašanih, ki jih obravnava Zbor narodov.

183. člen

Ce zaradi spora med Zveznim zborom in Zborom narodov ne more biti sprejet družbeni plan Jugoslavije ali zvezni proračun do takrat, ko bi moral začeti veljati, ali če ne more biti sprejet zakon, za katerega je predsednik republike ali Zvezni izvršni svet mnenja, da je nujen, se Zvezni zbor razpusti, družbeni plan, proračun oziroma zakon pa velja za sprejetega v besedilu, ki je bilo izglasovano v Zveznem zboru.

Ce je razpuščen Zvezni zbor, traja njegovim na novo izvoljenim članom mandat do rednega izteka mandata članom razpuščenega zbora.

6. Predsednik skupščine in predsedniki zborov

184. člen

Zvezna skupščina ima predsednika in enega ali več podpredsednikov, ki se volijo izmed članov Zveznega zbora.

Vsak zbor narodov ima svojega predsednika.

185. člen

Predsednik Zvezne skupščine predstavlja skupščino, sklicuje skupne seje zborov, jih vodi in skrbi, da se dela po skupščinskem poslovniku.

186. člen

Predsednik skupščine z njenimi podpredsedniki in predsedniki zborov rešuje vprašanja pristojnosti in zavzema stališča o drugih vprašanih skupnega pomena za delo zborov, ki jih določa skupščinski poslovnik.

Predsednik skupščine sopodpisuje ukaze o razglasitvi zakonov in sam podpisuje druge skupščinske akte, ki jih sprejemajo zbori. Predsednik skupščine razglasa akte o razpustu zborov in izvršuje druge pravice, ki mu jih daje poslovnik.

Predsednik skupščine lahko skliče skupno sejo vseh zborov, da se na njej obravnavajo vprašanja, katerih splošni politični pomen to zahteva.

Predsednik skupščine je dolžan sklicati skupno sejo vseh zborov na zahtevo predsednika republike ali najmanj treh zborov skupščine, skupno sejo dveh ali več zborov pa na zahtevo dveh zborov.

187. člen

Seje posameznega zbora sklicuje njegov predsednik po sklepu samega zbora ali po lastnem preudarku, dolžan pa je sklicati sejo na zahtevo Zveznega izvršnega sveta ter v drugih primerih, kadar je v tej ustavi tako določeno.

Če predsednik zbora ne skliče njegove seje, kadar je v tej ustavi tako določeno, se zbor zbere na vabilo dvajset svojih članov ali predsednika Zvezne skupščine.

7. Pravice in dolžnosti poslancev

188. člen

Vsak poslanec ima pravico dajati zboru, katerega član je, predloge zakonov, odlokov, priporočil, deklaracij in resolucij ter sprožati druga vprašanja z delovnega področja zbora.

189. člen

Poslanec ima pravico predlagati zboru, katerega član je, obravnavanje vprašanj, ki se nanašajo na politiko in delo Zveznega izvršnega sveta, na izvrševanje zakonov ali na delo zveznih upravnih organov.

Vsak poslanec ima pravico postavljati Zveznemu izvršnemu svetu ali funkcionarjem, ki vodijo zvezne upravne organe, vprašanja, ki se nanašajo na njihovo delo ali na zadeve iz njihove pristojnosti. O postavljenem vprašanju mora dati Zvezni izvršni svet odgovor na seji zbora, katerega član je poslanec, ki je vprašanje postavil, ali pa pismen odgovor.

190. člen

Vsak poslanec ima pravico zahtevati preko svojega zbora pojasnila od zveznih državnih sekretarjev, zveznih sekretarjev in od drugih funkcionarjev, ki vodijo samostojne zvezne upravne organe.

Funkcionar, ki vodi zvezni upravni organ, je dolžan dati zahtevano pojasnilo pismeno, razen če zbor ne sklene, naj ga da ustno na zborovi seji.

191. člen

Zvezni poslanec ima pravico sodelovati pri delu skupščine občine, v kateri je bil izvoljen.

192. člen

Poslanec uživa imuniteto v Zvezni skupščini in izven nje.

Poslanec ne sme biti klican na odgovornost, ne sme se mu vzeti prostost in tudi ne sme biti kaznovan za mnenje, ki ga je izrazil, ali za glas, ki ga je dal v skupščini.

Če se poslanec sklicuje na imuniteto, se mu brez dovoljenja zbora, katerega član je, ne sme vzeti prostost in tudi ne začeti zoper njega kazenski postopek.

Brez dovoljenja zbora, katerega član je, se sme vzeti poslancu prostost samo, če je zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen strogega zapora nad pet let. V takem primeru mora državni organ, ki je poslancu vzel prostost, to takoj sporočiti predsedniku Zvezne skupščine. Ta predloži vprašanje ustreznemu zboru, da odloči, ali naj se postopek nadaljuje oziroma ali naj ostane odločba o odvzemu prostosti v veljavi.

Zbor sme vzpostaviti imunitetno pravico tudi poslancu, ki se ni skliceval na imuniteto, če je to koristno za opravljanje te javne funkcije.

Če zbor ni zbran, da dovoljenje za odvzem prostosti in za začetek oziroma nadaljevanje kazenskega postopka zoper poslanca mandatno-imunitetna komisija ustreznega zbora proti poznejši potrditvi zbora; isto velja za vzpostavitev njegove imunitetne pravice.

8. Odbori in komisije

193. člen

Za obravnavanje splošnih političnih vprašanj in dajanje predlogov o teh vprašanjih Zvezni skupščini, za proučevanje predlogov zakonov in drugih aktov skupščine, za obravnavanje izvrševanja zveznih zakonov in drugih aktov skupščine ter za obravnavanje drugih vprašanj z njenega delovnega področja ima Zvezni zbor stalne odbore.

Odbor ustanovi in njegovo delovno področje določi Zvezni zbor s svojim odlokom.

Vsak odbor ima svoj poslovnik.

194. člen

Stalni odbori Zveznega zbora v svojem delovnem področju zlasti:

1. obravnavajo stanje na posameznih področjih družbenega življenja, spremljajo izvrševanje zakonov in drugih aktov Zvezne skupščine in predlagajo pristojnim zborom skupščine in Zveznemu izvršnemu svetu določitev politike za izvrševanje zakonov in drugih aktov skupščine ter ukrepe za njihovo izvrševanje;
2. proučujejo predloge zakonov in drugih aktov ter druga vprašanja iz pristojnosti skupščine in dajejo pristojnim zborom svoja poročila in predloge;
3. določajo predloge zakonov in drugih aktov skupščine in imajo pravico zahtevati od zveznih upravnih organov, naj pripravijo osnutke za posamezne zakone in druge akte skupščine.

195. člen

Stalni odbor lahko zahteva od Zveznega izvršnega sveta, naj mu po svojem predstavniku razloži svoje stališče o posameznih vprašanjih, ki so na dnevnem redu odborove seje, ali mu pošlje svoje mnenje o osnutku kakšnega zakona ali drugega akta.

Odbor ima pravico zahtevati od zveznih državnih sekretarjev, zveznih sekretarjev in drugih funkcionarjev, ki vodijo zvezne upravne organe, naj mu razložijo stanje na ustreznem upravnem področju in dajo poročilo o izvrševanju zveznih zakonov in drugih zveznih predpisov ter o drugih vprašanjih z delovnega področja ustreznega upravnega organa, kakor tudi, naj mu ustno ali pisмено odgovorijo na vprašanja ter dajo obvestila in pojasnila.

196. člen

Zakonski predlog, ki spada v delovno področje odbora, mora biti, preden se predloži v obravnavo pristojnima zboroma Zvezne skupščine, obravnavan v ustreznem stalnem odboru Zveznega zbora, razen če pristojna zbora ne skleneta, naj se predlog obravnava po hitrem postopku.

197. člen

Stalni odbor lahko opraviža ankete in zasiljanja; v ta namen sme zahtevati od vseh državnih organov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij potrebne podatke, spise in listine, vendar pa ne sme opravljati preiskovalne ali sodne funkcije.

Odbor lahko pokliče predstavnike posameznih zavodov, organizacij in društev, da mu dajo mnenje in predloge ali da se z njimi posvetuje o posameznih vprašanjih.

198. člen

Zvezna skupščina in njeni zbori lahko ustanovijo stalne in občasne komisije ter druga iz poslancev sestavljena telesa in jim poverijo proučevanje posameznih vprašanj, sestavo osnutkov za posamezne zakone in predlogov za druge akte ter opravljanje anket. V te komisije in v ta telesa so lahko imenovani za člane tudi strokovnjaki in javni delavci.

Skupščina ima lahko tudi strokovne, posvetovalne in podobne službe, ki so potrebne za njeno delo ali za njeno delo in delo Zveznega izvršnega sveta.

199. člen

Zvezna skupščina ima posebno komisijo, ki spremlja in obravnava kadrovska vprašanja v zvezi z volitvami oziroma postavitvami, za katere je pristojna.

Komisijo sestavljajo poslanci in predstavniki družbeno-političnih organizacij, ki jih voli skupščina.

Zakon natančneje določa naloge in način dela te komisije.

9. Sprememba ustave

200. člen

O spremembi ustave Jugoslavije sklepata Zvezni zbor in Zbor narodov enakopravno ob pogojih, ki jih določa ta ustava.

Spremembo ustave lahko predlaga 30 članov Zveznega zbora, Zbor narodov, predsednik republike ali Zvezni izvršni svet.

Predlog ima lahko obliko ustavnega amandmaja ali ustavnega zakona.

Zvezni zbor in Zbor narodov sklepata najprej o opravičenosti predlagane spremembe ustave.

Če se niti po dveh zaporednih obravnavah ne doseže med Zveznim zborom in Zborom narodov soglasje o tem, ali je sprememba ustave opravičena, se predlog za spremembo ne more znova dati na dnevni red, preden ne preteče šest mesecev od dneva, ko je bila obravnava ustavljena.

201. člen

Pred obravnavo predloga za spremembo ustave pošlje Zvezni zbor predlog Gospodarskemu zboru, Prosvetno-kulturnemu zboru, Socialno-zdravstvenemu zboru in Politično-upravnemu zboru.

Ti zbori obravnavajo predlog za spremembo ustave in dajo Zveznemu zboru o tem svoje mnenje.

Ko dobi mnenje drugih zborov, začne Zvezni zbor sam obravnavati predlog za spremembo ustave.

202. člen

Pred obravnavo v Zveznem zboru obravnava predlog za spremembo ustave Zbor narodov.

Sprememba ustave ni sprejeta, če se Zvezni zbor in Zbor narodov ne strinjata.

Če se Zvezni zbor ne strinja z mnenjem Zbora narodov glede spremembe ustave, se obravnava odloži za dva meseca.

Po preteku tega časa sta lahko o spornih vprašanjih v Zveznem zboru in v Zboru narodov samo še dve zaporedni obravnavi. Če se niti po teh obravnavah ne doseže soglasje, lahko oba zbora skleneta, naj se o spornem vprašanju razpiše referendum ali naj se Zvezni zbor razpusti. Razpust Zveznega zbora ali razpis referenduma lahko predlaga predsednik republike ali Zvezni izvršni svet.

203. člen

Med obravnavanjem predloga za spremembo ustave zavzema Zvezni zbor stališče tudi do mnenja drugih zborov skupščine.

Sprememba ustave je v Zveznem zboru sprejeta, če glasujeta zanjo dve tretjini njegovih članov.

204. člen

Če se takoj potem, ko je sprememba ustave sprejeta v Zveznem zboru, ugotovi, da najmanj trije drugi zbori Zvezne skupščine še vedno vztrajajo pri svojem mnenju, ki ga Zvezni zbor ni sprejel, ali izrazijo, da se ne strinjajo s sprejetim besedilom, se sprememba ustave, ki je bila sprejeta v Zveznem zboru, da na referendum.

Sprememba ustave, za katero je bil razpisan referendum, je sprejeta, če glasuje zanjo večina vseh volivcev.

Referendum o spremembi ustave, ki ga razpiše predsednik Zvezne skupščine, mora biti opravljen v enem mesecu od dneva, ko je bila sprememba ustave sprejeta v Zveznem zboru.

Akt o razglasitvi ustavne spremembe izdala predsednik republike in predsednik Zvezne skupščine.

PRESEDNIK REPUBLIKE

205. člen

Predsednik republike predstavlja Federativno socialistično republiko Jugoslavijo doma in v tujini in opraviča druge s to ustavo določene politično-izvršilne funkcije v mejah pravic in dolžnosti federacije.

Predsednik republike je vrhovni poveljnik oboroženih sil Jugoslavije.

206. člen

Predsednik republike poveri enemu od članov Zveznega zbora mandat za sestavo Zveznega izvršnega sveta in lahko predlaga Zvezni skupščini razrešitev predsednika Zveznega izvršnega sveta.

Predsednik republike lahko sklicuje seje Zveznega izvršnega sveta in daje posamezna vprašanja na dnevni red njegovih sej ter predseduje sejam, na katerih je navzoč.

Predsednik republike je predsednik Sveta federacije.

207. člen

V izvajanju svojih funkcij predsednik republike:

1. razglaša z ukazom zakone;
2. razglaša odlok Zvezne skupščine o izvolitvi Zveznega izvršnega sveta; predlaga izvolitev predsednika in sodnikov Ustavnega sodišča Jugoslavije, članov Sveta federacije in namestnika vrhovnega poveljnika;
3. postavlja in odpoklicuje z ukazom veleposlanike in pooblaščne ministre ter sprejema poverilna in odpoklicna pisma pri njem akreditiranih tujih diplomatskih predstavnikov; izdaja listine o ratifikaciji mednarodnih pogodb in drugih sporazumov;
4. daje v skladu z zveznim zakonom pomilostitve za kazniva dejanja, ki so določena z zveznim zakonom;
5. podeljuje odlikovanja in častne naslove;
6. razglaša vojno stanje, kadar gre za neposredno nevarnost napada ali za dejanski napad na neodvisnost in celotnost ozemlja Federativne socialistične republike Jugoslavije, če se Zvezna skupščina ne more zbrati in odločiti o teh vprašanjih;
7. izvršuje druge s to ustavo določene pravice in dolžnosti.

Predsednik republike izdaja med vojno skupaj z Zveznim izvršnim svetom uredbe z zakonsko močjo o vprašanjih iz pristojnosti Zvezne

skupščine. Predsednik razglasa te uredbe in jih mora predložiti v potrditev Zvezni skupščini, brž ko se ta lahko zbere.

Z uredbo z zakonsko močjo, izdano med vojno, se smejo izjemoma in začasno suspendirati posamezne določbe ustave Jugoslavije, ki se tičejo posameznih svoboščin in pravic občanov, pravic delovnih in drugih samoupravnih organizacij ter pooblastil in sestave izvršilnih in upravnih organov, če to terjaja obramba države, Zvezna skupščina pa se ne more zbrati.

208. člen

Predsednik republike ima pravico zadržati izvrševanje uredb in drugih predpisov Zveznega izvršnega sveta, preden so objavljeni.

Če predsednik republike zadrži izvrševanje predpisa Zveznega izvršnega sveta, svet pa vztraja pri svojem predpisu, predloži predsednik republike sporno vprašanje takoj Zveznemu zboru v odločitev.

209. člen

Predsednik republike izvršuje svoje pravice in dolžnosti na podlagi in v mejah te ustave in zveznih zakonov.

Če je predsednik republike izvoljen izmed poslancev, mu preneha poslanski mandat.

210. člen

Predsednik republike se voli za štiri leta in je lahko zaporedoma izvoljen še za eno volilno dobo.

Določba o omejitvi izvolitve za predsednika republike ne velja za prvega predsednika republike, Josipa Broza Tita.

211. člen

Zvezna skupščina voli predsednika republike na skupni seji vseh zborov mesec dni pred pretekom mandata tedanjemu predsedniku.

Kandidata za predsednika republike lahko predlaga skupščini najmanj trideset poslancev na lastno pobudo ali na predlog zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Izmed predlagateljev jih mora biti najmanj po pet izvoljenih v vsaki republici, polovica vseh predlagateljev pa mora biti članov Zveznega zbora.

Za predsednika republike je izvoljen kandidat, ki dobi večino glasov od skupnega števila vseh zveznih poslancev.

Predsednik republike poda takoj po izvolitvi pred skupščino slovesno izjavo.

Predsednik republike uživa imuniteto in je odgovoren Zvezni skupščini za opravljanje svoje funkcije v skladu z ustavo Jugoslavije in z zveznimi zakoni.

Predsednik republike obvešča skupščino o stanju in problemih notranje in zunanje politike in ji lahko predlaga, naj obravnava posamezna vprašanja in sprejme sklepe.

213. člen

Če je predsednik republike daljši čas odsoten ali daljši čas zadržan, ga v vseh njegovih funkcijah nadomestuje predsednik Zvezne skupščine.

214. člen

Za obravnavanje politike in stanja v državi ter dela politično-izvršilnih in upravnih organov in za predlaganje stališč in ukrepov odgovornim državnim organom lahko predsednik republike skliče Svet federacije.

Člane Sveta federacije imenuje Zvezni zbor na predlog predsednika republike izmed zveznih in republiških državnih funkcionarjev ter izmed funkcionarjev drugih družbeno-političnih in drugih organizacij in predstavnikov javnega življenja Jugoslavije.

XI. poglavje

ZVEZNI IZVRŠNI SVET

215. člen

Zvezni izvršni svet je stalen izvršilni organ Zvezne skupščine, ki mu je poverjena politično-izvršilna funkcija v mejah pravic in dolžnosti federacije.

Zvezni izvršni svet je odgovoren za izvajanje politike federacije, za katero določa osnove Zvezna skupščina.

216. člen

Zvezni izvršni svet sestavljajo predsednik in določeno število članov, ki jih voli Zvezni zbor izmed članov Zvezne skupščine; pri tem mora gledati na narodnostno sestavo.

Predsedniki republiških izvršnih svetov so po svojem položaju člani Zveznega izvršnega sveta.

Po svojem položaju so člani Zveznega izvršnega sveta tudi zvezni državni sekretarji, njegov generalni sekretar in zvezni sekretarji.

Zvezni izvršni svet voli izmed svojih članov enega ali več podpredsednikov sveta.

217. člen

Predsednik in člani Zveznega izvršnega sveta se volijo na predlog mandatarja, ki ga določi predsednik republike.

Zvezni zbor lahko na posebej obrazložen predlog, ki ga poda mandatar oziroma predsednik Zveznega izvršnega sveta v soglasju s predsednikom republike, izvoli za člana Zveznega izvršnega sveta poslanca, ki je neposredno pred tem že štiri leta opravljal to funkcijo, in sicer najdalj še za nadaljnja štiri leta.

Pred prehodom na volitve Zvezni zbor z večino glasov najprej sklepa o utemeljenosti takega predloga.

Predsednik Zveznega izvršnega sveta ima pravico v soglasju s predsednikom republike predlagati skupščini izvolitev in razrešitev posameznih njegovih članov.

Razrešitev predsednika Zveznega izvršnega sveta ter odstop večine njegovih članov ima za posledico odstop celotnega sveta.

218. člen

V izvrševanju svojih politično-izvršnih funkcij Zvezni izvršni svet:

1. predlaga Zvezni skupščini določitev notranje in zunanje politike in skrbi za izvajanje politike, ki jo določi skupščina; skrbi za izvrševanje zveznih zakonov, družbenega plana Jugoslavije, zveznega proračuna in drugih aktov skupščine; nadzoruje delo zveznih upravnih organov in jim daje splošne smernice za delo;

2. predlaga skupščini zakone in druge akte in ji daje mnenje o zakonskih predlogih, ki jih predložijo skupščini njeni zbori, odbori Zveznega zbora ali poslanci;

3. določa predlog družbenega plana Jugoslavije, zveznega proračuna in zaključnega računa;

4. izdaja uredbe in druge predpise za izvrševanje zveznih zakonov in drugih splošnih aktov Zvezne skupščine, če je v skladu s pristojnostjo federacije z zakonom ali s takim aktom za to pooblaščen;

5. določa splošna načela za notranjo organizacijo in delo zveznih upravnih organov;

6. ustanavlja zvezne upravne organe, če ni za to pristojna skupščina, ter strokovne službe, ki so potrebne za njegovo delo; v mejah pravic in dolžnosti federacije ustanavlja v skladu z zakonom zavode in gospodarske organizacije;

7. razveljavlja ali odpravlja predpise zveznih upravnih organov, če so v nasprotju z zveznim zakonom, uredbo ali s kakšnim drugim predpisom Zveznega izvršnega sveta;

8. ratificira mednarodne pogodbe in druge sporazume, če ne spada njihova ratifikacija v pristojnost skupščine;

9. predlaga Zveznemu zboru izvolitev in razrešitev predsednika in sodnikov Vrhovnega sodišča Jugoslavije in Vrhovnega gospodarskega sodišča ter postavitve in razrešitev zveznega javnega tožilca in drugih funkcionarjev, za katere zakon tako določa;

10. postavlja funkcionarje v zveznih upravnih organih ter direktorje zavodov in organizacij, za katere tako določa zvezni zakon;

11. razpolaga v mejah te ustave in zveznih zakonov z določenimi skladi federacije;

12. opravlja v mejah pristojnosti federacije druge z zveznim zakonom določene zadeve.

219. člen

Zvezni izvršni svet odloča o zadevah iz svoje pristojnosti na svojih sejah v ožji in širši sestavi.

Zakon o organizaciji in delu Zveznega izvršnega sveta določa, katere zadeve iz svoje pristojnosti opravlja svet v širši sestavi.

Zvezni izvršni svet lahko ustanavlja odbore in druga telesa za koordiniranje dela zveznih upravnih organov in za obravnavanje vprašanj, ki so skupnega pomena za več upravnih organov.

220. člen

Predsednik Zveznega izvršnega sveta predstavlja svet, skrbi za izvajanje sklepov in uresničevanje politike Zveznega izvršnega sveta in je osebno odgovoren za njegovo splošno politiko.

Predsednik sveta sklicuje seje sveta po lastnem preudarku, na zahtevo predsednika republike ali na predlog najmanj petih članov sveta.

Predsednik sveta lahko sklicuje zvezne državne sekretarje, zvezne sekretarje in druge zvezne funkcionarje na obravnavanje vprašanj, ki imajo skupen pomen za zvezne upravne organe.

221. člen

Zvezni izvršni svet opravlja zadeve iz svoje pristojnosti na podlagi in v mejah te ustave in zakonov.

Zvezni izvršni svet je za svoje delo odgovoren Zvezni skupščini.

Skupščina lahko odpravi predpis ali drug akt Zveznega izvršnega sveta, ki ni v skladu z ustavo Jugoslavije ali z zakonom.

222. člen

Zvezni izvršni svet mora vsako leto predložiti Zvezni skupščini splošno politično poročilo, ki ga obravnavajo zbori skupščine v svojem delovnem področju.

Zvezni izvršni svet lahko predlaga pristojnim zborom skupščine, naj se odloži obravnavati predloga zakona ali kakšnega drugega akta ali naj se za obravnavo posameznega vprašanja sestavi skupna komisija članov pristojnega zbora skupščine in njegovih članov ali naj se skliče seja pristojnega zbora skupščine, na kateri bo razložil svoje stališče.

Ce kljub obrazloženemu mnenju Zveznega izvršnega sveta tudi Zvezni zbor sprejme predlog zakona ali drugega akta, Zvezni izvršni svet pa misli, da ne more zagotoviti njegovega izvrševanja, lahko poda Zveznemu zboru kolektiven odstop.

Do izvolitve novega Zveznega izvršnega sveta ostane svet, ki je odstopil, v svoji funkciji.

XII. poglavje

ZVEZNA UPRAVA

223. člen

Za opravljanje zadev državne uprave iz pristojnosti federacije se ustanovljajo zvezni državni sekretariati, zvezni sekretariati in drugi zvezni upravni organi.

Zvezni državni sekretariati se ustanovijo za tiste upravne panoge, ki spadajo po tej ustavi v celoti v izključno pristojnost federacije, ter za tiste upravne panoge, v katerih je precejšen del upravnih zadev v pristojnosti federacije.

Za opravljanje upravnih zadev na drugih področjih iz pristojnosti federacije se ustanovljajo zvezni sekretariati in drugi zvezni upravni organi.

Zvezni državni sekretariati in zvezni sekretariati imajo enak položaj.

Za opravljanje posameznih zadev s področja pravic in dolžnosti federacije se lahko ustanovijo tudi sveti.

V Zveznem izvršnem svetu in v zveznih upravnih organih se lahko postavljajo tudi funkcionarji, ki se jim poveri samostojno izvrševanje posameznih nalog in zadev.

224. člen

Zvezni državni sekretariati so: Državni sekretariat za zunanje zadeve; Državni sekretariat za narodno obrambo; Državni sekretariat za notranje zadeve; Državni sekretariat za finance in Državni sekretariat za zunanjo trgovino.

Delovno področje zveznih državnih sekretariatov se določa in spreminja z zakonom.

Zvezni sekretariati in drugi samostojni zvezni upravni organi se ustanovljajo in odpravljajo z zakonom; z zakonom se določa tudi njihovo delovno področje.

225. člen

Zvezni upravni organi samostojno opravljajo zadeve iz svoje pristojnosti na podlagi in v mejah te ustave, zveznih zakonov in drugih zveznih predpisov.

Zvezni upravni organi so dolžni zagotavljati izvajanje zveznih zakonov in drugih zveznih predpisov ter politike, ki jo je določila Zvezna skupščina, in splošnih smernic Zveznega izvršnega sveta.

226. člen

Zvezne državne sekretarje, generalnega sekretarja Zveznega izvršnega sveta, zvezne sekretarje in druge zvezne funkcionarje, za katere tako določa zakon, postavlja in razrešuje Zvezna skupščina na predlog, ki ga v imenu Zveznega izvršnega sveta poda njegov predsednik.

Funkcionar, ki je opravljal katero od omenjenih funkcij že štiri leta, sme biti zaporedoma postavljen v tako funkcijo najdalj še za štiri leta, če so za to posebno opravičeni razlogi. Zvezni zbor sklepa na predlog predsednika Zveznega izvršnega sveta z večino glasov najprej o tem, ali so podani opravičeni razlogi, da se tak funkcionar znova postavi v isto ali v drugo tako funkcijo.

Zvezni državni sekretarji, zvezni sekretarji in funkcionarji, ki načelujejo zveznim upravnim organom, vodijo upravni organ ter so osebno odgovorni za njegovo delo in za izvrševanje nalog in zadev iz njegove pristojnosti.

Zvezni državni sekretarji, zvezni sekretarji in funkcionarji, ki vodijo druge zvezne upravne organe, smejo izdajati pravilnike, odredbe in navodila za izvrševanje zakonov in uredb, če so za to pooblašteni z zakonom oziroma uredbo.

Zvezni državni sekretarji, zvezni sekretarji in funkcionarji, ki vodijo druge zvezne upravne organe, so za svoje delo v upravnih organih materialno in kazensko odgovorni po določbah zakona.

Zvezni državni sekretarji in zvezni sekretarji dajejo Zvezni skupščini in Zveznemu izvršnemu svetu poročilo o delu sekretariata, ki ga vodijo.

Zvezni državni sekretarji, zvezni sekretarji in drugi funkcionarji, ki vodijo zvezne upravne organe, morajo dajati v svojem delovnem področju zborom, odborom in komisijam Zvezne skupščine na njihovo zahtevo sporočila in pojasnila o vprašanih z delovnega področja organa, ki ga vodijo, in odgovarjati na vprašanja poslanbev.

XIII. poglavje

VRHOVNO SODIŠČE JUGOSLAVIJE

Vrhovno sodišče Jugoslavije:

1. določa načelna stališča in načelna mnenja, s katerimi zagotavlja enotno uporabo zveznih zakonov po sodiščih;
2. odloča o rednih pravnih sredstvih zoper odločbe republiških vrhovnih sodišč, kadar je tako določeno v zveznem zakonu;
3. odloča v primerih, ki jih določa zakon, o izrednih pravnih sredstvih zoper pravnomočne odločbe sodišč, s katerimi je prekršen zvezni zakon;

4. odloča o upravnih sporih zoper določene upravne akte zveznih organov;

5. odloča v sporih o pristojnosti sodišč z ozemlja raznih republik;

6. opravlja druge zadeve, ki jih v mejah pravic in dolžnosti federacije določi zvezni zakon.

230. člen

Pristojnost in organizacijo Vrhovnega sodišča Jugoslavije določa zvezni zakon.

XIV. poglavje

USTAVNO SODIŠČE JUGOSLAVIJE

231. člen

Ustavno sodišče Jugoslavije:

1. odloča o skladnosti zakona z ustavo Jugoslavije;

2. odloča o skladnosti republiškega zakona z zveznim zakonom;

3. odloča o skladnosti drugih predpisov in drugih splošnih aktov organov delovnih in drugih samoupravnih organizacij z ustavo Jugoslavije in z zveznimi zakoni;

4. odloča v sporih o pravicah in dolžnostih med federacijo in eno ali več republikami, med dvema ali več republikami ter med drugimi družbeno-političnimi skupnostmi z ozemlja raznih republik, če ni za reševanje takih sporov z zakonom določena pristojnost rednega sodišča;

5. odloča v sporih o pristojnosti med sodišči in zveznimi organi ter med sodišči in drugimi državnimi organi z ozemlja raznih republik;

6. opravlja v skladu s pravicami in dolžnostmi federacije, ki jih določa ta ustava, druge zadeve, ki so po tej ustavi ali po zveznem zakonu v njegovi pristojnosti.

232. člen

Ustavno sodišče Jugoslavije sestavljajo predsednik in določeno število sodnikov.

Predsednik in sodniki Ustavnega sodišča se volijo za štiri leta in so lahko znova izvoljeni.

Predsednik in sodniki Ustavnega sodišča ne morejo biti hkrati člani Zveznega izvršnega sveta in ne funkcionarji ali uslužbenci državne uprave ali kakšnega drugega sodišča.

Predsednik in sodniki Ustavnega sodišča smejo biti, v skladu z zveznim zakonom, pred pretekom mandata razrešeni dolžnosti samo, če storijo neko kaznivo dejanje, izgubijo opravilno sposobnost ali postanejo trajno telesno nezmožni za opravljanje te funkcije.

233. člen

Ce se začne postopek za presojo ustavnosti ali zakonitosti kakšnega predpisa ali drugega splošnega akta, ki hkrati nasprotuje ustavi Jugoslavije ali zveznemu zakonu in republiški ustavi ali republiškem zakonu, kontrolira ustavnost oziroma zakonitost republiško ustavno sodišče, ki presoja samo to, ali je tak predpis oziroma splošni akt v skladu z republiško ustavo oziroma z republiškim zakonom.

Ustavno sodišče Jugoslavije lahko začne postopek za presojo ustavnosti ali zakonitosti predpisa ali splošnega akta še preden je končan postopek pred republiškim ustavnim sodiščem, če se s predpisom oziroma splošnim aktom očitno krši pravice federacije.

Ce republiško ustavno sodišče odloči, da je predpis ali splošni akt v skladu z republiško ustavo ali z republiškim zakonom, pošlje zadevo Ustavnemu sodišču Jugoslavije, da presodi, ali je predpis oziroma splošni akt v skladu z ustavo Jugoslavije in z zveznim zakonom.

234. člen

Postopek za presojo ustavnosti in zakonitosti lahko sprožijo:

1. vsak zbor Zvezne skupščine v svojem delovnem področju, Zbor narodov, Zvezni izvršni svet, zvezni državni sekretarji in zvezni sekretarji, republiške skupščine, republiški izvršni sveti in republiški sekretarji, če gre za skladnost predpisa z ustavo Jugoslavije in z zveznim zakonom;

2. Vrhovno sodišče Jugoslavije in republiška vrhovna sodišča, če nastane vprašanje skladnosti predpisa ali drugega splošnega akta z ustavo Jugoslavije ali z zveznim zakonom v postopku pred sodiščem;

3. skupščina družbeno-politične skupnosti ali delovna ali druga samoupravna organizacija, če je s predpisom prekršena kakšna njena z ustavo Jugoslavije določena pravica;

4. zvezni javni tožilec.

Postopek za presojo ustavnosti in zakonitosti lahko začne na lastno pobudo tudi Ustavno sodišče Jugoslavije.

235. člen

Ustavno sodišče Jugoslavije daje Zvezni skupščini mnenje glede nasprotja med kakšno določbo republiške ustave in ustavo Jugoslavije in ga pošlje Zvezni skupščini in republiški skupščini.

236. člen

Ce Ustavno sodišče Jugoslavije ugotovi, da zvezni zakon ni v skladu z ustavo Jugoslavije, ga mora Zvezna skupščina v šestih mesecih od objave njegove določbe spraviti v sklad z ustavo.

Ce skupščina v tem roku zveznega zakona ne spravi v sklad z ustavo Jugoslavije, neha veljati ves zakon oziroma nehajo veljati tiste njegove določbe, ki niso v skladu z ustavo; to ugotovi Ustavno sodišče Jugoslavije s svojo odločbo.

Ce ugotovi Ustavno sodišče Jugoslavije v primeru, ko gre za neskladnost republiškega zakona z zveznim zakonom, da zvezni zakon ni v skladu z ustavo Jugoslavije, odloči, da se do dokončne odločitve o tem ne uporabljajo tiste določbe zveznega zakona, ki niso v skladu z ustavo.

237. člen

Ce Ustavno sodišče Jugoslavije ugotovi, da republiški zakon ni v skladu z ustavo Jugoslavije ali z zveznim zakonom, ki je z njo v skladu, mora republiška skupščina v šestih mesecih od objave odločbe Ustavnega sodišča Jugoslavije spraviti republiški zakon v sklad z ustavo oziroma z zveznim zakonom.

Ce republiška skupščina v tem roku ne spravi republiškega zakona v sklad z ustavo Jugoslavije ali z zveznim zakonom, neha ta zakon veljati oziroma nehajo veljati tiste njegove določbe, ki niso v skladu z ustavo Jugoslavije oziroma z zveznim zakonom; to ugotovi Ustavno sodišče s svojo odločbo.

Ce Ustavno sodišče ugotovi, da republiški zakon ni v skladu z ustavo Jugoslavije ali z zveznim zakonom, odloči, da se do dokončne odločitve o tem ne uporabljajo tiste določbe republiškega zakona, ki niso v skladu z ustavo Jugoslavije oziroma z zveznim zakonom. Ustavno sodišče Jugoslavije pa sme republiški zakon takoj odpraviti, če se z njim očitno kršijo pravice federacije.

238. člen

Ce ustavno sodišče Jugoslavije ugotovi, da kakšen predpis, ki ni zakon, ali kakšen drug splošni akt ni v skladu z ustavo Jugoslavije ali

z zveznim zakonom, razveljavi ali odpravi predpis oziroma akt oziroma tiste splošne določbe, ki niso v skladu z ustavo Jugoslavije ali z zveznim zakonom.

239. člen

Zvezni zakon vsebuje natančnejše določbe o pristojnosti, pooblastilih, organizaciji in postopku Ustavnega sodišča Jugoslavije ter o pravnih posledicah njegovih odločb.

XV. poglavje

NARODNA OBRAMBA IN JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA

240. člen

Neodtujljiva pravica in dolžnost narodov Jugoslavije je, varovati in braniti neodvisnost ter teritorialno neokrnjenost Federativne socialistične republike Jugoslavije.

Obramba države je pravica in dolžnost vsakega občana, kolektiva, zavoda in organizacije ter federacije, republike, okraja in občine in drugih družbeno-političnih skupnosti.

Za pripravljanje in organizacijo Jugoslovanske ljudske armade je odgovorna federacija, za pripravljanje in organizacijo narodne obrambe pa so odgovorne tudi republike, okraji in občine.

241. člen

Vojaška obveznost občanov je splošna.

Stopanje v službo Jugoslovanske ljudske armade in prenehanje te službe se ureja z zveznim zakonom.

242. člen

Nihče nima pravice podpisati ali priznati v imenu Federativne socialistične republike Jugoslavije kapitulacijo ali okupacijo države. Takšen akt je protiustaven in po zakonu kazniv.

Izdaja države je zločin proti ljudstvu in se kaznuje kot hudo kaznivo delanje.

243. člen

Jugoslovanska ljudska armada je glavna oborožena sila narodne obrambe Jugoslavije.

Jugoslovanska ljudska armada varuje neodvisnost države, njen socialistični ustavni red ter nedotakljivost in neokrnjenost ozemlja Federativne socialistične republike Jugoslavije.

244. člen

Vrhovni poveljnik oboroženih sil Jugoslavije poveljuje Jugoslovanski ljudski armadi in jo vodi ter določa osnove načrtov in pripravljanih ukrepov za obrambo države.

Vrhovni poveljnik postavlja, povišuje in razrešuje generale in admirale ter druge vojaške starešine, ki jih določi zvezni zakon.

Vrhovni poveljnik postavlja in razrešuje predsednike, sodnike in sodnike porotnike vojaških sodišč ter vojaške tožilce.

Vrhovni poveljnik ima lahko namestnika, ki ga nadomestuje v tistih zadevah narodne obrambe, ki jih določi vrhovni poveljnik.

245. člen

Svet za narodno obrambo skrbi za organizacijo in mobilizacijo virov in sil države za narodno obrambo.

Člane Sveta za narodno obrambo imenuje na predlog predsednika republike Zvezni zbor Zvezne skupščine.

Predsednik republike je predsednik Sveta za narodno obrambo.

TRETJI DEL

**PREHODNE
IN KONČNE
DOLOČBE**

246. člen

Za izvajanje te ustave in za zagotovitev prehoda nanjo bo izdan poseben ustavni zakon.

247. člen

Ta ustava začne veljati, ko jo razglasi Zvezna skupščina.

THE
BREVET
IN KONIG
DOLG

OBRAZLOŽITEV

PREDOSNUTKA USTAVE
FEDERATIVNE SOCIALISTIČNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

ORGANIZATION

FEDERATIVE SOCIALIST
REPUBLIC YUGOSLAVIA

A. SPLOŠNE OPOMBE

I. STRUKTURA IN SISTEMATIKA

1. Pri določanju strukture osnutka je bila poglavitna naloga, čim bolj in čimbolj natančno izraziti osnovne koncepcije, ki so prišle do izraza pri obdelavi ustavnega gradiva. Zato je struktura osnutka organsko povezana z njegovimi osnovnimi koncepcijami.

Ker naj ustava določi temeljne odnose družbeno-ekonomskega in političnega sistema, so za strukturo Ustave Jugoslavije odločilnega pomena nekatere temeljne postavke in načela. Predvsem je Ustava Jugoslavije ustava socialistične demokratične skupnosti, ki sloni na samoupravljanju in oblasti delovnega ljudstva. To je ustava, ki določa položaj človeka kot svobodnega proizvajalca in ustvarjalca, čigar delo je namenjeno zadovoljevanju njegovih osebnih in skupnih potreb. Osnova družbeno-ekonomskega sistema v tej ustavi je družbena lastnina proizvajalnih sredstev. Načelo ustavnosti kot protiutež samovolje in arbitrarnosti je prav tako ena izmed osnovnih koncepcij osnutka. Na strukturo Ustave Jugoslavije naposled bistveno vplivajo organizacijske značilnosti političnega sistema, zlasti pa načelo federalizma, status komune kot osnovne družbeno-politične skupnosti ter položaj delovnih organizacij kot samoupravnih in samostojnih združenj proizvajalcev. Ta struktura je bila potrebna tudi zato, ker naj bi nova Ustava na eni strani določila vlogo in položaj človeka ter temeljna načela družbeno-ekonomske ureditve in političnega sistema, ki so skupna vsem družbeno-političnim skupnostim, na drugi strani pa v celoti formulirala načela organizacije federacije in določila sistem njenih organov.

2. Upoštevač te osnovne koncepcije sloni struktura, ki je predlagana v osnutku, še na teh izhodiščnih postavkah:

a) Ustava je zapisani, kodificirani, enotni in najvišji zakon Jugoslavije. Njene določbe imajo in morajo imeti zakonski slog in morajo biti pravno precizne. Zagotovijo naj relativno pravno stabilnost Ustave kot enega izmed faktorjev stabilnosti našega družbeno-ekonomskega in

političnega sistema ter njunega razvoja. Pravna stabilnost pa ne pomeni, da je Ustava nespremenljiv in popoln dokument, in tudi ne more biti v družbi, ki se spreminja in nenehno prilagaja objektivni dinamiki socialističnega gibanja.

To je razlog, da Ustava tudi v praksi ne sme biti tog in zaprt dokument, ampak odkrit in usmerjajoč zakon. Zato naj Ustava omogoča, ne pa omejuje določeno nujno svobodo družbene akcije in svobodno gibanje naše družbe v smeri socializma in komunizma. To svobodno gibanje pa ne sme in ne more biti anarhično, samovoljno in arbitrarno.

Iz vsega tega izhaja, da mora sama Ustava postaviti usmerjevalna načela za dejavnost človeka in družbe kot celote — za čedalje boljše in popolnejše uveljavljanje njunih načel in ustanov. Hkrati naj Ustava izrazi tudi svojo osnovno politično teorijo, ki naj omogoča, da se bodo akti, ki bodo razčlenjevali ustavo, razlagali, pojmovali in izpopolnjevali v skladu s to ustavno teorijo.

Vse to je vplivalo na to, da so pri proučevanju strukture Ustave že takoj v začetku sprejeli misel, da mora biti v Ustavi del, ki ne bi imel strogo normativnega značaja in ki bi omogočil, da se izrazijo tudi idejno-politične osnove Ustave naše države le v sedanjem obdobju njenega ekonomskega in družbeno-političnega razvoja. Ta misel je prišla do izraza tako, da je vnesen v osnutek poseben del z naslovom: »Temeljna načela«. Ta načela so sestavni del Ustave, nimajo pa »nadustavne« veljave in tudi niso običajna deklaracija k Ustavi. Po svojem pomenu so to najbolj bistvena in temeljna ustavna načela, ki so pravno izdelana v ustavi in ki nakazujejo nadaljnjo smer njenega izpopolnjevanja, razvoja pa tudi preraščanja, ne da bi bile potrebne formalne spremembe Ustave.

b) V Ustavi Jugoslavije kot socialistične federativne skupnosti morajo priti do izraza koncepcije o bistvu jugoslovanske federacije, ki je specifična glede na položaj in funkcije federacije in socialističnih republik in glede na odnose med njimi. Ena izmed teh specifičnosti je, da ustave socialističnih republik niso in naj ne bi bile kopija Ustave Jugoslavije, pa tudi ne zakoni, ki določajo samo sestavo in pristojnost republiških organov oblasti.

Glede na to mora biti Ustava jugoslovanske federacije v nekem smislu hkrati skupna in zvezna ustava. Kot skupna ustava mora vsebovati vse, kar je v družbeni in politični ureditvi enotno in skupno za vse družbeno-politične skupnosti od federacije in republike do občine. To so tiste enotne in skupne ustavne določbe, ki pomenijo temeljna načela, s katerimi morajo biti v skladu republiške ustave in samoupravni statuti. Kot zvezna ustava naj obsega določila, ki se nanašajo na pristojnost federacije, sestavo, delovno področje ter odnose zveznih orga-

nov oblasti in drugih zveznih ustanov. To je čista zvezna ustava v okviru enotne Ustave Jugoslavije.

c) Ustava naj ne bo zbirka zakonov, temveč sistem načel in norm. Iz tega izhaja, da Ustava ne sme biti ne preveč obširna ne podrobna, pa tudi ne lapidarna in preveč splošna. Postavi in določi naj osnove in temeljna načela družbeno-političnega sistema, vendar naj ne posega v snov, ki jo obdelujejo zakoni in ki se laže spreminja z zakoni in z drugimi predpisi. Glede na to naj bo Ustava osnova in smer, jamstvo stabilnosti, pogoj zakonitosti in vladavine prava, ne sme pa preprečevati razvoja odnosov in tega, da se popolnejše konkretizirajo v posebnih zakonih, predpisih in ukrepih.

Razumljivo je, da ni vnaprej določenih meril, ki bi zagotavljala, da bi Ustava zajemala samo ustavno snov in da bi bil pri tem zaokrožen in logičen sistem. Ta merila so odvisna predvsem od potreb konkretne družbe, od stopnje njenega razvoja in od drugih pogojev. Zato je tudi osnutek v posameznostih ponekod dovolj obdelan, ponekod pa morda tudi preveč posplošen.

3. Glede na te postavke so osnovne kategorije sistematike osnutka naslednje: 1. Temeljna načela, ki so samostojen in integralen del Ustave; 2. Prvi del, ki obsega temeljna in skupna načela družbene in politične ureditve Jugoslavije; 3. Drugi del, ki obravnava organizacije federacije. Tretji del pa sestavljajo Prehodna in zaključna določila. Te določbe predvidevajo izdajo posebnega ustavnega zakona za izvedbo Ustave, ker se sodi, da Ustave ne bi smeli obremenjevati z vrsto določb, ki naj urejajo uveljavitev Ustave in prehodni režim, s katerim bo določen način prehoda od dosedanjega ustavnega sistema ter postopne popolne uveljavitve novega ustavnega sistema.

Temeljna načela Ustave niso zbir vseh načel, ki so kot norme obdelane v Ustavi. Temeljna načela težijo za tem, da izrazijo bistvo Jugoslavije kot socialistične federativne demokratične samoupravne skupnosti. V teh načelih so določene funkcije in naloge organizacij, ki ne prihajajo v strogi okvir Ustave, vendar pa dajejo sami Ustavi pravi in stvarni pomen. Tako sta izražena položaj in vloga Socialistične zveze delovnega ljudstva in Zveze komunistov v naši družbi v sedanjih družbeno-političnih razmerah. Temeljna načela izražajo tudi položaj in stališče Jugoslavije v mednarodnih odnošjih. Naposled nakazujejo ta načela poti in sredstva za gibanje socialistične družbe v komunizem in medsebojno prepletanje graditve socializma ter postopnega pripravljanja in prehoda v komunizem. Ne da bi se spuščala Ustava v opisovanje bodoče družbe, so tu poudarjena samo osnovna stališča marksistične znanosti o komunistični

družbi in so na podlagi naše dosedanje izkušnje poudarjene nujnosti in perspektive gibanja socializma v Jugoslaviji.

4. Razen kratkega uvodnega poglavja, ki podaja najbolj splošne značilnosti Jugoslavije kot zvezne socialistično-demokratske skupnosti in njene embleme, je prvi del osnutka posvečen osnovam družbeno-ekonomskega in političnega sistema, osnovnim subjektom socializma ter skupnim načelom in ustanovam družbeno-političnih skupnosti. Te ustavne kategorije so obdelane v šestih poglavjih: a) o družbeno-ekonomski ureditvi; b) o svoboščinah, pravicah in dolžnostih človeka in občana; c) o osnovah političnega sistema; d) o občini, republiki, federaciji in drugih družbeno-političnih skupnostih; e) o sodstvu in javnem tožilstvu; f) o varstvu ustavnosti in zakonitosti.

Sistematika, posvečena organizaciji federacije, je določena že s samo organizacijo. V skladu s tem obravnavajo posamezna poglavja naslednje probleme: a) Pristojnost federacije; b) Zvezna skupščina; c) Predsednik republike; d) Zvezni izvršni svet; e) Zvezna uprava; f) Vrhovno sodišče Jugoslavije; g) Ustavno sodišče Jugoslavije; h) Narodna obramba in Jugoslovanska ljudska armada.

Notranja razporeditev posameznih skupin vprašanj v posebnih poglavjih izhaja iz načel naše družbeno-politične ureditve in pomena teh vprašanj oziroma mesta in funkcije ustreznih ustavnih institucij. Prav tako sloni ta razporeditev tudi na ustrezni logiki sistematičnega obravnavanja in na sistematiki naših prejšnjih ustav ali na tehniki ustavne strukture, ki se je stoletja oblikovala.

Ta načela so bila odločilna tudi za notranjo arhitektoniko sistematike, ki je prišla do izraza v osnutku ustave.

2. POJMI IN IZRAZI

1. Med delom se je v zvezi s tem osnutkom pokazala vrsta terminoloških problemov. Težave so nastale zato, ker naša pravna teorija še ni našla splošno sprejetih izrazov za odnose, ki se razvijajo v Jugoslaviji, za takšne odnose pa tudi ni ustreznih izrazov v splošni pravni teoriji. Zato se osnutek omejuje na to, da v mnogih primerih, zlasti na področju, ki ne sodi v klasično ustavno pravo, določa izraze za posamezne odnose samo, kjer je to potrebno, da ne bi prejudiciral nadaljnega razvoja teorije in zakonodaje kar se tiče izrazoslovja.

2. Med pomembnejšimi ustavnimi kategorijami, ki so dobile nove izraze ali izraze z razmeroma novejšim pomenom, poudarjamo naslednje:

Izraz družbena skupnost v svojem formalnem pomenu zajema vse družbeno-politične skupnosti. Potemtakem je to generičen pojem za vse te skupnosti, pojmovane kot stvarne družbene kolektivnosti, ki po ustavi delujejo na določenem območju in v njim ustrezni strukturi.

Splošni izraz družbeno-politična skupnost označuje vse teritorialne skupnosti, ki imajo elemente tako družbeno-ekonomske kot politične skupnosti (občina, okraj, republike in federacija). Kolikor se posamezne določbe ne nanašajo na vse družbeno-politične skupnosti, teži osnutek za tem, da podrobneje določi, ali gre za občino, okraj, republiko ali federacijo, čeprav je morda na nekaterih mestih še ostalo nejasno, ali gre za funkcije vseh skupnosti ali samo določene skupnosti. Avtonomne pokrajine, če v republiki obstajajo, so prav tako družbeno-politične skupnosti, vendar se določbe, ki veljajo za družbeno-politične skupnosti nasploh, uporabljajo zanje samo v okviru pravic in dolžnosti, ki jih za te skupnosti določa republiška ustava.

Osnutek uporablja izraze »funkcija« in »pravice in dolžnosti« v težnji, da bi določil splošna področja dejavnosti in obveznosti oziroma raven in okvir pooblastil družbeno-političnih skupnosti. (Izraz: »funkcija« — na primer sodna funkcija — v horizontalni organizaciji oblasti ima drugačen, bolj ali manj klasičen pomen.)

Medtem ko se ti izrazi uporabljajo, kadar gre za družbeno-politično skupnost, označuje izraz pristojnost določene dimenzije dejavnosti in pooblastil predstavniških teles in njim odgovornih organov in zavodov določene družbeno-politične skupnosti (n. pr. izraz »pristojnost federacije« v VIII. poglavju), ali še bolj natančno, delovno področje aktivnosti in pooblastil ustreznih organov.

Izraz delovna organizacija je izraz za generičen pojem vseh organizacijskih oblik, ki se formirajo na podlagi združenega dela in samoupravljanja. Ta izraz ne opredeljuje oblik institucij, ki se bodo še naprej imenovala podjetja, ustanove, zavodi in podobno. V osnutku je določen ta generičen pojem na podlagi enotnosti družbeno-ekonomskega položaja človeka in s tem družbeno-politične vsebine raznih vrst in oblik delovnih organizacij. S pojmom delovne organizacije so mišljena tako podjetja in druge socialistične gospodarske organizacije (banke, zadrage, trgovinski in obrtni obrati itd.), kakor tudi ustanove in druge organizacije, ki delujejo na področju vzgoje, kulture, zdravstva, socialne zaščite in drugih družbenih služb. Iz tega izhaja, da delovnih kolektivov v državnih organih, družbenih organizacijah in združenjih v smislu osnutka ni šteti za delovno organizacijo.

Potemtakem iz tega izraza ne bi smeli sklepati, da so te delovne organizacije oblikovno enake, ampak da jih je treba enotno obravnavati

kot osnove subjektov socialistične proizvodnje in uresničevanja drugih družbenih dejavnosti.

Osnutek ponekod uporablja tudi izraz samoupravna organizacija. S tem izrazom so mišljene predvsem delovne organizacije; v osnutku pa so s tem izrazom mišljene tudi tiste oblike organiziranja družbenega dela in družbene dejavnosti, ki so organizirane kot samoupravne institucije, niso pa formirane kot podjetja, zavodi družbenih služb ali podobne delovne organizacije (sem spadajo: zbornice, skupnosti in podobno).

Kot družbene organizacije obravnava osnutek vse različne oblike prostovoljnih društev občanov. Čeprav je to še vedno generičen pojem, so z njim dejansko mišljene različne kategorije teh organizacij, tako da označuje Ustava, kjerkoli je bilo to možno in potrebno, te kategorije z ustreznjšim izrazom, na primer družbeno-politična organizacija (Zveza komunistov, Socialistična zveza delovnega ljudstva) ali samo društvo.

Glede na to, da imamo republiške ustave, veva tudi uporaba izraza ustava ustrezno jasnost in natančnost. V osnutku je uporabljen izraz ta ustava, kadar določa konkreten odnos do nove Ustave Jugoslavije. Izraz »ustava« (pisan z malo začetnico) označuje, da se ustrezno določilo nanaša tako na Ustavo Jugoslavije kakor tudi na republiško ustavo. Izjemoma je uporabljen izraz Ustava (z velikim »U«), kadar je iz konteksta že sicer jasno, da je mišljena Ustava Jugoslavije.

Za Ustavo Jugoslavije je posebnega pomena odnos med zveznim in republiškim zakonom. Ta odnos je izrazoslovno enotno urejen. V osnutku je uporabljen izraz zvezni zakon, kadar naj bi ustrezno snov urejal samo tak zakon, izraz zakon pa, kadar je predvideno, da je ustrezno snov mogoče urediti razen z zveznim tudi z republiškim zakonom. Zvezni zakon, ki je mišljen v tem primeru, je »temeljni zakon«. Naposled je v osnutku zaradi ekonomičnosti besedila uporabljen tudi samo izraz zakon, kadar je iz besedila očitno, da gre lahko samo za zvezni zakon, tako da bi bil izraz »zvezni« ne le nepotreben, temveč v nekem smislu tudi nelogičen.

Osnutek dela razliko med izrazoma družbeno planiranje in družbeni plan. Prvi označuje funkcijo, drugi pa družbeno-pravni akt. Z družbenim planiranjem je mišljen zbir metod, aktov in ukrepov za usmerjanje in vsklajanje razvoja materialne osnove družbene skupnosti. Družbeni plan je poseben akt, v katerem so določeni ukrepi planirani za določen čas in za določeno družbeno-politično skupnost.

V osnutku je uporabljen izraz občan, kadar je mišljen aktivni politični subjekt, nosilec ustreznih, predvsem političnih pravic. V največ primerih je to naš državljani, to je državljani Jugoslavije. Pravice tujcev

so, ali izrečno navedene ali pa so mišljene v okviru določenih svoboščin človeka.

V osnutku je zavzeto jasno stališče glede značaja družbene lastnine. Ta izraz je sprejet v osnutku, ker je že udomačen in je ustrežnejši od vseh drugih, doslej predlaganih izrazov. Družbena lastnina je nova kategorija ustavne pravice, natančneje povedano, pravice družbenega samoupravljanja. Ustava določa, da to ni več kategorija lastninske pravice bodisi privatnopravnega, bodisi etatsističnega tipa. Družbena lastnina označuje osnovne družbene odnose v proizvodnji in menjavi, ki so zagotovljeni s samoupravljanjem delovnega človeka v procesu osvojenega dela.

V osnutku pa je dosledno uporabljen izraz *lastninska pravica* glede tistih sredstev in stvari, do katerih lahko obstaja lastninska pravica posameznih subjektov (občanov, družbenih organizacij in civilnih pravnih oseb).

Z ločitvijo družbene lastnine od kategorije lastninske pravice osnutek hkrati precizira tudi obseg in pomen določenih lastninskih pravic izven sfere družbene lastnine.

3. Pri vrsti drugih področij, kot so pravni režim sredstev za proizvodnjo in drugih družbenih sredstev, delitev, planiranje, delo, uprava, uresničevanje ustavnosti in zakonitosti, ostaja osnutek v okviru funkcije ustave in ne uporablja niti izrazov, ki so bolj ali manj običajni v nekaterih teoretičnih delih in v nekaterih zakonih. To velja zlasti za zapleteno vprašanje pravnega režima družbenih sredstev v družbeni lastnini nasploh, v številni tudi vprašanje delitve in planiranja. Na tem in na drugih področjih se osnutek zavestno izogiba temu, da bi z uporabo posameznih, sicer konvencionalnih izrazov ne dalj podlage za napačna in enostranska pojmovanja ali onemogočal razvoj izrazoslovja.

4. Kljub vsemu prizadevanju pa v tem osnutku problemi izrazoslovja niso do kraja rešeni. Glede mnogih izrazov in pojmov, s katerimi so izraženi včasih različni odnosi, bi bile možne upravičene kritične pripombe, za mnoge izraze pa ostane odprto vprašanje, ali so zmeraj racionalno in pravilno uporabljeni.

Pričakovati je treba, da bo javna razprava tudi na tem področju prispevala koristne predloge ali dala pobudo, da se najdejo boljše, popolnejše in ustrežnejše rešitve.

Popravki

Zaradi naglice pri pripravljanju gradiva za predosnutek ustave Federativne socialistične republike Jugoslavije v slovenščini je pri natisu te brošure nastalo nekaj večjih in manjših napak. Zategadelj prosimo, da nam jih opravičite. Bistvenejši popravki so tile:

V prvem delu je treba v prvem odstavku 8. člena črtati besedo »vsas«, v drugem odstavku 16. člena pa v prvi vrsti za besedama »delovni enoti« postaviti vejico. V prvem odstavku 48. člena je treba besedo »zala« spremeniti v »skrša«. Drugi odstavek 60. člena mora biti namesto »delovnim« napisano »vojnim«. Zadnjo besedo v prvem odstavku 112. člena je treba nadomestiti z besedo »odgovornost« namesto »dolžnost«. V prvem odstavku 135. člena je treba popraviti besedi »z ustavo« v »s to ustavo«; v prvem odstavku 150. člena pod 1) »področja« v »območja«, pod 2) v istem členu za besedami »o prometu blaga in storitev«; pa dodati izpuščene besede: »o družbenem planiranju; o prometu in zvezah ter o varnosti prometa«. V 2. odstavku 184. člena mora biti namesto »Vsak zbor narodov« pravilno »Vsak zbor in zbor narodov«. V drugem odstavku 189. člena je treba za besedo »svet« dodati: »oziroma funkcionar, ki vodi zvezni upravni organ, ustena«. V prvem odstavku 229. člena pod 5) je namesto »sodišč« pravilno »med sodišči«. V prvem odstavku 236. člena mora biti namesto »določbe« pravilno »odločbe«. Za besedo »organov« v prvem odstavku 231. člena pod 3) je treba postaviti vejico. Naposled bi se moral naslov »Obrazložitev predosnutka ustave Federativne socialistične republike Jugoslavije« pravilno glasiti »Iz obrazložitve predosnutka...«, zakaj celotna obrazložitev je obsežnejša, mi pa smo v to gradivo zaradi tehničnih okoliščin uvrstili le prvi dve poglavji iz splošnih opomb.